

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

Kulturhistorisk Tidskrift

utgiven av

Andreas Lindblom

1929

Häfte 4

Stockholm

I N N E H Å L L

<i>Erik Lundberg</i> : En dateringsfråga belyst av en biskopstvist på 1100-talet	171
<i>Sigurd Erixon</i> : Utställning på kulturhistorisk grund	190
<i>Smärre meddelanden</i> : Arvid Eqt: En slipanordning från 1700-talets slut; Gösta Malmborg: Georg Haupts phaeton; Arvid Bäckström: En svensk notis 1733 om Delfterfajansernas teknik	209
<i>Till planscherna</i>	214
<i>Litteratur</i> : Møller, J. S.: Fester og Højtider i gamle dage, av <i>E. K-n</i> ; Schweizer Volksleben, av <i>Sigurd Erixon</i> ; Nordiskt folkminne, av <i>Gösta Berg</i> ; Erixon, S. och Wallin, S.: Svenska kulturbilder, av <i>E. K-n</i>	215
<i>Insända skrifter</i>	220
<i>Bilaga</i> : Redogörelse för Nordiska museets utveckling och förvaltning år 1928.	

*Författarna äro ensamma ansvariga för
sina uppsatsers innehåll.*

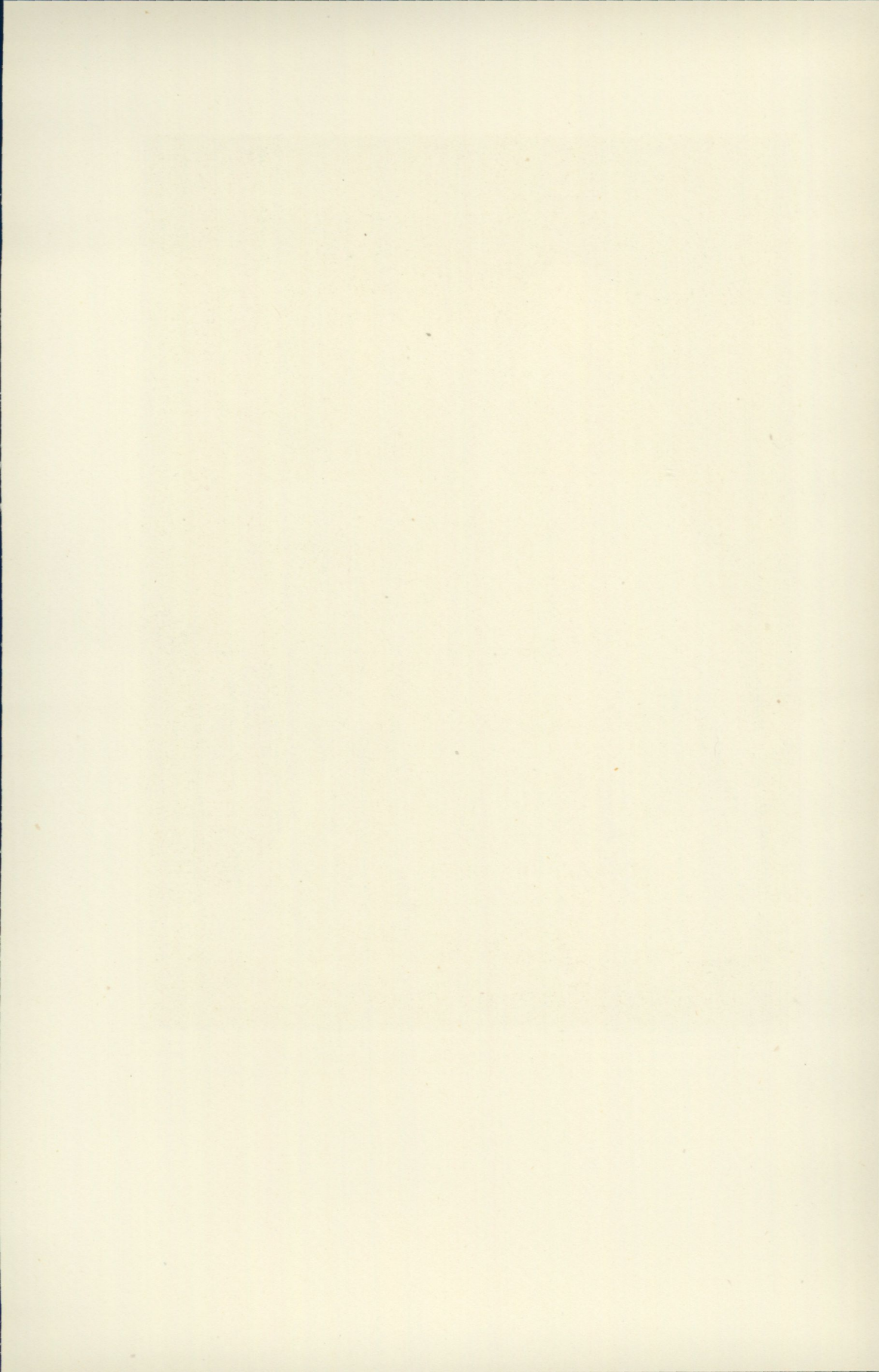
Redaktör: Professor Andreas Lindblom, styresman för Nordiska museet och Skansen.

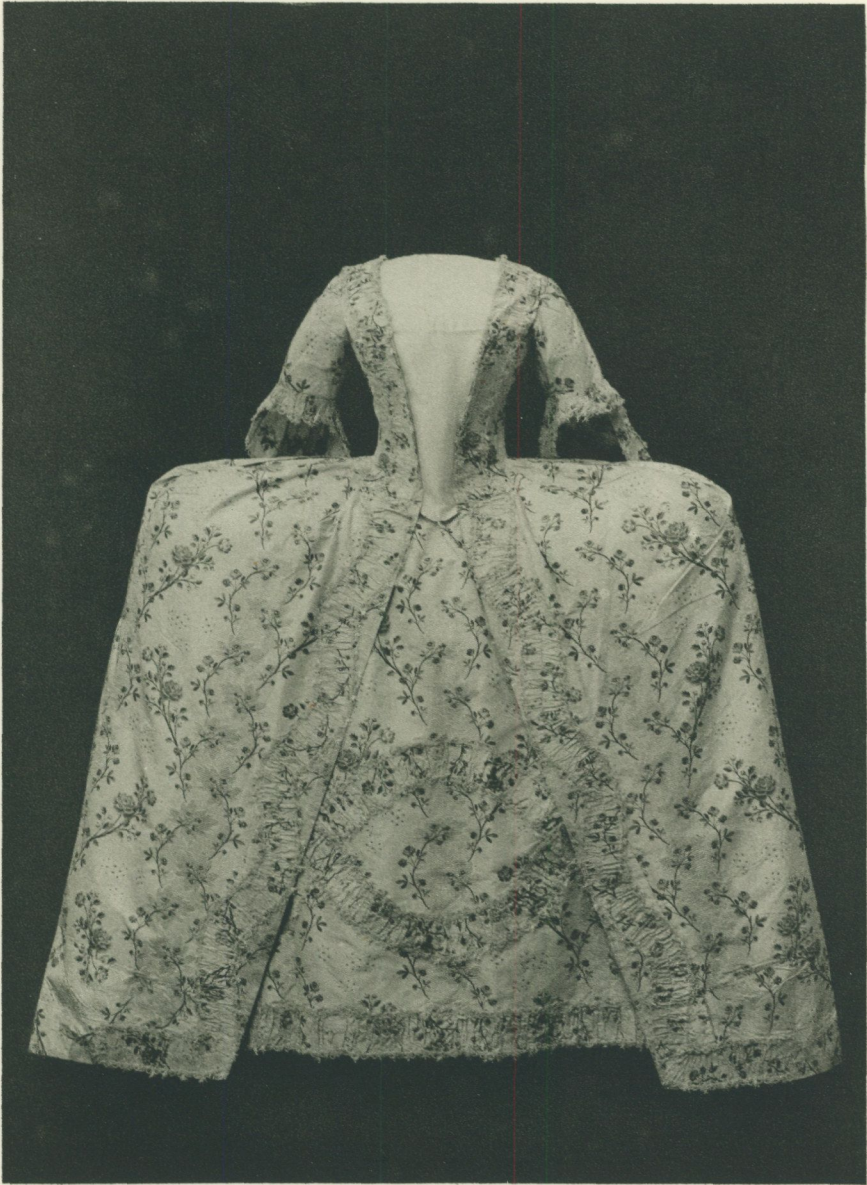
Red.-sekr.: Fil. lic. Gösta Berg, förste amanuens vid Nordiska museet.

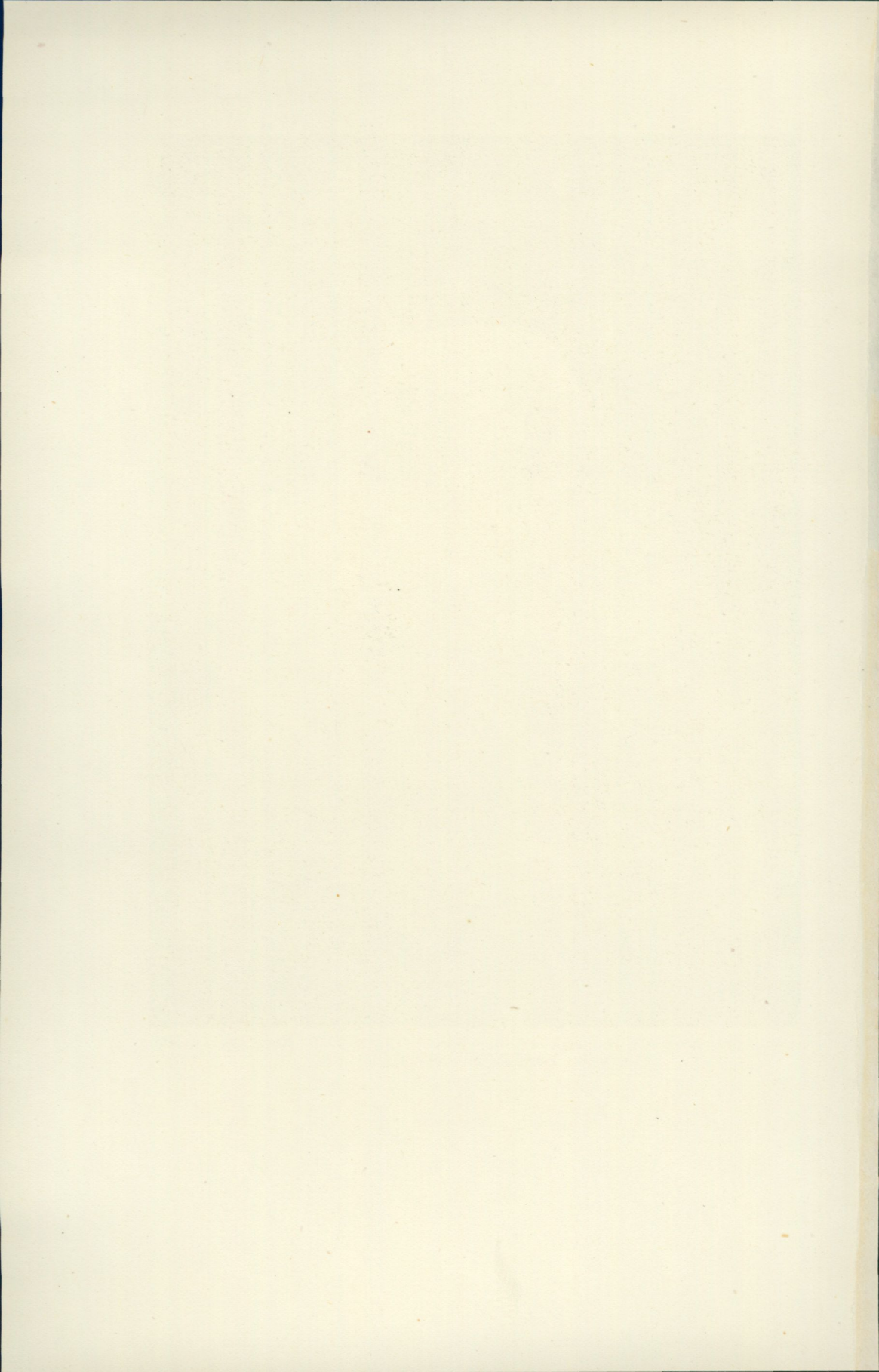

Damdräkt, robe och kjol, av sidenbrokad. Omkring 1770. Ur Södra Linveds samlingar. Nord. M. 173.608. Gåva av Nordiska museets vänner 1928.

Damdräkt, robe och framvåd, av sidenbrokad, Omkr. 1770. Nord. M. 173,609.
Gåva av Nordiska museets vänner 1928.

EN DATERINGSFRÅGA BELYST AV EN. BISKOPSTVIST PÅ 1100-TALET.

Av

ERIK LUNDBERG.

Växiö domkyrka har ofta blivit satt i samband med den statliga kyrkan i Rydaholm, vilken ligger endast 4 mil från Växiö. Överensstämmelsen ligger i den egendomliga utformningen av tornpartierna. I plan ha dessa torn betydligt större utsträckning i norr—söder än i öster—väster. Man står här alltså inför två exemplar av »de breda västornens» särskilt i Skåne så talrika kyrkogrupp. Tornens avtäckning har i båda fallen utgjorts av *tvänne* spiror. Med skäl brukar man uppfatta dessa och liknande torn såsom reducerade efterbildningar av dubbelornen i de stora domkyrkornas västfasader.¹

Av båda de ifrågakvarande kyrkorna äro endast själva tornen bevarade. I Rydaholm kunna ingående undersökningar göras, vilket däremot icke är fallet i Växiö, där puts döljer alla murytor. I en detalj kan emellertid en anmärkningsvärd överensstämmelse påvisas, nämligen ifråga om sockeln, som i båda fallen har formen plint—rundstav—platt—skråkant. Otvivelaktigt äro de båda kyrkorna mycket nära besläktade. Det är icke alldeles otänkbart, att samma stenmästare uppfört dem bägge. Är detta ej förhållandet måste den ena anses vara en efterbildning av den andra.

Denna uppsats har ursprungligen ingått i en till professor Andreas Lindblom på hans 40-årsdag överlämnad handskreven festskrift.

¹ En avvikande uppfattning förfäktas av William Andersson: Skånes romanska landskyrkor med breda västorn. Lund 1926. A:s framställning utgår från helt andra förutsättningar än förf:s och begagnar helt andra metoder. Ett ställningstagande till A:s slutsatser kräver därför mycket utrymme och jag måste här avstå därifrån.

Fig. 1. Rydaholms kyrka från sydväst. Efter teckning i A. T. A.

Rydaholmstornets murytor visa en synnerligen god kvaderstens-teknik. Stenmaterialet är med stor omsorg format till kraftiga kvador. Såsom i nuvarande långhusmurarna ingående material utvisar, har även själva kyrkan varit uppförd av sådana kvaderstenar. Somliga av dessa ha till och med ornamental behuggning i rut-mönster. Talrika skulpterade partier äro bevarade jämte rester av en perspektivisk portal med kolonner samt tillhörande ornerade kapitäl. I stora, på högkant ställda block äro i relief framställda två olika, mycket egenartade drakstridsscener. Konsoler med mänskohuvuden m. m. finnas inmurade på flera ställen. — Tornets sydliga ljudglugg flankeras av en biskopsbild i relief.

Dessa skulpturer ha en märkligt primitiv hållning samt visa i behandlingen av drakarnas kroppar uppenbar anknytning till runstensornamentikens slingflätningar.

Man har också tillmätt dessa skulpturer och den kyrka, vartill

de höra, en synnerligen hög ålder och velat anse dem såsom ett av de tidigaste exemplen på Lunds domkyrkas inflytande på det svenska fastlandets byggnadskonst. Därvid har säkerligen Rydaholms läge ej allt för långt från Skåne samt skulpturens påtagliga primitivitet spelat stor roll liksom den påvisade likheten mellan S:t Göransgestalten och jätten Finn i Lund.¹

Jag skulle dock vilja hävda, att såväl byggnad som skulpturer härstamma från en relativt sen del av 1100-talet, närmare bestämt detta århundrades sista fjärdedel. Det förefaller mig nämligen, som om dessa skulpturer tillhörde en stilriktning, vilken skulle kunna sägas utgöra frukten av den nationella assimileringen av den lundensiska domkyrkans konstart, vilken under en föregående generation efterbildats mera direkt än under ifrågavarande, något yngre tidsålder.

Är detta riktigt, avvika förhållandena på fastlandet — eller åtminstone i Småland och det kulturellt därmed sammanhängande Östergötland — från de gotländska. Vore *analogien* med Gotland direkt, så borde Rydaholmsrelieferna närmast svara mot Hegwaldrs² konstalster. De skulpturverk från vilka enligt min åsikt våra reliefer utgå — den s. k.

¹ William Andersson, *anf. arb.*, sid. 87. Dens., Lund, Bari och Compostella, i *Studier i Konstvetenskap*, tillägnade Ewert Wrangel. Lund 1928.

² Se Roosval, *Die Steinmeister Gotlands*. Sthlm 192, sid. 65 ff.

Fig. 2. Relief från Rydaholms kyrka. Efter teckning i A. T. A.

Bestiariusgruppen¹ — måste, därom synas alla vara ense, motsvara Byzantios verk.²

Det synes mig dock alls icke otroligt, att den gotländska konsten vid denna tid skulle kunna ha följt mera allmänuropeiska utvecklingsbanor i motsats till Sverige i övrigt. Man behöver endast jämföra kyrkobyggnadsverksamheten under följande sekel på Gotland och på fastlandet för att se den betydelsefulla skillnaden. Medan på Gotland 1200-talet medför en rik byggnadsverksamhet, tillkomma samtidigt på fastlandet endast få monument. Och långt efter sedan den fastländske bonden-vikingen försvunnit såsom handelsförmedlare av europeiska mått spelade ju ännu gotlänningen — även frånsett Visby — i någon mån en sådan roll. Medan på fastlandet alla förutsättningar finnas för uppkomsten av *bygdekonst* har gotlänningen ännu anknytningen till den stora allmänna utvecklingsgången. Först ett sekel senare tenderar även Gotland avgjort mot bygdekonsten. Visby har nu helt överflyglat landsbygden på handelsns område. Om den kyrkliga byggnadskonstens blomstring på Gotland sinar ut vid 1300-talets mitt, så hade detsamma inträffat på fastlandet redan hundrafemtio år tidigare. — Naturligtvis gäller detta resonemang om fastlandet på 1100-talet varken städerna, i den mån man vid denna tidpunkt kan tala om sådana, eller klostren, där andra förhållanden spela in, men däremot hela den kungliga byggnadsverksamheten liksom stormännens och böndernas. Man torde nämligen kunna våga antaga, att, alla klasskillnader till trots, varken konungen eller stormännen hos oss ännu på 1100-talet i så synnerligen hög grad nått fram till allmänuropeisk högre kulturnivå.

Jag skall nedan söka visa, att Rydaholmskyrkan verkligen tillhör den del av 1100-talet, till vilken jag ovan sökt föra densamma, och vill därigenom söka vinna en fast punkt såsom bevis för riktigheten av det ovan framförda resonemanget. Att jag valt just detta monument beror på att få andra ha ens tillnärmelsevis så rik ut-

¹ Roosval, anf. arb., sid. 136 ff.

² Gotthard Johanson, En romansk dopfuntsgrupp i Småland. Rig 1925, sid. 215 ff. samt Roosval, anf. arb., sid. 100 ff.

Fig. 3. Relief från Rydaholms kyrka. Efter teckning i A. T. A.

formning som detta, varjämte vissa dokument synas mig kunna utnyttjas för dateringen av detsamma. Skall man kunna vinna några hållpunkter, så måste det vara här.

*

I tekniskt avseende intager Rydaholms kyrka en särställning och en rangplats. Det praktiga murverket av med utomordentlig omsorg behandlade gråstenskvador är en tämligen enastående företeelse. Kyrkan i Nydala cistercienserkloster är det närmast jämförbara monumentet.

Såsom jag i annat sammanhang¹ sökt påvisa är kvaderstensmurverk av denna art en nyhet, som först med Lunds domkyrkas ombyggnad samt cistercienserklostrens anläggande införes i landet. Även i västra och mellersta Europa synes man först tämligen sent — på 1000-talet — ha börjat bygga kyrkor helt och hållet i kvadermurverk. Den äldre murningstekniken begagnar visserligen kvador, ofta av imponerande mått, men endast i pelare, valvbågar, murhörn och omfattningar. I övrigt uppföras murarna av *tuktad* sten i mycket smått format samt med tjocka murbruksbäddar.

Det är även troligt, att Knut den heliges domkyrka i Lund var uppförd i denna äldre teknik samt att den fått en hel rad av efterföljare i Småland och Östergötland. Så t. ex. i Vreta och i Vrigstad.

Emellertid finnas även en rad kyrkor av den äldre murningstypen, i vilka enstaka dekorativa former förekomma, vilka i primitiv form efterbilda, vad som började växa fram i Lund sedan domkyrkan ställts under ombyggnad vid 1100-talets början.

Först under en något senare tid uppträda Lundaättlingar, vilka även utmärkas av den nya tekniken, kvadernurningen. Antagligen ha för denna utveckling av murningstekniken även cistercienserbbyggnaderna spelat en roll. Har detta varit fallet måste kvaderstenskirkornas tidsålder infalla först under 1100-talets andra hälft eller väl t. o. m. dess sista fjärdedel, ty förr stodo säkerligen ej dessa klosterkyrkor i större omfattning färdiga. Men även om Lunds domkyrka spelat den avgörande rollen bör en avsevärd del av denna

¹ Iakttagelser angående murningstekniken på 1100-talet, Fornvännen 1929.

byggnad ha stått färdig innan den nya tekniken kunde framträda i mera intrycksgivande omfattning. — Kvaderkyrkorna måste därför, åtminstone i Östergötland och Småland, där Lunds domkyrka spelat en dominerande roll som förebild, utgöra en monumentkategori, vars tidsålder icke gärna kan börja *mycket* långt före 1100-talets mitt,¹ ehuru naturligtvis enstaka undantag kunna ha förekommit.

Ur denna allmänt tekniska synpunkt sedd bör därför dateringen av Rydaholms kyrka snarare sättas till 1100-talets senare hälft än till dess förra, dock utan att man i det anförda behöver se någon *avgörande* beviskraft, då ju, som sagt, undantagsfall kunna ha förekommit.

Kyrkans planform ger emellertid stöd för denna allmänna datering. — Medan triumfbågen är relativt smal har absiden visat avsevärt större bredd än densamma, ett ganska säreget förhållande (fig. 8). I de till den äldre murningstekniken hörande kyrkorna äro dessa bågars breddproportioner vanligen normala, d. v. s. båda måtten äro lika eller också är tribunbågen den smalare.

I Lunds nuvarande domkyrka är däremot — på grund av vissa skevheter — tribunbågen större än triumfbågen liksom i Rydaholm. Den sistnämnda bågen har dessutom i domkyrkan varit avstängd genom en lektoriemur. Denna starka avgränsning mellan kor och långhus synes på en mängd håll bland Skånes landskyrkor ha inverkat på sådant sätt, att triumfbågarnas vidd en smula minskats i förhållande till absidens vidd. Ofta har detta skett i samband med att nischer utbildats å ömse sidor om bågen, tydligen avsedda för sidoaltarens altarprydnader.

Även i fråga om dessa bågbredder visar alltså Rydaholmskyrkans planform mot Lundadomen i dess ändrade skick.

För riktigheten av att hänvisa till Lund talar även korets planmåt: större bredd än längd, vilken betecknande egendomlighet återfinnes i Lund (såväl före som efter ombyggnaden enligt min uppfattning).

En viktig roll för dateringen spelar tornets sockel. Den överensstämmer nämligen direkt med Lunds domkyrkas nuvarande torn-

¹ För hela detta resonemang jfr min ovan anf. uppsats.

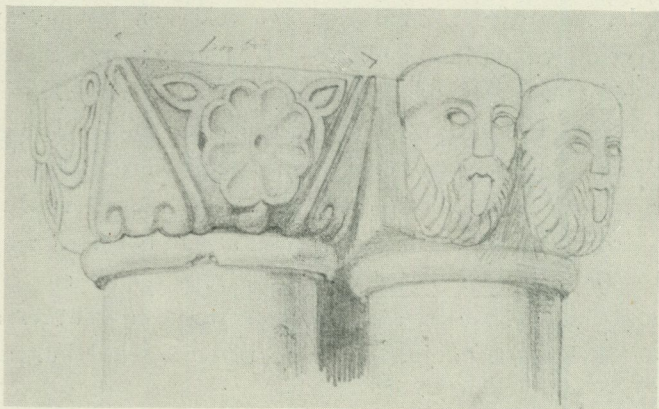

Fig. 4. Kapitäl från Rydaholms kyrka. Efter teckning i A. T. A.

sockel, vilken upprepar den ursprungligas former.¹ Enligt Rydbeck äro tornen i Lund byggda *efter* invigningen år 1145. Under sådana förhållanden skulle man böra framflytta Rydaholmsdateringen till: icke före 1100-talets mitt, men enligt min uppfattning kunna tornen i Lund mycket väl hava varit färdiga till omkring halva höjden,

d. v. s. upp till frisen under kolonettgallerierna, redan 1145. I varje fall äro dock tornen att räkna till de yngsta delarna av vad som invigdes 1145. Utan att ingå på detta spörsmål vill jag här endast betona, att tornsockelförhållandena utan tvekan bestyrka, ja skärpa nyss gjord datering för Rydaholm: efter färdigställandet av de *yngsta* av de år 1145 färdiga partierna å domkyrkan.

Fig. 5. Kapitäl från Rydaholms kyrka.
Efter teckning i A. T. A.

En betydelsefull detalj i Rydaholm synes mig utformningen av sydportalens kapitäl vara. Å

¹ Se Rydbeck, Lunds domkyrkas byggnadshistoria. Lund 1923, sid. 295.

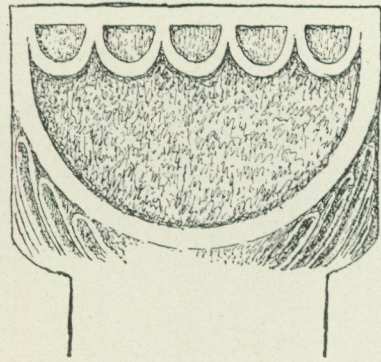
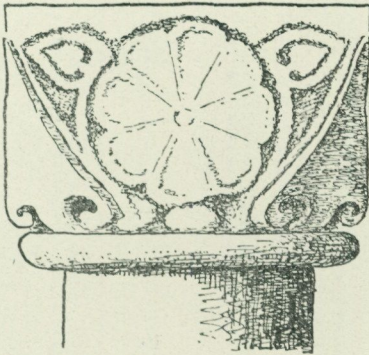

Fig. 6 och 7. Kapitäl från Rydaholms kyrka. Efter Blomqvist.

ett av dessa kapitäl äro skulpterade tvänne människohuvuden med utsträckta tungor (fig. 4). Å ett annat är decorationen rent orna- mental (fig. 4, 5 och 6). Kapitälhörnen upptagas av uppstigande släta blad, medan sidan utfylles av en stor rosett. Man har här tydligen en sen avkomling av den korintiska kapitältypen. I Lunda- domens äldre (före år 1145 färdiga) delar kunna besläktade former alls ej uppvisas, medan detta däremot med lätthet kan göras bland kapitälfragmenten från tornens ko- lonettgallerier (fig. 9—13). Någon *bestämd* förebild kan visserligen ej påvisas bland de bevarade kapitäl- en i Lund, men i dessa till typ och ut- smyckning variabla kapitäl förekom- ma de olika elementen från Ryda- holm ymnigt. I kapitälet fig. 9 före- kommer sålunda mittelrosetten, ehuru i mindre skrymmande form än i Rydaholm, där den helt dominerar. Särskilt viktig är överens- stämmelsen mellan de i båda fallen likartat uppväxande båda stäng- lar, som bära blomrosetten. Från dessa stänglar utgå bladpartier, vilka dock äro av skiljaktiga former. På ena sidan om rosettpar- tiet i Lund uppstiger ett halvpalmettartat blad, vilket återfinnes i förenklad form samt spegelvänt på Rydaholmskapitälets ena sida (fig. 5). I Lundakapitälets andra hörn uppstiga konvexa blad, vilka

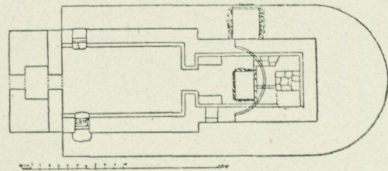
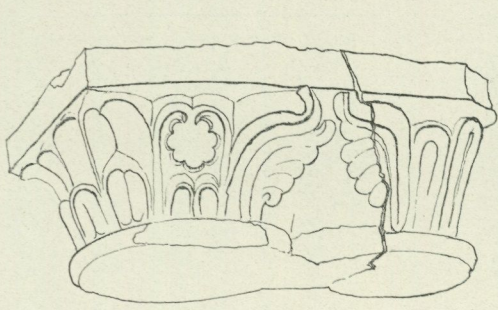
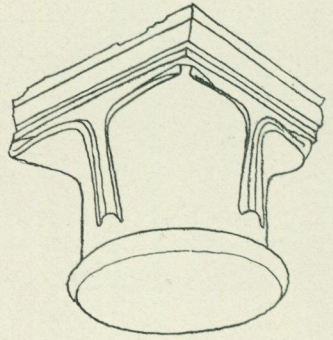

Fig. 8. Plan av Rydaholms kyrka ut- visande den äldre kyrkans grund. Efter W. Andersson.

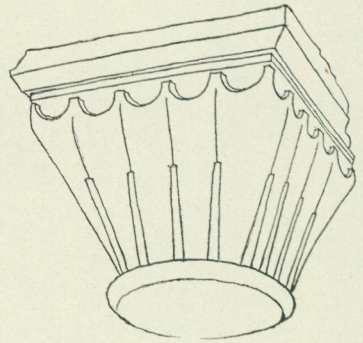
9

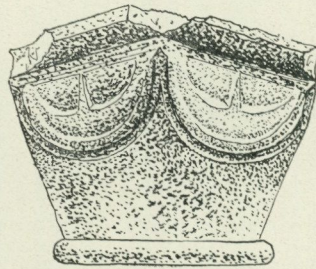
10

11

12

13

Fig. 9—13. Kapitäl från kolonnettgallerierna i Lunds domkyrkas raserade torn. Förvaras nu i kryptan.

dock ej ha samma former som hörnbladen i Rydaholm. Men de sistnämnda bladen ha fått sin huvudform bestämd av hela kapitälets primitiva tillformning. Hörnen äro enkelt avfasade för att över-

gången från firsidigheten till den runda pelarhalsen skulle ernås. I fasytan är bladet inpassat. — En avlägsen likhet med dessa hörnblad erbjuder Lundakapitälen (fig. 10 och 11). I det senare visar bladets huvudform någon likhet, medan detaljeringen är en annan och rikare. I fig. 10 återfinnes i någon mån den släta ytan från Rydaholm. De uppstigande bladen ha överallt i Lund mera elastisk böjning samt rikare former. Det förefaller som om man i det småländska exemplaret sökt efterbilda de andras elegant buktade blad, ehuru man icke uppfattat den *arkitektoniska* funktion, resningen, uppbärandet, som dessa blad ha. Rydaholmskapitälet skulle kunna betecknas såsom *geometriserad* efterbildning av de tektoniska Lundakapitälen. Man har tagit litet av varje ur olika Lundensiska kapitältyper. Ett annat av Rydaholmskapitälen (fig. 7) visar former, som knappast kunna förklaras annat än som naiv efterbildning av s. k. veckkapitäl. Åtskilliga exemplar av sådana ha suttit i domkyrkans torngallerier (fig. 12).¹ Därjämte finner man i Lund kapitälet fig. 13, som ganska nära överensstämmer med ifrågavarande från Rydaholm med sin om tärningskapitäl erinrande typ och de egendomliga bågarna i sidofälten. Rydaholmskapitälet bör säkert uppfattas som en hybrid mellan de båda typerna fig. 12 och 13.

Dessa överensstämmelser rycka på en gång dateringen framåt. Rydaholmskyrkan måste ha tillkommit efter fullbordandet av Lundatornen eller medan dessa stodo under byggnad. Vi äro därmed långt inne på 1100-talets senare hälft. Tornens färdigställande i Lund synes Rydbeck närmast vilja sätta till tiden inemot år 1200.

Förutom sin egenartade tornarkitektur samt den rika skulpturen ägde Rydaholms kyrka fordom ännu en märkvärdighet, nämligen den berömda, med figurala järnbeslag smyckade kista, som nu förvaras i Statens Historiska Museum. En liknande kista fanns även i Voxtorps kyrka i samma härad. Den berömda järnbeslagna dörren i Rogslösa kyrka i Östergötland utgör det tredje kända ar-

¹ R. Blomqvist, Studier i Smålands romanska stenkonst. Lund 1929, sid. 131, not 4 förnekar visserligen den förra överensstämmelsen med Lundakapitälen men på samma sida påpekar han själv veckkaraktären hos det andra Rydaholmskapitälet, tydligen utan att erinra sig motsvarigheten i gallerierna i Lund.

Fig. 14. Dopfund från Svanshals kyrka i Östergötland. Nu i Statens Historiska Museum.

betet av samme, till namnet okände mästare.¹ Ett fjärde finnes i rester bevarat i Voxtorps kyrka, där dörren ovan predikstolstrappan nedtill är beslagen med fragment, vilka uppenbarligen tillhört en dörr av Rogslösatypen.

I och för sig innebär det intet anmärkningsvärt att Östergötland och Småland på detta sätt ha konstnärer gemensamma. Dessa båda landskap utgöra under de tidsåldrar, vilka här åsyftas, ett naturligt samhörande kulturområde. Konsthistoriska bevis härför kunna uppvisas på flera olika områden. Här må endast erinras om att den s. k. Bestiariusgruppens dopfuntar, samtliga tydligen arbeten av samma verkstad, äro spridda över ett område, vars nordligaste punkt

¹ Jfr Andreas Lindblom, Vägledning i Medeltidsavdelningen i Statens Historiska Museum, 1922, sid. 36—37.

Fig. 15. Dopfund från Rydaholms kyrka.

är Skärkind i Östergötland, medan den sydligaste är Vetlanda i Småland.¹

De ifrågavarande smidda *figurframställningarna* äro ganska rikhaltiga.

Figurframställningar utöver enstaka djurhuvuden samt fabeldjur o. d. äro inom det östgötsk-småländska kulturområdet under romansk tid mycket sällsynta. I Östra Skrukeby i Östergötland samt i Vallsjö i Småland kan man studera otympliga, sporadiska försök till djurskulptur. Anonym-mästaren Bestiarius, vilken med sina elegant mejslade dopfundar i vårt område kommer Lundastilen närmast, håller sig så gott som uteslutande till en föga omväxlande fabeldjursfauna, som uppenbarligen härstammar från bysantinska

¹ Jfr Gotthard Johansson: En romansk dopfundstyp i Småland, *Rig*, årg. 1925, samt Blomqvist, *anf. arb.*, sid. 68 ff.

stoffer samt från Lund.¹ Även de flesta smidesbeslagna dörrarna äro utpräglat *bildfattiga*.

Det är därför värt att observera att de *figurrika, berättande* framställningarna i såväl *stenskulptur* som *smide* anträffas i samma kyrka, i Rydaholm. Redan häri ligger en anledning att misstänka, att även smidet utförts samtidigt som kyrkan byggdes.

Jag har i annat sammanhang² sökt fixera Rogslösadörrens tillkomsttid till 1100-talets slut. Resultatet stämmer sålunda även här överens med Rydaholmskyrkans ovan angivna datering.

Ytterligare en detalj bör här observeras. Dopfunten i Rydaholm kan betecknas såsom en sen utlöpare av Bestiarius funttyp.³ Den är avgjort sämre än kyrkans övriga skulpturer men ett visst samband med verkstaden synes mig dock icke alldeles uteslutet. Funtens förhållande till Bestiariusgruppen daterar densamma till en sen del av 1100-talet. — Det är då för *smidenas* datering av vikt, att funten i Voxtorps kyrka, där såväl kista som dörr av Rogslösa-typ funnits, är syskon med Rydaholmsfuntens.⁴

*

Vissa förhållanden äro måhända ägnade att kasta ljus över tillkomsten av den rikt utbildade kyrka, varom ovan varit fråga.

Nära invid Rydaholms kyrka ligger Lökaryds by, vilken redan år 1178 tillhörde Linköpingsbiskopen.⁵ Det ligger då nära till hands att vilja i kyrkan se resultatet av biskoplig byggnadsverksamhet. Tornets utformning talar i viss mån härför. Normlösa kyrka i Östergötland låg även den år 1178 på Linköpingsbiskopens mark och även här finner man ett brett västtorn tillbyggt till en äldre kyrka, vilken ursprungligen projekterats med smalare torn (förtag-

¹ Jfr Roosval, *anf. arb.*, sid. 136 ff. samt Blomqvist, *anf. arb.*, sid. 68 ff.

² Järnbeslagna dörrar från romansk tid i Östergötland, *Rig* 1927, sid. 49 ff.

³ Jfr O. Rydbeck, *Några smäländska dopfuntar i »Johnny Roosval Amici Amico»*, Sthlm 1929. Jfr även Blomqvist, *anf. arb. etc.*, sid. 97 ff.

⁴ I Voxtorp finnas två dopfuntar, men, som R. Blomqvist framhållit, hörde den ena ursprungligen av allt att döma till Värnamo kyrka, medan den ifrågavarande sannolikt utgör den egentliga Voxtorpsfuntens. Jfr R. Blomqvist, *En fabeldjursfunt i Småland, i Fornvännen* 1925, sid. 347.

⁵ *Dipl. Svec.* 74.

ning för tornmurarna gjordes från början i västgaveln, såsom ännu kan iakttagas). Ärkebiskop Absalon byggde också flera landskyrkotorn av hithörande typ. I Fjenneslev blev det t. o. m. dubbeltorn, i Norra Åsum däremot ett brett västtorn.

Rydaholms socken räknades under medeltiden liksom hela Östbo härad — och f. ö. såväl Finnveden i dess helhet som Njudungen — till Linköpings stift, medan Växiö stift endast omfattade själva Varend. Varför skulle då Linköpingsbiskopen ha byggt en så ståtlig kyrka som den i Rydaholm på sin mest avlägset liggande gård och dessutom så nära inpå Växiö som på fyra mils avstånd? Man skulle vilja misstänka, att en tävlan i fråga om kyrkobyggeri mellan stiftscheferna, eller någon stridighet dem emellan låge bakom en anläggning av denna art.

I själva verket ger oss de båda stiftens historia osökt ett uppslag att följa i denna fråga.

Växiö biskopskrönika¹ berättar, att sedan den helige Sigfrid döpt Olof Skötkonung i Husaby, for han till Varend och omvände där hedningarna och blev stiftets förste biskop. Någon tid efter Sigfrids död flyttades biskopssätet — med makt, ej med rätt — först till Skara sedan till Linköping. Såsom biskopar uppräknas Linköpingsbiskoparna Gislo och Kol (motsvarande Sverker d. ä:s—Knut Erikssons regeringar). Under den sistnämnde biskopens tid (han blev biskop omkr. år 1170) erbjödo Varendsborna konungen penningar för att få tillbaka egen biskop och de fingo då en cisterciensermunk vid namn Stenar. Därefter uppstod tydligen strid mellan biskoparna om stiftsgränserna. Från denna tid äga vi i behåll ett påvebrev av år 1178, vari Linköpingsbiskopens besittningar stadfästas.² Stenar vistades en tid landsflyktig i Danmark hos ärkebiskop Absalon (1180, 1183). Striden varade ännu år 1199, men synes påföljande år ha reglerats.³

Den datering, som ovan föreslagits för Rydaholms kyrka, passar ju gott samman med dessa förhållanden, nämligen om man tänker

¹ Jfr för efterföljande framställning K. B. Westman, *Den Svenska kyrkans utveckling från S:t Bernhards tidevarv till Innocentius den Tredjes*. Sthlm 1915, sid. 174 ff.

² Dipl. Suec. 94.

³ Dipl. Suec. 99 och 100, jfr Westman, *anf. arb.*

sig stiftsstriden såsom orsak till att Linköpingsbiskopen på den av sina gårdar, som ligger så att säga in på dörrarna till biskopssätet i Växiö, bygger en kyrka, som i såväl storlek som utstyrsel av allt att döma framgångsrikt tävlade med motståndarens egen domkyrka.

Många omständigheter tala sålunda för dateringen av Rydaholms kyrka till 1100-talets sista fjärdedel och därmed även för ovan uppställda sats om utvecklingen av fastlandets konst på 1100-talet såsom *ej* analog med den gotländska.

I en grupp kyrkor, som jag i annat sammanhang sammanställt¹ — Östra Skrukeby i Östergötland, Bringetofta och Vallsjö i Småland, m. fl. — finner man enkla, primitiva skulpturer, vilka grovt men direkt efterbilda partier av de äldsta delarna av Lunds domkyrka. Det gäller här ett valhant, trevande efterbildande. — Bestiariusmästaren däremot kommer med sin säkra mejselföring Lundaskulpturerna något närmare. Om man rent stilistiskt jämför svensk ornamentalt 1100-talsskulptur i allmänhet med ornamentiken i Lund, så torde man kunna våga påståendet, att ingenstädes möter Lundastilen tillnärmelsevis så rent uppfattad som i Bestiariusfontarna (fig. 14). Här finnes *något* av den grundväsentliga ljus- och skuggverkan från Lund. Som ett ljusst nätverk avteckna sig formerna mot reliefgrunden. Linjeföringen är *ej* kalligrafiskt precis utan en smula irreguljär. Det ligger ännu något av bysantinsk anda över Bestiariusfontarna liksom över de äldre Lundaskulpturerna. — Om man däremot söker efter *uttryckskraft* jämförlig med figurernas över nordöstra baldakinen i Lund, ja, då kommer Bestiarius helt till korta i jämförelse med Majestatis.

Betyder alltså Bestiarius det större kunnandet i lundensisk stilart, så måste Rydaholmsskulpturerna med ovan antagen datering representera ett yngre stilskede. Klumpigare och mera primitiva än Bestiarius alster, beteckna de dock i viss mån ett framsteg. Bestiarius håller sig inom en strängt begränsad motivsfär, medan Rydaholmsmästaren rör sig med stor frihet i förhållande till bild-

¹ Lunds äldsta domkyrka och kyrkobyggnadskonsten i Linköpings stift. Fornvännen 1930.

stoffet. Ett robust behärskande av uttrycksmedlen kan spåras i Rydaholm i såväl skulptur som smide.

Särskilt märkligt är uppdykandet av vikingatidsmässiga ornamentalsdrag vid en så pass sen tidpunkt. Men egentligen är väl detta ganska naturligt. Efter en period av ängsligt, eller åtminstone bundet, efterbildande av de nya och märkvärdiga förebilderna i den ovana stenhuggarekonsten följer en tid, då man på sitt sätt tillägnat sig det nya. Men med det friare förhållandet till förebilderna följer också förnyad kontakt med den inhemska traditionen. Bägge smältas samman.

Ett bevis för riktigheten av detta resonemang erbjuder den dopfuntsgrupp, som av Ragnar Blomqvist samlats som *Njudungsmästarens* oeuvre. Blomqvist placerar visserligen dessa dopfuntar till tiden före Bestiarus, men det ligger i öppen dag att de i stället efterbilda dennes funtar. Njudungsmästarens alster äro av mycket primitiv karaktär eller rent allmogemässiga. Och vad som föranlett Blomqvist till hans tidiga datering är väl dels den i jämförelse med Bestiarusfuntarna rikhaltiga och fantasifulla motivkretsen, dels och framförallt en uppenbar anknytning till *vikingatidsmässig* ornering.¹

Rydaholmsrelieferna visa vad denna allmogemässiga — eller åtminstone provinsiella — konstutövning mäktade, när den ställdes inför större uppgifter.

ZUSAMMENFASSUNG.

ERIK LUNDBERG: Eine Datierungsfrage, beleuchtet durch einen bischöflichen Streit im 12. Jahrhundert.

Wenn romanische Architektur und Steinskulptur in Schweden wissenschaftlich behandelt worden sind, ist man oft als selbstverständlich davon ausgegangen, dass das beste Erzeugnis ausländischer Meister oder die Frucht unmittelbaren Kontakts mit dem Auslande ist, und dass die spä-

¹ Blomqvist har med sin avhandling om Smålands romanska stenkonst givit en synnerligen välkommen översikt av det småländska materialet. Hans grupperingar och dateringar äro säkerligen i mycket oriktiga och missvisande, men som förstahandspublicering av ett stort och rikt material äger boken dock värde, tack vare att författaren grundligt studerat allt sitt material på platsen.

tere Entwicklung ein Abwärtsgehen bezüglich der Qualität und eine Degeneration importierter Form bedeutet.

Betrachtet im Lichte des zwar barbarischen, aber doch in seiner Art sehr hochstehenden Kunsthandwerks, das für die Kultur unserer Vorfahren während der Jahrhunderte unmittelbar vor der Einführung des Christentums kennzeichnend ist, wird jedoch die Kunst unseres 12. Jahrhunderts eigentümlich wurzellos, wenn man stets von der Annahme ausgeht, alles Beste sei das Ältere und ausländisch und nur das Schlechtere einheimisch.

Eine genauere Prüfung des Materials zeigt auch, dass man eine andere, mehr natürliche Einteilung durchführen kann. Gewisse Bauten und Skulpturen gehen natürlich auf ausländische Muster zurück, und man kann unter diesen eine Gruppe aussondern, wo die Nachbildung grob und plump ist und Mangel an Vertrautheit mit Material und Formgebung verrät, sowie eine andere Gruppe, wo die Nachbildung mehr direkt, aber gleichfalls durch die Vorbilder ziemlich gebunden ist. In der ersteren Gruppe kommen oft ornamentale Partien aus Holz vor, geschnitzt mit dem ganzen barbarischen Raffinement der Wikingerzeit und mit vollständig anderer Formgebung (Runensteinornamentik) als bei den plumpen Steinskulpturen. Diese Gruppe ist natürlich älter als die andere.

Ausser diesen beiden Gruppen kann man jedoch noch eine unterscheiden, die plumpe und primitive Züge aufweist, aber auch wikingerzeitliche Ornamentformen, die mit ziemlich reichhaltigen figürlichen Darstellungen von einem Typ verschmelzen, der nichts mit vorgeschichtlicher Zeit zu tun hat.

Diese letztere Richtung ist es, die Verf. als die eigenartigste und selbständigste, obwohl oft auch stark bäuerliche Kunst des schwedischen Festlandes auffassen möchte. Zu dieser Richtung gehören als bedeutendste Erzeugnisse teils die berühmten, mit figuralen Beschlägen in Schmiedearbeit geschmückten Truhen oder Türen aus den Kirchen von Rydaholm, Växtorp und Rogslösa in Småland und Östergötland, teils die bemerkenswerten Skulpturen in der Kirche zu Rydaholm.

Verf., der in anderem Zusammenhang (Zeitschr. Rig 1928 und 1929) die Datierung der obengenannten Schmiedearbeiten in die letzten Jahrzehnte des 12. Jahrhunderts zu begründen versucht hat, unternimmt im vorliegenden Aufsätze den Versuch, die Richtigkeit derselben Datierung für die Kirche zu Rydaholm und ihre Skulpturen nachzuweisen.

In den Teilen von Südschweden, um die es sich hier handelt, dem früheren Bistum Linköping oder der jetzigen Provinz Östergötland und dem grösseren Teil von Småland, hat der Dom zu Lund eine dominierende Rolle als Musterbau gespielt. Gleichwie die älteste Gruppe von Bauten nach den Forschungen des Verf.'s (Fornvännen 1929 und 1930) von diesem Dom in seiner ältesten Form und die andere Gruppe von ebendemselben, wie er während der ersten Hälfte des 12. Jahrhunderts umgebaut wurde, ausgeht, so versucht Verf. hier nachzuweisen, dass die Kapitellformen in Rydaholm von den jüngsten Teilen des Lunder Doms, nämlich den Türmen abhängig sind, die gegen Ende oder jedenfalls während der letzten Hälfte des 12. Jahrhunderts ausgeführt worden sind.

Die so gewonnene Datierung stützt den allgemeinen Gedankengang, der einleitungsweise zum Ausdruck gebracht worden ist.

Eigentümlich ist es jedoch, dass diese eigenartige, provinzielle Kunstausübung versiegt und keine natürliche Fortsetzung während des 13. Jahrhunderts findet. Es erklärt sich dies indessen aus der kulturellen Lage im Norden während der Zeit vom 9. bis 13. Jahrhundert. Der Reichtum und Wohlstand, der den Norden im 9., 10. und 11. Jahrhundert charakterisiert, hat letztthin seinen Grund in dem Vordringen der Sarazenen im Mittelmeerbecken, wodurch uralte Handelswege gesperrt werden und der Umweg über den Norden eine wichtige Verbindung zwischen dem Orient und Westeuropa wird. Im 11. Jahrhundert ändert sich diese Situation: die alten Wege sind wieder offen, der Norden ist wieder ein Randbezirk Europas. Gleichzeitig mit dem Sieg des Christentums im Norden oder etwas später erfolgt auch die Kolonisierung des Ostseebeckens durch die Deutschen, womit die Entstehung des schwedischen Stadtwesens zusammenhängt. Die Städte übernehmen den Handel an Stelle des früheren Bauern-Handelsfahrer-Wikingers, d. h. die Deutschen werden die ökonomischen Ausbeuter des Hinterlandes Schweden, während der schwedische Bauer zum einfachen Bauer degradiert wird. Eben diese kritische Zeit ist es, in welche die Rydaholmperiode fällt, die letzte Nachblüte einer nordischen Hochkonjunkturzeit. Später, während des 13. Jahrhunderts, fehlt es dem schwedischen platten Lande an Voraussetzungen für anderes als reine Bauernkultur, während die königliche und bischöfliche Baukunst allzu sporadisch ist, als dass sich eine wirklich feste Tradition herausbilden könnte, obwohl zielbewusste Versuche zur Entwicklung einer einheimischen Kunst nicht fehlen.

Die Bauernbevölkerung der Insel Gotland spielt jedoch neben den Kaufleuten der Städte noch während des 13. und des Beginns des folgenden Jahrhunderts eine Rolle als Vermittler des Handels mit Russland. Die gotländische Kunst spiegelt auch dieses Verhältnis wieder, und was oben von dem schwedischen 12. Jahrhundert gesagt worden ist, gilt daher nur für das Festland, nicht für Gotland.

UTSTÄLLNING PÅ KULTURHISTORISK GRUND.

En återblick.

A v

SIGURD ERIXON.

Den utställning, som 1923 avhölls i Göteborg, skiljer sig i mångt och mycket från den, som 1930 skall gå av stapeln i Sveriges huvudstad. I motsats till den senare var den planlagd som en kulturhistorisk utställning, vartill så småningom lades bland annat även moderna industriexpositioner. Även genom sin betydligt större omfattning skiljer den sig från Stockholmsutställningen av i år.

Göteborgsutställningen har fått talrika efterföljare både inom och utom Sverige och icke minst i våra landsortsstäder. Det har genom dessa kulturhistoriska expositioner och de undersökningar de förorsakat gjorts en stor och betydande insats även på de vetenskapliga och museala områdena. Då ett avbrott av denna svenska tradition nu göres med Stockholmsutställningen, torde det vara berättigat att med några ord precisera, vad Göteborgsutställningen gjort och hur arbetet bedrevs, detta dock framför allt därför, att det torde ha praktiskt intresse för modernt musei- och forskningsarbete. Det blir emellertid icke någon allsidig redogörelse. Jag nöjer mig med att här skildra hur saken förbereddes och genomfördes inom de avdelningar jag förestod. Och jag har ansett mig böra göra detta genom att publicera det huvudsakliga innehållet i det föredrag jag höll sommaren 1923 vid Skandinaviska museiförbundets möte i Göteborg. Detta föredrag har nämligen genom en serie missöden, som även drabbat själva protokollen från samma möte, kommit att förbli otryckt. Någon samlad redogörelse har ej heller ännu utkommit rörande utställningen, ja, icke ens

ett planschverk. Utställningens kulturella och vetenskapliga insatser ha härigenom liksom på grund av de ekonomiska förluster, som Göteborgs stad gjorde, icke blivit utnyttjade, även om de genom att inspirera andra — även museer — utövat ett betydande inflytande.

Våren 1918 erhöll jag i uppdrag att uppgöra plan för de hantverks- och industrihistoriska avdelningarna vid Göteborgs jubileumsutställning, vilket också skedde efter omfattande arkivaliska forskningarna och i samråd med generalkommissarien Harald Adelson. Till en början var det meningen, att dessa avdelningar skulle sammanföras, men det visade sig snart, att en fullständig uppdelning borde göras. Gränsen dem emellan är ju i verkligheten flytande, men som industri betraktas här det, som enligt praktiska och traditionella synpunkter räknats dit eller som åtminstone bildat utgångspunkter för en senare industriell utveckling. Då inga förundersökningar i fältet förut voro gjorda, måste planläggningen ske på ganska osäkra premisser, och i första hand föreslogos omfattande inventeringar av städerna och landsbygden i västra Sverige. Enligt den plan, som jag framlade, kunde insamlingen icke begränsas till Göteborgs stad med omnejd utan måste av historiska och praktiska skäl utsträckas till Göteborgs uppland, vilket begrepp dock skiftat, om man tar hänsyn till förhållandena inom olika brancher.

Vad nu först *hantverket* beträffar, inrymdes under denna grupp även allmogens verktyg inom sådana slöjder och näringar, som verkligen erhållit hantverksmässig utveckling. Härigenom erhöles en fast etnografisk stomme, i vilken det egentliga stadshantverket kunde infogas under utvecklingshistorisk synvinkel. I första hand borde häradena omkring Göteborg och de orter, som stått i intimare ekonomiskt samband med staden undersökas, men i andra hand även övriga delar av Bohuslän, Västergötland, Dalsland och norra Halland. I fråga om städerna borde främst sådana medtagas i vilka hantverkarna under skratiden lytt under ämbetena i Göteborg. Detta gällde särskilt Bohusläns städer men också Kungsbacka, Varberg, Alingsås, Borås, Ulricehamn, Vänersborg, Lidköping, Mariestad och Skara. I den mån det senare bleve nödvändigt, finge materialet kompletteras från övriga västsvenska städer samt från Småland och i nödfall även andra orter,

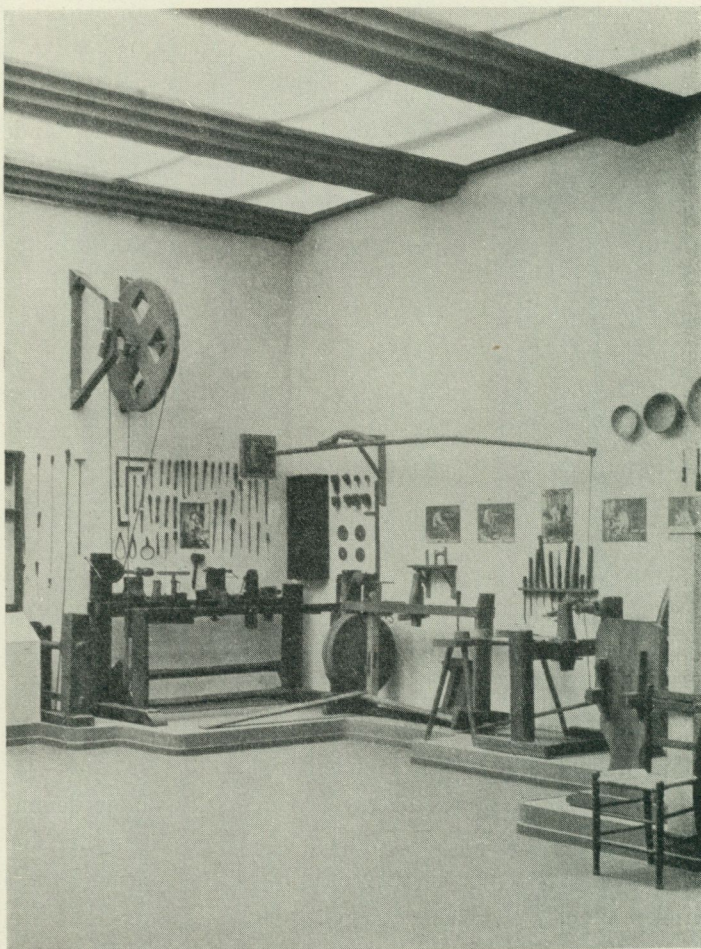

Fig. 1. Rum 66. Trähantverk: lands- och stadssvarveri, längst till höger skålsvarvning. Utställning av verktyg, halvfabrikat och fotografier i förstoring. (Hantverksavd.)

försåvitt verktygen och arbetsmetoderna i västra Sverige med visshet överensstämt därmed. Planen upptog också framtida publicering av materialet, vari de olika slöjdernas och hantverkarnas utbredning i västra Sverige skulle klargöras och Göteborgs inflytande därpå eller beroende därav skulle fastställas.

I anslutning härtill sattes undersökningar i gång i fältet sommaren 1918. Detta skedde i kombination med mina för Nordiska museet

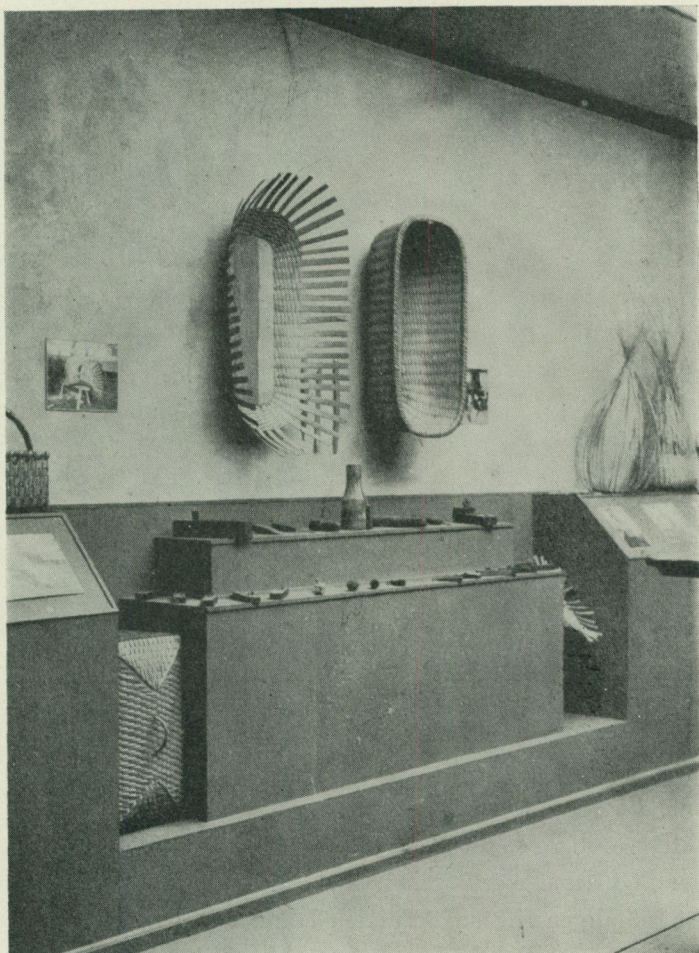

Fig. 2. Rum 54. Korgmakeri. Utställning av redskap, halv- och helfabrikat samt arbetsbilder i fotografi. (Hantverksavd.)

bedrivna byundersökningar. Tvenne expeditioner utsändes, vardera om tre man och bestående av en kulturhistoriker och två arkitekter. Den ena expeditionen bereste Bohuslän och norra Halland, den andra Västergötland. Ett rikt material insamlades på detta sätt rörande allmogekulturen, bebyggelsen, slöjder och hantverk och gav en första överblick av vad området kunde ge. Den direkta skörden av redskap blev visserligen ej så stor, men så mycket mera vanns i erfarenhet och

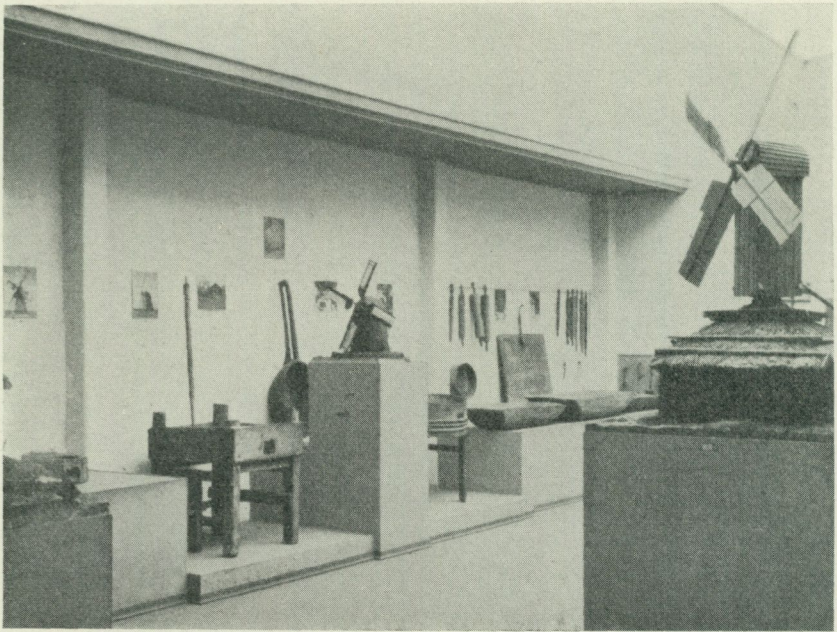

Fig. 3. Rum 48. Mjöltnare och bagare. Hall med utställning av originalföremål, modeller och fotografier. (Hantverksavd.)

detaljkonst, varjämte adresser på olika slags yrkesutövare satte oss i stånd att senare återkomma till dessa och bedriva insamlingen på effektivt sätt. Den av deltagarna, som mer än andra visade sig fallen för just denna verksamhet, anställdes som föreståndare vid avdelningen, nämligen fil. mag. Torsten Lenk, vilken förut utbildats vid Nordiska museet. Till hans hjälp anställdes vidare under våren 1919 en assistent, kand. Gösta Montell, vilken också förut undergått utbildning vid Nordiska museet. Under de 4 följande somrarna och tidvis även under andra årstider bereste nu avdelningens tjänstemän hela det område, som ovan skisserats, och inventerade städer och landsbygd samt Göteborgs stad med det resultat, att antalet föremål, som av utställningen inköpts eller erhållits som gåvor och lån från privata, nu uppgår till omkring 7,000 nummer, vartill komma cirka 700, som inlånats från västsvenska museer och Nordiska museet. Endast $\frac{3}{4}$ härav har nu kunnat utställas. Det övriga är magasinerat. En särskild

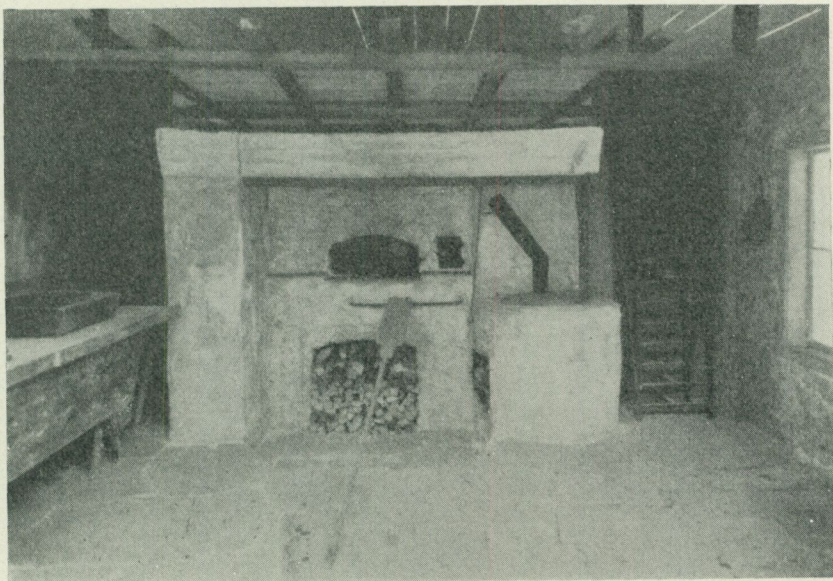

Fig. 4. Parti av rum 48 med rekonstruerad interiör av stadsbageri från Mariestad.
(Hantverksavd.)

inventering igångsattes av museerna. Härför och för fortsatta uppmätningar av byggnader och verkstäder, delvis också för insamlingsarbetet, har tidvis extra personal anlitats. Det förtjänar också att nämnas, att hantverkarna själva så småningom blivit intresserade och på olika sätt biträtt oss i vårt arbete. Utan en sådan hjälp hade för övrigt mycket varit omöjligt. Sammanlagt äro nu ett femtiotal yrken representerade, utställda i 22 salar, jämför fig. 1—4. Härtill komma skråhallen, ägnad åt yrkenas organisationshistoria, hantverkets gård med sina anläggningar samt en västgötsk väderkvarn, som uppsatts invid Nöjesfältet på Liseberg. Allt som allt är denna avdelning den största i den rent historiska gruppen på utställningen. Om avdelningen sålunda med full rätt kan karakteriseras som stommen till ett verkligt hantverksmuseum, beror detta icke enbart på de här sammanförda föremålen. Detta material kompletteras nämligen med en serie demonstrationsobjekt av olika slag, ägnade att på ett populärt och lättfattligt sätt undervisa publiken om själva arbetsmetoderna. Härtill kommer det omfattande arkivaliska materialet i ett särskilt rum. Bland demon-

Fig. 5. Rum 79. Interiör av hallen för sjömalmsupptagning, hytt drift, gjutning m. m. Utställning av maskiner och redskap i original, modeller och bildmaterial i form av ritningar, kolteckningar och fotografier. I bakgrunden textilhallen. (Industrihist. avd.)

strationsobjekten må först nämnas de serier av halvfabrikat, som insamlats under ganska stora svårigheter, men nu ge en konkretare bild av framställningssättet inom olika yrken än vad man är van vid på våra museer. Anordnandet av utställningen, varpå jag dock ej här går närmare in, har med få undantag skett i små rum för att så långt som möjligt undvika hopblandning av olika yrken i samma sal. I flera fall ha dessa anordnats som verkstadsinteriörer, fig. 4, i övrigt som vanliga utställnings- eller monterrum, fig. 1—3. Fotografier ha i stor utsträckning utnyttjats och ge en föreställning om de olika faserna i arbetssättet, fig. 1—3. För att ytterligare konkretisera framställningarna ha modeller tillverkats, såväl av hela verkstäder som enskilda detaljer, fig. 3. Inom denna liksom inom industrihistoriska, allmog- och fiskeriavdelningarna har en hel stab av modellmakare varit verksam. De ha arbetat under en följd av år i direkt anslutning till de modelltyper, som började tillverkas av artisten David Ljungdahl för Nordiska

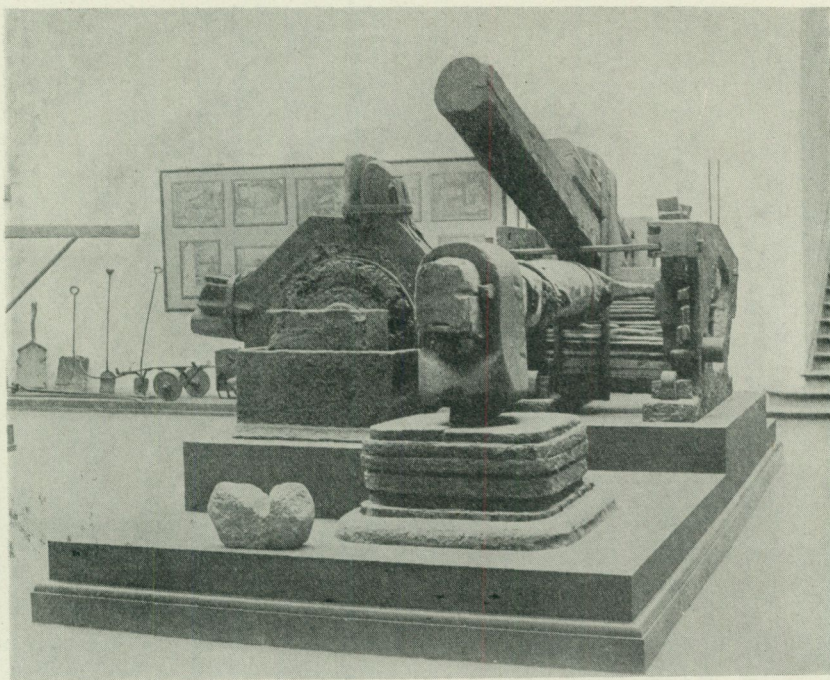

Fig. 6. Rum 80. Järnets bearbetning till smidbart järn samt manufakturering. I denna hall utställning av härd och hammare i verkstadsmässig uppställning, modeller, redskap, kolteckningar och fotografier. (Industrihist. avd.)

museet. Denna kan således sägas ha bildat skola här i Göteborg och eleverna ha icke legat lärofadern efter. Principen vid dessa modellbyggen har varit att med stöd av ingående uppmätningar och fotografier avbilda verkligt existerande anläggningar på ett konstnärligt och illusoriskt sätt med framhävande av såväl ålderns patina som med antydning om den verkliga miljön. Endast i nödfall och undantagsvis ha rena rekonstruktioner gjorts. Härigenom har modellbyggandet blivit ett räddningsarbete, varigenom exakt bildmaterial av försvinnande anläggningar räddas åt framtiden. För hantverksavdelningen ha sålunda av 3 modellmakare utförts ett antal av 12 modeller.

År 1921 togs ännu ett steg för att lösa problemet att i detalj illustrera arbetsmetoderna och samtidigt bevara kunskapen därom åt eftervärlden. Genom samverkan med A.B. Svensk Filmindustri påbörjades nämligen sagda år en upptagning av filmer över ålderdomliga yrken

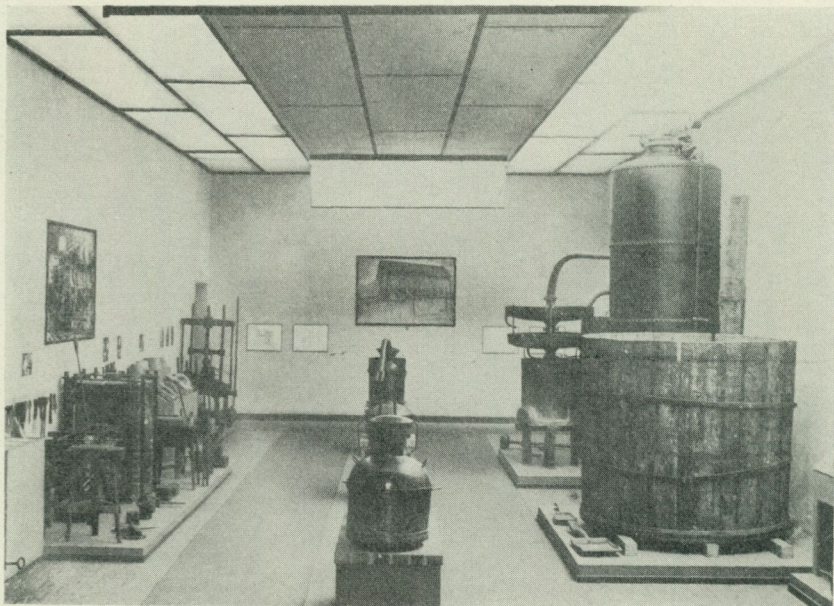

Fig. 7. Rum 82. Brännvinsbränning (till höger och i mitten) samt glasindustri (till vänster). Utställning av maskiner i verkstadsmässig uppställning och kombination samt av redskap och bildmaterial. (Industrihist. avd.)

och detta arbete pågick detta och följande år under amanuensen Lenks ledning, varigenom avdelningen för närvarande äger 21 ganska omfattande filmer.

För övrigt har arbetet inom avdelningen bedrivits såsom vid ett modernt museum. Liggare har förts över föremålen och plåtmaterialet, och lappkatalog har upprättats. Arkivet består i övrigt av en omfattande samling fotografier, ritningar, uppmätningar och beskrivningar. Vid alla undersöknings- och insamlingsresor ha avbildningar och anteckningar gjorts, och detta material har endast delvis kunnat utnyttjas i själva utställningsrummen utan är att räkna som en vetenskaplig grundfond, som utställningen lämnar efter sig och som eventuellt kommer att publiceras efter dess slut. För att emellertid göra det tillgängligt för närmare intresserade finnes det upplagt i avdelningens studierum, en inrättning, som på mitt förslag införts vid ett flertal av utställningens avdelningar och vari sådant arkiv- eller bildmaterial in-

Fig. 8. Interiör av rum 88. Hall för skogsbruk, trä- och tapetindustri med utställning av verktyg och maskiner i original, modeller av anläggningar på land och i stad samt fotografier. (Industrihist. avd.)

rymtes, som av praktiska eller estetiska skäl måst hållas borta från utställningssalarna.

För konservering av föremålen ha 3 konservatorer varit anställda vid avdelningen, vilka rengjort, lagat, insmört och hopsatt verktyg och maskiner, och det torde vara få museer i Sverige, som ha nedlagt så mycket arbete och kostnader på denna sida av saken, som här har skett. På utställningens bekostnad ha slutligen avdelningens tjänstemän satts i tillfälle att göra omfattande studieresor i olika länder i Europa, vilket för övrigt även gäller flera andra avdelningar.

För den industrihistoriska avdelningens vidkommande voro utsikterna ursprungligen ännu mörkare än för hantverket. Ingen verklig erfarenhet fanns samlad om tillståndet på detta område, och vad som förelåg i museerna var ytterst obetydligt. Därtill kom, att alla visste, att en kraftig nedskrotning pågick sedan krigets början både på grund av svår metallbrist och det kraftiga industriella uppsvinget, som med-

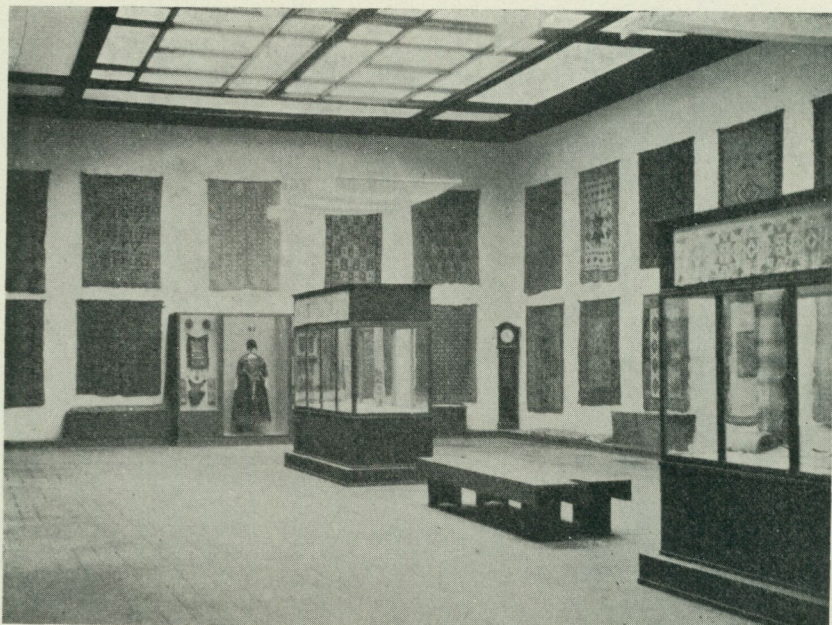

Fig. 9. Rum 40. Hall för »Allmogetextilier och dräkter». Sparsam användning av möbler som komplement och utfyllnad. Dräkter och småföremål i glasmontrer. (Allmogevad.)

förde omdaningar på alla områden. Det fanns således ingen annan utväg än att på samma sätt som inom den hantverks-historiska avdelningen sätta i gång en allmän inventering av området och således följa den etnologiska metoden. Härvid fixerades Göteborgs uppland så, att detta i allmänhet omfattade Västergötland, Bohuslän och Norra Halland utom beträffande järn och trä, där även Dalsland, Värmland och delar av Bergslagen medräknades, emedan dessa bygders järnbruk och trähantering stått i den intimaste ekonomiska och samfärds-mässiga kontakt med Göteborg. Så småningom visade det sig med hänsyn till materialets förekomst också här nödvändigt att även medräkna Småland, där äldre industrier kvarlevat kraftigare än på andra håll. Dessutom ha kompletteringar gjorts även på andra ställen i Sverige, särskilt med hänsyn till att annars mycket viktigt material skulle komma att förfaras. År 1918 påbörjades arbetena, och en tjänsteman anställdes. Det visade sig emellertid, att uppgiften krävde större ap-

Fig. 10. Del av en sida i »Lantbrukets gård» med utställning av årdar och plogar. I övrigt visades här i gårdens sidogallerier verktyg för jordens bearbetning, sådd och skörd samt fordon, i svalgångar påselning, kreatursskötsel, jakt m. m. (Allmogevad.)

parat, och vid årsskiftet 1920 omorganiserades avdelningen och fördelades i 2 arbetssektioner, den ena omfattande järn, papper och socker, den andra övriga industrier. Till föreståndare för den första sektionen utsågs löjtnant Nils Åkerhielm, för den andra löjtnant Torsten Althin. Till deras hjälp engagerades en assistent, kand. Sigvald Linné. Alla dessa fingo dessförinnan en tids utbildning vid Nordiska museet. På våren 1920 återupptogs arbetet med denna tredubblade kraft, och avdelningens tjänstemän reste i ur och skur inom var sina rayoner. På sommaren anordnades dessutom en allmän översiktsrazzia inom hela det västsvenska gebitet. Tre expeditioner, vardera om 2 man, studerande vid Tekniska högskolan, utskickades och bereste med motorcyklar var sitt distrikt. Resultatet blev som inom hantverket: en fast grundval för det fortsatta arbetet och en detaljerad lokalkännedom samt slutligen ett respektabelt bild- och uppteckningsmaterial. Insamlingen i Bergslagen sköttes nu och senare av Åkerhielm. Senare

Fig. 11. Rum 38: Hall för »Bebyggelse och byggnadskultur». Väggmålningar med byplaner, demonstration av by- och gårdsanläggningar samt hustyper genom modeller, kolteckningar och fotografiska förstoringar. (Allmogeavd.)

berörde hans arbete mera pappers- och sockerbruksindustrierna. Ledningen av arbetet i övrigt skedde genom Althin, vilken särskilt fick att syssla med textilindustrien och oljeslagerinäringen. Motsvarande uppgifter utfördes på andra områden av assistenten Linné. Under 1920 och 1921 drevs insamlingen på detta sätt i forcerat tempo, och vid ingången av 1922 kunde därför en sammanslagning åter göras, varvid ledningen av avdelningen lades i Althins hand. Vid olika tillfällen användes också extra personal, så t. ex. anlätades arkitekter i och för uppmätning av industrianläggningar. En hel stab av intresserade privatpersoner, såväl disponenter som ingenjörer, verkmästare och arbetare ha med stor beredvillighet medverkat, ofta utan någon som helst ersättning.

Dessa undersökningar liksom inköp och transport av föremål ha dragit stora kostnader. För att lätta utställningens egna utgifter föreslog jag därför redan i det ursprungliga programmet, att vissa indu-

strier eller sammanslutningar borde inbjudas att själva anordna och bekosta sina branschers historia mot rätt att i samband därmed även belysa sin moderna produktion. Visserligen var exportavdelningen då ännu icke beslutad, men även sedan denna tillkommit borde sådana monografiska framställningar bli till båtnad för båda parterna. Tyvärr kom nu den stora ekonomiska krisen emellan, men icke desto mindre kunde tanken delvis realiseras. Sålunda har Svenska Sockerfabriksaktiebolaget helt bekostat sockerindustriens historia på utställningen, och på samma sätt har Svenska skofabrikantföreningen anskaffat allt material för belysning av sin branschs utveckling. Slutligen ha textilindustriföreningarna i Göteborg och Borås ställt avsevärda summor till utställningens förfogande för att ge denna för västra Sverige så utmärkande näringsgren en representativ karaktär.

I övrigt har avdelningen förts fram efter i huvudsak samma linjer som den hantverkshistoriska. Utställningen omfattar 16 rum, fig. 5—8, samt en anordning i form av järngruva och ett studierum. Som resultat av de ingående undersökningarna i fältet och arkiven äger utställningen själv ett arkiv av uppteckningar, fotografier, ritningar och uppmätningar, allt tillgängligt i avdelningens studierum. Föremålen ha registrerats och lappkatalogiserats, och en sådan illustrerad lappkatalog har även upprättats över andra svenska museers industrihistoriska bestånd. Modellmakarstaben inom avdelningen har tidtals uppgått till 5 man, och icke mindre än 30 modeller ha utförts av vilka flera synnerligen detaljerade och dyrbara. Rekordet slås dock i detta hänseende av en här för första gången utställd men för Nordiska museet tillverkad modell av Ljusne masugn i Hälsingland. Den är utförd av David Ljungdahl. Början till ett industrihistoriskt friluftsmuseum har vidare gjorts på Liseberg, där ett helt gammalt pappersbruk och en spiksmedja uppförts. I närheten av dem har pappersindustriens historia exponerats i en särskild byggnad.

Samtidigt med hantverket började också den äldre industrien att filmas, och ett tiotal sådana filmer äro nu tillgängliga. Slutligen må nämnas, att 3 konservatorer varit verksamma inom denna avdelning. En icke obetydlig del av materialet har måst magasinerats.

Inför de omfattande samlingar av gamla föremål, modeller, bygg-

nader och arkivalier, som sålunda sammanförts inom de båda nu berörda avdelningarna, fråga sig säkert de flesta: vad skall bli därav efter utställningen. Denna fråga är ännu olöst, men det torde icke vara ur vägen att här inför Nordens samlade museimän uttala den nästan självklara slutsatsen, att ett tekniskt museum borde inrättas i landet, här eller i Stockholm och att det redan samlade materialet borde ingå som stomme däri. Detta underlättas av att mycket av vad som här finnes, har blivit skänkt till utställningen under förbehåll, att ett tekniskt museum kommer till stånd.

Om övriga avdelningar, som arbetet efter samma eller liknande metoder, som de nämnda, skall jag fatta mig kortare.

Allmogearvdelningen, som faller under historiska utskottet — de föregående ha haft sina särskilda utskott — planlades av intendenten Axel Nilsson, varefter amanuens Lenk och jag sedan 1920 fått hand om densamma. Den avser att belysa folkkulturen i de västsvenska landskapen och omfattar således Västergötland, Halland, Bohuslän och Dalsland. I anslutning till den ursprungliga planen ha inga konsekvent genomförda insamlingsrazzior gjorts, utan meningen har från början varit att huvudsakligen bygga denna utställning på lån i museer med västsvenskt material. Icke desto mindre gjorde emellertid amanuens O. Thulin 1918 en insamlings- och utbildningsresa i Västergötland, varvid en betydande samling jordbruksredskap anskaffades, och året 1920 bereste intendenten friherre Erland Nordenskiöld Dalsland och hemförde en högst representativ samling dalsländska etnografika. Vid olika tillfällen ha också amanuens Lenk och assistenten Gösta Montell — vilken senare varit fäst både vid hantverks- och allmogearvdelningarna — gjort spridda förvärv. Avdelningens huvudbestånd utgöres dock alltjämt av inlånade föremål. För att möjliggöra denna inlåning igångsatte jag 1920 en ingående inventering av de västsvenska museerna, varibland Göteborgs Museum, vartill särskilt personal anlätades. En omfattande lappkatalog uppgjordes härvid över dessa museers allmogeföremål, i den mån dessa föllo inom utställningens intressesfär.

Det är framförallt genom 3 specialgrupper avdelningen ger en mera djupgående och ny bild av det västsvenska området. Dessa grup-

per äro 1) lantbruk, 2) textilkonst och 3) bebyggelse. Textilavdelningen har sammanförts efter ingående forskningar och mångfaldiga resor av amanuensen fröken Vivi Sylvan, fig. 9. Materialet är nästan helt och hållet lånat från museer, hemslöjdsföreningar och enskilda. Jordbruksredskapen återfinnas på lantbrukets gård, fig. 10. Bebyggelseavdelningen är frukten av ett ingående forskningsarbete och då den är skäligen ensamstående i sitt slag, kan det vara av intresse att redogöra för hur den tillkommit. Detta arbete har blivit ett led i mina byundersökningar och vid de 2 expeditioner om vardera 3 man, som 1918 utsändes från hantverksavdelningen, insamlades ett högst betydande material angående byar, gårdar och byggnader i Västergötland, Bohuslän och norra Halland. Samma år gjorde amanuens Thulin en vacker skörd av fotografier i Västergötland. Följande år fortsattes arbetet med en byundersökningsexpedition på 3 man i Dalsland, i samverkan med Nordiska museet. Sommaren 1920 utsändes en ny expedition om 3 man till förut mindre berörda delar av det västsvenska området. Senare har arbetet varje sömmar kompletterats med längre eller kortare resor av avdelningens tjänstemän och mera tillfälligt anlätade arkitekter. Materialet utställs till en begränsad del i en större hall, fig. 11, i övrigt i ett studierum. En serie i hallen utställda värdefulla modeller ha också utförts för allmogeavdelningen. Av dessa framställa två gårdsanläggningar och en en hel by.

Bebyggelsehistoriska undersökningar ha emellertid icke varit inskränkta till allmogeavdelningen. År 1920 erhöll jag av fiskeriutskottet i uppdrag att även utföra sådana bland fiskarbefolkningen i Bohuslän, och i anledning därav utsändes en expedition på 3 man, som for från fiskläge till fiskläge och mätte, fotograferade och antecknade. Arbetet fortsattes även följande år med en tvåmansexpedition. Materialet finnes utställt i sjöfartsavdelningens studierum, och i anslutning därtill utfördes senare en serie modeller för fiskeriavdelningen av samma slag, som de förut omtalade. Som komplettering härtill anordnades en interiör av en tvårummig fiskarstuga. Arbetet inom denna avdelning har skötts av amanuensen Karl Rencke, som ock en tid medarbetade vid bebyggelseundersökningen i Bohuslän. Fiskeriavdelningens samlingar ha hopförts efter rent etnografisk metod, och denna

avdelning är nu landets mest betydande i sitt slag. Här ha också gjorts modeller likaväl som filmer. Amanuensen Rencke har även medhunnit att publicera ett större verk om dessa forskningar och det material, som därvid sammanbragts. — Lyckligtvis synes denna avdelnings framtid vara säkrad, då den kommer att ingå i Göteborgs blivande stora sjöfartsmuseum.

Utställningens insatser på det etnologiska området äro emellertid icke slut med vad här har anförts. Med viss rätt kunde man även räkna hit flera andra av de historiska och delvis också de kommunala avdelningarna, men jag skall här nöja mig med att anföra ett par fall, där utställningen givit vår etnologiska forskning en handräckning även utanför vårt eget lands gränser. I samverkan med Nordiska museet har således en omfattande insamling av föremål gjorts i Svensk-Estland, och det material, som därvid av amanuensen Ernst Klein hopfördes, utställes på den utlandssvenska avdelningen. Senare har på liknande sätt en värdefull kollektion inköpts i Österbotten och uppställt inom samma avdelning genom medverkan av professor Gabriel Nikander i Åbo. Båda dessa grupper fylla ett länge känt behov i våra museer. Nordiska museet kommer efter utställningen att övertaga det östsvenska materialet.

Det är en viktig sida av utställningens verksamhet, som jag hittills blott i förbigående berört, och detta gäller dess publikationer. Orsaken är den, att publikationsfrågan i stort sett ännu är olöst för de etnologiskt arbetande avdelningarna om man bortser från de visserligen många men dock helt summariska vägledningar, som utarbetats för varje avdelning. Man får hoppas, att saken upptages igen efter utställningens slut ty såsom förhållandena hittills gestaltat sig, står publiceringen av materialet inom dessa grupper i en kuriös proportion till de väldiga vetenskapliga förarbetena.

Så långt föredraget.

Som bekant har ingen publicering av utställningsmaterialet från Göteborgsutställningen skett, vad beträffar hantverk, industrihistoria och allmogekultur. De vunna resultaten ha tillgodogjorts eller torde komma att utnyttjas ändå i andra sammanhang. Det har synts mig lämpligt att erinra härom nu, ty onekligen får en utställning, om den

kan positivt hjälpa även det vetenskapliga arbetet i landet, ett värde utöver det, som kan avläsas i siffror eller i den konstnärliga eller mekaniska produktionens förbättring. Det viktigaste är i första hand givetvis insamlingen och bearbetningen, icke publiceringen. — Frågan om ett industrihistoriskt museum har lösts i Stockholm, ej i Göteborg. Erfarenheterna från Göteborgsutställningens industrihistoriska avdelning ha dock kunnat tillgodogöras därigenom att uppgiften som ledare för det nya museet lagts i händerna på avdelningens förutvarande föreståndare.

Illustrationerna i uppsatsen äro utförda efter fotografier av amanuensen Torsten Lenk och dåvarande amanuensen Torsten Althin.

ZUSAMMENFASSUNG.

SIGURD ERIXON: Ausstellung auf kulturgeschichtlicher Grundlage. Ein Rückblick.

Die Stadt Göteborg beging im Jahre 1923 die Dreihundertjahrfeier ihrer Gründung durch eine grosse Ausstellung auf kulturgeschichtlicher Basis.

Obwohl das dabei eingesammelte Material bisher nicht hat veröffentlicht werden können, hat diese Ausstellung doch eine solche Bedeutung für die museale Wissenschaft in Schweden gehabt, dass ein Hinweis darauf wohl angebracht ist. Verf. veröffentlicht hier einen bisher ungedruckten Bericht aus dem Sommer 1923 über die Organisation der von ihm geleiteten Abteilungen.

Was das Handwerk betrifft, wozu auch das bäuerliche Handwerk gerechnet wurde, so wurden Städte und Land in dem Gebiet Westschwedens, das in engerem wirtschaftlichem Zusammenhang mit Göteborg standen hat (die Landschaften Wästergötland, Nordhalland, Bohuslän und Dalsland), untersucht. Auf Expeditionen, die zunächst rekognoszierender Art und mit des Verf.'s für Rechnung des Nordiska Museet betriebenen Besiedelungsuntersuchungen verbunden waren, wurden gegen fünfzig Handwerke untersucht. Die Arbeit wurde unter durchaus musealen Formen betrieben (Katalogisierung, Photographierung, Messung, Filmung, Arbeitsbeschreibung usw.).

Für die industriegeschichtliche Abteilung wurde in ähnlicher Weise eine Inventarisierung in dem Hinterlande Göteborgs (Wästergötland, Bohuslän, Nordhalland und, was Eisen- und Holzindustrie betrifft, auch Dalsland, Wärmland und Bergslagen) durchgeführt; da auf diesem Gebiet äusserst wenig gesammelt und seit dem Weltkriege Mengen von alten Maschinen eingeschrottet worden sind, so wurden die Expeditionen auch auf andere Teile des Landes ausgedehnt, vor allem auf Småland, um von Ver-

nichtung bedrohtes Material so viel wie möglich zu retten. Die Arbeit für diese Abteilung und die Einrichtung derselben geschahen in ähnlicher Weise wie bei der Handwerksabteilung. Ihre umfangreichen Sammlungen von Gegenständen, Modellen, Photographien und Archivalien sind magaziniert. Die Akademie für Ingenieurwissenschaft in Stockholm hat jedoch den Gedanken eines technischen Museums in der Hauptstadt verwirklicht, wobei die Erfahrungen der Ausstellung auf diesem Gebiete verwertet worden sind.

Die bäuerliche Abteilung verfolgte den Zweck, die volkliche Kultur in den Landschaften um Göteborg herum (Wästergötland, Halland, Bohuslän, Dalsland) zu beleuchten. Ihre Hauptbestände bildeten aus Museen entlehene Gegenstände. Auf einigen Gebieten gab die Abteilung ein neues tiefgehendes Bild von dem westschwedischen Gebiet dadurch, dass wichtige Felduntersuchungen ausgeführt wurden, nämlich was Landwirtschaft, Textilkunst und vor allem Besiedelung betrifft.

Nach rein ethnographischer Methode wurden auch die Sammlungen der Fischereiabteilung zusammengebracht, die sich nunmehr im Göteborger Schiffahrtsmuseum befinden.

Zu den Leistungen der Göteborger Ausstellung auf dem ethnologischen Gebiet gehört es schliesslich auch, dass eine wertvolle vergleichende Sammlung Ethnographica aus den schwedischen Siedelungen in Estland und Finnland (Landschaft Österbotten) in der auslandsschwedischen Abteilung zusammengestellt wurde; sie ist dann vom Nordiska Museet übernommen worden.

Auf der Ausstellung umfasste die Handwerksabteilung 22 Räume und die industriegeschichtliche Abteilung 16 Säle, ausser einigen Schaustellungen im Freien. Von museumstechnischem Interesse war die Anordnung des ausgestellten Materials. Man blieb nicht bei der typologischen Gruppierung stehen, sondern durch werkstattmässige Aufstellungen der Geräte (teilweise ganze Werkstattinterieurs), ergänzt durch Ausstellungen von Halb- und Ganzfabrikaten sowie durch Arbeitsbilder in Photographie, versuchte man ein konkretes Bild von der Arbeitsweise in den verschiedenen Handwerken zu geben. Das bei den Felduntersuchungen zusammengebrachte Bilder- und Notizenmaterial war in besonderen Studienzimmern dem interessierten Publikum zugänglich gemacht.

SMÄRRE MEDDELANDEN.

En slipanordning från 1700-talets slut.

I Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitets Akademiens antikvariskt-topografiska arkiv finnes bl. a. förvarat ett originalmanuskript in quarto av den under 1700-talets senare hälft verksamme antecknaren av fornminnen Hilfeling. Manuskriptet, som omfattar några 10-tal sidor, utgör en dagbok från en resa genom Västergötland, Halland och Skåne, som Hilfeling företog år 1798. Till största delen äro dagboksanteckningarna personliga upplevelser och intryck från de gårdar och gästgivaregårdar, vilka författaren under sin resa besökt, här och där med inströdda notiser om fornlämningar av märkligare art. På ett ställe i dagboken meddelar Hilfeling dessutom en uppgift av mera allmänt kulturhistoriskt innehåll, vilken skulle kunna anses värd att notera i denna tidskrift. Vid beskrivningen av sin färd från Hunnaryd till Skene gästgivaregård i Örby socken, Älvsborgs län, meddelar Hilfeling, att han iakttagit *ett portativt slipverk*, som han ansåg så pass egendomligt att han gjorde sig mödan göra en särskild teckning därav. Å sid. 7 i sina dagboksanteckningar skriver han följande: »Jag kunde ej underlåta afteckna ett portativt Slipwärk som här brukades at bära med sig i ängarne til Ljornes hwässande, hwilket för sin enfald och nytta (:i det en person utan at behöfva Hjelp: sjelf trampade och slipade wäl och hurtigt när han behöfde:) af detta utseende.» Därunder följer teckningen, som här återges i fig. I.

Bilden visar en slipsten, monterad på en bår, och försedd med en trampanordning på ena sidan av det slag, som av allmogen inom olika delar av vårt land ännu ofta användes vid de vid en vägg (av ett uthus

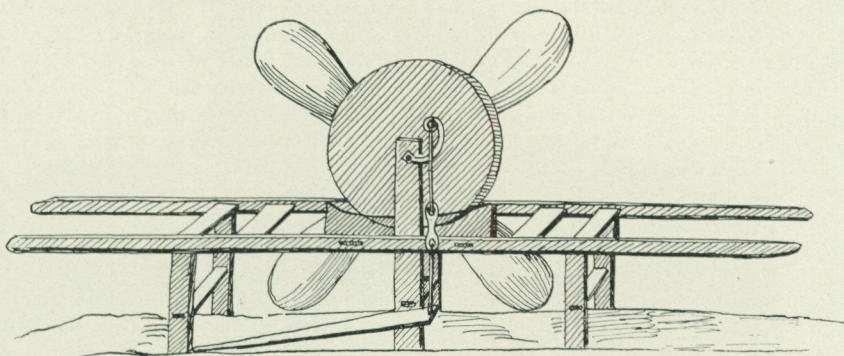

Fig. 1. Portativ slipsten, iakttagen av Hilfeling på vägen mellan Hunnaryd och Skene gästgivaregård i Örby, Älvsborgs län.

e. d.) uppmonterade slipstenarna, även de avsedda att kunna skötas av en enda person. De å bilden bakom slipstenen synliga propellerliknande utsprången utgöras säkerligen av tunga plankstycken av trä, i detta speciella fall tydligen särskilt utformade, vilkas uppgift varit att ge stadga åt stensens rörelser under slipningen och vilka samtidigt genom sin tyngd verka pådrivande när stenen en gång satts i rörelse. I våra dagar ser man ofta stora, tunga vagnshjul o. d. fästade på samma sätt vid vevaxelns ena ända.

Anordningen med slipstenen på en bår är onekligen ganska originell, så enkel den är, och säkerligen effektiv nog för det avsedda ändamålet. Huruvida slipverk av denna typ skall anses som ett utslag av en mera uppfinningsrik ägares försök till tidsbesparing eller är att betrakta som ett i ovannämnda trakt av Sverige mer eller mindre allmänt redskap, kan meddelaren ej avgöra. Hilfelings korta till bilden bifogade text synes emellertid ej helt utesluta möjligheten av att på detta sätt anordnade slipstenar varit i mera allmänt bruk inom vissa delar av Västergötland under 1700-talet och kanske också senare.

A. Eqt.

Georg Haupts phaeton.

I den intressanta studie över »Kungl. Hofschatullmakaren och Ebenisten Georg Haupt»,¹ varmed överintendenten d:r John Böttiger år 1902 inleder serien av förnämligare svenska hantverkare-monografier, omnämner han efter G. J. Ehrensvärds dagboksanteckningar² en av Haupt förfärdigad phaeton, som Gustav III skänkte kejsarinnan Maria Theresia.

Ehrensvärd är emellertid i sitt omnämnande av vagnen synnerligen fåordig i fråga om beskrivningen av dess utseende. Han roar sig i stället med att på sitt raljanta sätt kritisera själva kompositionen, som utförts av J. E. Rehn, varjämte han påstår gåvan vara ett tack för »de fina ungerska viner» kejsarinnan översänt till Gustav III. För arbetets utförande har han emellertid bara lovord åt »vår snälle Haupt».

En utförlig beskrivning över detta intressanta konstslöjdsarbete, om vilket dock riksrådet Höpken enligt Ehrensvärd skall hava yttrat: »il faut avouer que le Roi fait présent d'une magnifique horreur», finnes emellertid bevarad. Den är tryckt i den av C. G. Gjørwell utgivna tidningen »Adressen» för år 1776, n:r 69, daterat den 14 sept. 1776, under rubrik »Swenskt Konst-Arbete». Då denna tidning är rätt sällsynt, kan det måhända ha sitt intresse att få beskrivningen lättillgängligare, varför artikeln i fråga här avtryckes in extenso.

Swenskt Konst-Arbete.

Til Hennes Maj:t Kejsarinnan Drottningen är nyl. ifrån Hans Maj:t Konungen af Sverige afgången en Phaeton med 30 st. Ölänningar, bruna och swarta til färgen, rikt monderade med blå sammetsseityg med in-

¹ Meddelande från Svenska Slöjdföreningen år 1902.

² Dagboksanteckningar förda vid Gustaf III:s hof af friherre Gustaf Johan Ehrensvärd. Utgifna af E. V. Montan. Stockholm 1878. Del. I, sid. 85—86.

wäfde guld-galoner, samt utsirade med fransar, tofsar och äkta förgyllda bucklor, spännen och alt hwad som dertil hörer, i den bästa smak och på det bästa sätt exequerat.

Sjelfwa Phaetonen war ensitsig och öpen, inuti, på kusk- och baksätet beklädd med Guld-moire med inwäfda blå blommor, rikt beprydd med guld-fransar, galoner och annat lysande guld-arbete: Korgens yta war det raraste och sälsyntaste arbete af alt, som hittils har blifwit sedt både af Utlänning och Swensk, och bestod uti inlagt arbete af många-handa färgade träd-sorter, så nätt tilsammans passade, at det til alla delar uti Colorit, tekning och expression, liknade den wackraste Målning: på den ena sidan wisade sig et Olive-träd på en blomstrande mark, hwaruppå lägo fria konsterne och Handeln uti Sinnebilder förestälde; näml. en Glob, hwaruppå lägo en öppen Bok, som betäcktes af Mercurii staf och casque; nedanföre och omkring globen allehanda Mathematiska och Musicaliske Instrumenter, Not-böcker, Tekningar, Gipsar, Penslar, Tuber, föreställandes Måleri, Musique, Architecture, Historie, Geographie, Bildhuggeri, m. m. På den andra sidan stod et Palm-träd på en något torr mark; nedanföre och omkring detsamma alt hwad som tilhörer och brukas uti krig, korswis och uti en groupe tilsammans-stuckne blå, gula och röda Fanor, Standarer med guld-fransar, Sköldar och Harnesker rikt ornerade, Canoner, Casquer, Spjut, Swärd, Kulor, m. m. Uppå Bakspiegeln war Hennes Kejslerlige Maj:ts Wapen, en dubbel fläkter Örn med Kejslerlig Krona öfwer, med Österrikiska Hjertskölden, uti en gul Medaillon, som war ornerad med Ekeblads-Festoner och Lager-qwistar tilsammans bundne med röda band, som woro fästade ofwanföre med en rosette. Framföre på Fotstycket woro äfwen några festoner upbundne med band wid rosetter.

Alt war incrusterat uti en ljusgrå botn, som liknade et Siden-moire både uti glans och flammor, och war öfwerdragit med en tunn och brillant fernissa. Alla kanthörnen, lister och ornamenten rundt omkring hela korgen woro af guten, ciselerad och äkta förgylld messing. Underwagnen, med hjul och fjädrar, war öfweralt förgylld a plusieurs or, och mycket wackert ornerad med Bildhuggare-arbete: at således hela Wagnen sammansatt gjorde en Effect, som både uti konst och pragt näpligen lärer hafwa sin like.

Hwad sjelfwa Korgen af denna Phaeton beträffar, så war den, med alt sit wackra arbete, förfärdigad af Kongl. Hof-Skatulmakaren, Hr Georg Haupt, som så wäl wid detta som flere andra arbeten har wisat de bästa prof på flit och utmärkt bemödande, at öfwerträffa de största Mästare uti Ebenisterie, som hitintills warit kände både uti Frankrike och annorstädes, samt äfwen pryder dermed vårt Tide-hwarf, jämte flere store Mästare af Swenskt blod uti andra ädlare konster, som giöra Nationen heder, Utlänningen upmärksam, och den tillwäxande Swenska ynglingen förnögd, at kunna finna och lära det inom Sweriges Landa-mären, hwad han tilföre knapt med mycken möda och kostnad har kunnat winna och hämta från Utlänningen.

Gösta Malmberg.

En svensk notis 1733 om Delfter-fajansernas teknik.

Visserligen existerar en ganska rikhaltig litteratur om de holländska fajanserna och särskilt naturligtvis om det »Delfsche porselyn». Främst bör kanske nämnas Gerrit Paape's arbete från 1794 och H. Havard's från 1878 (ny upplaga 1909). Men direkta uppgifter av ögonvittnen från 1700-talets förra del äro ej vanliga, och om då ögonvittnet därtill är en landsman med sakligt intresse, kan det vara berättigat att publicera, vad han antecknat om Delft-fabrikationen.

Nordiska museets arkiv äger en volym, där på 250 foliosidor gives en rapport om en resa 1732—1734. Vem som reste och förde pennan, vet man tyvärr ej — det förefaller ha varit en bruksägareson eller kanske en medlem av Stockholms »skeppsbroadel» på studieresa. Starten skedde från Stockholm en tövädarsafton i februari 1732 och rapporten slutar helt abrupt i slutet av juni 1734 i Lissabon, lämnande $\frac{1}{4}$ av bandet oskrivet.

Resan gick till en början genom följande svenska orter: Uppsala, Vattholma järnbruk, Dannemora gruvor, Leuvsta bruk, Veslands bruk, Strömbergs bruk, Söderfors, Stjärnsunds bruk, Falun, Hedemora, Davidshytte stålbruk, Avestafors, Skultuna mässingsbruk, Västerås, Arboga, Jäders bruk, Wedewägs och Kvarnbacka manufaktur, Örebro, Höjentorp, Skara, Trollhätta ström, Vänersborg, Uddevalla, Saltkällan, Kollereds bruk, Edet, Alingsås manufaktur, Göteborg, Kungsbacka, Varberg, Falkenberg, Halmstad, Laholm, Ängelholm, Hälsingborg. Den 9 oktober gick färden över Sundet till: Helsingör, Köpenhamn, Roskilde, Ringsted, Slagelse, Korsör, Nyborg, Odense, Assens, Hadersleben, Flensburg, Rensburg, Bremen. I Hamburg, dit ankomsten skedde den 7 november, tyckes resenären gjort ett uppehåll på nära ett halvt år för att i april 1733 fortsätta till Amsterdam, Utrecht, Saardam, Alkmar, Haarlem, Leyden, Haag, Delft och Rotterdam. Den 8 juni skedde ankomsten till London. Efter ett års vistelse i England (bl. a. besök i Gravesend och Darford) ankom vår anonyme författare i juni 1734 till Lissabon. Med en längro rapport därifrån avbrytes som sagt anteckningarna.

Resenären visar utpräglade merkantila och tekniska intressen. Härmed återgives (på nusvenska) hans intressanta anteckning av den 2 juni 1733 från Delft:

»Utom klädesfabrikerna, tapetmakeriet, yllestoff- och drällmanufakturerna är här förnämligast att märka porcellainsfabriken uti 28 särskilte hus, tillhöriga så många särskilte köpmän, så att över 1.000 personer därmed sysselsättas varandes över 350 personer att måla kärilen. Härtill brukas egentligen 4 slags ler, näml. det första slag och det bästa kommer från Tournay eller Dornik i Flandern; det andra från Reinland eller egentligen från alven halvvägs mellan Leiden och Amsterdam; det tredje från Köln och Tyskland; och det fjärde och sämsta gräves här tätt intill: att göra gott arbete tages gemenligen 3 kärror av Tournayleret, 2 dito av Reinske leret, som här kallas Swarte aarde emedan det är svartaktigt, och $\frac{1}{2}$ kärra av det blå leret vid Delft; det leret, som kommer från Tyskland är gulaktigt, och därav så mycket av Tournayleret änskönt det är i sig självt starkare och egentligen kan tåla mer av de Swarte aarde.

Arbetskarlarna, som blanda, tvätta och bereda leret, hava 12 holländska styver p:r last av 12 tunnor; den som trampar leret har 3 f. [floriner] för var ugn käril, som brännes; de som svarva kärilen få 12 styver för 100 st., för stora fat 28 str för 100 st., för kannor och påttor 2 f. p:r 100, och för tépåttor 4 f. p:r 100, och så fort; brännaren har 9 f. 6 str om veckan; och den som tager ut och sätter in $4\frac{1}{2}$ f. om veckan; men när de bränna 2 ugnar har brännaren 12 f. och insättaren 8 f. om veckan.

Till att göra den vita färgen eller glaseringen tages 100 ƒ [pund] bly och 40 ƒ tenn, vilket göres till aska på det sättet, att det först smältes i en liten ugn av sten till den ändan byggd, och så stor att han kan hålla ungefär 150 ƒ , och när detta är smält och lika som en ström eller vågor börja gå däröver strykas dessa bläddror och vågor av med ett järn då de bliva till aska, och kunna i 3 timmar calcinera ovensagda 140 ƒ ; vidare tages 36 ƒ klip, som köpes från Skottland, söndermales och blandas med 150 ƒ sand, och smältes tillsammans på understa bottnen av den stora brännugnen, och när detta är kallt och stelnat, brytes ut med stänger, knackas och males åter sönder. Detta kallas av arbetsfolket masticotte [italienska majolika-tillverkningens »mazzacotton»], därpå blandas förberörde tennaska därtill, och tillika 30 ƒ grovt oraffinerat salt, som giver kärilen deras glans. När alla dessa materialer äro tillsammans malte helt fina, smältas de åter i den stora ugnen och när ugnen svalas, blir ock detta kallt och såsom till en sten, vilken sedan sönderslås och åter males med vatten, och sålunda gör den vita färgen.

Den blå färgen göres av en del safflur eller vad de här kalla »best blauw», och två delar blå stärkelse.

Röd färg göres av röd jord eller bolus och till den gula färgen brukas allenast gul ockra.

Blått och gult tillsammans göra grönt.

De som måla kärilen hava från 7 till 12 styver p:r dussinnet, tallrikar till 3 f. och mer efter arbetets egenskap.

När målningen är påstruken, kommer den så kallade quaerte [kwaart] att läggas därovanpå: den göres av 30 ƒ livländsk pottaska, 20 ƒ gullglitt och 10 ƒ salt; detta smältes tillsammans, stampas och males med vatten, då det gör en vit färg; denna quaerte har ej varit över 40 år kunnig.

Med guldmålningen är först för 15 år sedan begynt.

Tennet som här brukas, är av det engelska in ingots [i tackor].

Att lära svarva kärilen måste en gosse tjäna i 3 år, men att lära måla i 6 år.

Åtta svarvare kunna sysselsätta 40 målare, och kan en karl svarva 32 à 36 dussin stora fat om dagen.

För var ugn måste ägaren betala 3 styver till gillet [Lukasgillet i Delft].

Detta porcellainet är ej att likna emot det ostindiska, dock konsumeras en myckenhet därav inom- och en myckenhet försändes utomlands».

Arvid Bäckström.

TILL PLANSCHERNA.

Från Södra Lindved i Skåne förvärvade Samfundet Nordiska museets vänner och överlämnade till museet år 1928 en innehållsrik samling av dräkter, dräktdelar och andra textila föremål från 1600- och 1700-talen. Det som gör denna gamla dräktsamling så värdefull är dels de enskilda föremålen höga kvalitet och sällsynthet, dels det utmärkta skick, vari samtliga befinna sig, vittnande om, att dessa ärvda minnen omfattats med ett intresse så starkt och klokt att aldrig vid något tillfälle skydd och vård uteblivit. I museets årsredogörelse för 1928 lämnas vissa uppgifter rörande samlingen och dess enskilda nummer, vartill här fogas en något utförligare beskrivning av de båda praktfulla 1700-talsklänningar, som finnas avbildade å detta häftes båda försättsplanscher.

Den å den första planschen avbildade festdräkten av brocherat siden med vit mönstrad botten och blomsterkvistar i rött, violett, brunrosa, gult och grönt, består av grande robe och kjol, av vilken senare nu endast återstår framvåden. Roben, som släpar bak, har i ryggen tvenne intill varandra liggande, dubbla, vertikala veck — vatteauveck — som utgå från halsringningen och som åstadkomma robens vidd nedåt. Ärmarna äro efter modet halvlånga och försedda med en vid armbågen bredare garnering av sidenet. I sidorna äro pocheöppningar och solfjäderslagda veck, som angiva höftbredden och formen på styvkjolen. Från axeln och till robens underkant löper framtill ett motveck och över detsamma ligger en rynkad remsa — falbala — med ett vitt, tofsprytt silkesgaller å ömse sidor. Falbalan går i våglinjer å robens undre del samt delvis å kjolvåden, där den bildar en oval inramning. Livet är fodrat med vitt linne och har i sömmarna insydda valfiskben, men för övrigt äro både robe och framvåd ofoderade. Till denna dräkt bars en stor styvkjol — panier. En sådan var vanligen av linne med i ring insydda breda valfiskben och vid denna tid tillplattad fram och bak.

Till jämförelse hänvisas till drottning Lovisa Ulrikas kröningsdräkt, 1751, samt drottning Sofia Magdalenas bilägersdräkt, 1766, och kröningsdräkt, 1771, alla i Livrustkammaren. Å dessa kungliga ceremonidräkter är kjolens bredd ännu mer överdriven än å dräkten från Södra Lindveds samling, men denna är å sin sida för att vara avsedd för en enskild person i Sverige av ovanligt ståtliga dimensioner.

En mera moderat form av panier visar dräkten å den senare planschen, som för övrigt är sydd efter samma snitt, men av något olika siden. Botten på detta är ripsartad med dels i vitt mönstrade våglinjer och blommor, dels i rött, rosa, gult och grönt brocherade blomstergirlanger. Garnityret — falbalan — på roben är nästan lika med det på föregående dräkt, men här har kjolens framvåd små volanger, vilka sitta i våglinjer. Hela kjolen till denna dräkt är i behåll och består av flera våder, varav framvåden är av siden och de övriga av vitt linne. Ärmarna ha utom det fasta garnityret tredubbla engageanter av prickigt silkesflor med knypplade spetsar i kanten.

Anna Lewin.

LITTERATUR.

MØLLER, J. S.: *Fester og Højtider i gamle dage*. Skildringer fra Nordvestsjælland med forsøg på tydninger. I Bind. Fødsel — Bryllup — Død. Kbhvn 1929. 941 s. Ill. 8:o.

Författaren till ovannämnda arbete utgav för några år sedan ett stort och vackert verk om nordsjälländska allmogedräkter och visade sig då vara icke blott en lycklig och ivrig samlare, utan också en forskare med intresse för det väsentliga i detta slags studier, tolkandet av själva folklivet i dess historiska och etnologiska samband. Samma egenskaper framträda också i det stora arbete, vars första del han nu med understöd av Carlsbergfonden framlagt. Som läkare har doktor Møller haft rika tillfällen att komma i intim kontakt med den lantbefolkning hans skildring avser. En ytterligare förutsättning för folklivsforskning äger han otvivelaktigt däri, att han själv är född och uppvuxen i bondeståndet. En omfattande beläsenhet i dansk etnologisk och arkeologisk litteratur samt bekantskap med de viktigaste av dessa vetenskapers resultat även utom hans eget land har ytterligare kvalificerat honom för den uppgift, han förelagt sig.

Denna är dock ingalunda obetydlig. Vad en forskare som Feilberg blott vågat sig på endels, i monografiska studier över enstaka komplex av folkseden och folktron, eller encyklopediskt, som materialsamling, i sin Ordbok, har Møller nu beslutat att försöka genomföra på bred front. Det gäller för honom ej blott att beskriva sitt områdes folkliga fester och högtider, d. v. s. alla folklivets starkare accentuerade moment, utan också att söka tyda alla de därtill knutna sedvänjorna och tolka de föreställningar, som ligga till grund för desamma.

I stort sett håller han sig vid dessa försök på redan förut banade vägar. Det är Tylor och Frazer, Hammarstedt och Westermarck, som få släppa till förklaringarna, Sartori och Troels Lund, som få ge jämförelsematerialet. Dock har han sin egen, om också ej alltid helt konsekventa syn på företeelserna, som i varje särskilt fall låter honom välja den förklaring, som ligger bäst till för honom; denna syn är en rationellt, strängt utvecklingshistoriskt men, låt mig säga det, också en smula schematiskt tänkande förnuftsmänniskas av naturvetenskaplig typ. Detta drag förklarar måhända i viss mån det i våra dagar mer än för några årtionden sedan halsbrytande försöket att finna förklaringar till så gott som alla de fenomen, han möter i folklivet. Den numera tämligen grundligt utdömda komparationsmetod, som arbetar utan hänsyn till bristen på påvisbara samband och, framför allt, utan hänsyn till, att de enstaka företeelser,

som skola jämföras, ofta i verkligheten förekomma som delar av helt skilda komplex och därför, trots den tillfälliga likheten, icke alls kunna jämföras, har i doktor Møller tyvärr en försenad men fulltrogen adept. Det kan blott vara en sådan förunnat att anse sig ha förklarar något, när han jämför seden att bära liket 3 gånger kring kyrkan med Beowulf sagans kringridning kring gravhögen, brudens förande kring härden i det nya hemmet (Tyskland) och brudföljets omgång kring kyrkan (Man) etc. Också ett företag som det att, i en översikt av gravskicket genom tiderna (från paleolitikum) söka — och finna — en obruten traditionskedja ej blott i avseende på de viktigaste begravningssederna utan även i de föreställningar, som ligga till grund för dem, synes endast kunna försvaras, om man nöjer sig med så allmänna förklaringar, att de egentligen kunna ges a priori.

Varken för fackmännen eller för den stora publiken är en anhopning av disparata »tydningar», sådan som doktor Møllers senaste bok erbjuder, av synnerligt värde. De förra torde i många fall vara bättre betjänta av hans utmärkta material i och för sig, den senare däremot får här ännu en gång, som så ofta i den halvt populärvetenskapliga litteraturen, intryck av, att mycket är bekant och välförklarad, som i verkligheten ännu är i djupaste grunden outrett; därtill kommer ett i dylika, med sekundärmaterial arbetande framställningar nästan oundvikligt, här ganska rikligt antal felcitater och felkrivningar. Jag anför från några få ark: »Bataver» (i st. f. batak?) såsom ett nutida naturfolk, »Egil Skallagrim», »Job» som figur i 1 Konungaboken (Joab) och Jeremia som hemulsman för uppfattningen, att det »onda kommer från nordanvinden» (i det kap. där han siar om »folket från Nordlandet» = babylonierna).

Dessa anmärkningar röra endast de kapitel, som innehålla »tydningarna», och det bör likväl betonas, att även dessa i kanske övervägande antalet fall äro sunda och, så vitt möjligt på den nordiska etnologiens nuvarande ståndpunkt, välgrundade. Vad de deskriptiva delarna beträffar, äro de däremot, så vitt jag kan se, genomgående ypperliga. Redogörelserna äro fylliga och detaljrika, påtagliga och grundliga. Man beundrar den skarpa blick för detaljer, den rika erfarenhet och allsidiga iakttagelse, som utmärker dem framför många andra folklivsupptecknarens arbeten. Här går den förnämliga danska skolan igen. Doktor Møller är som folklivsskildrare en värdig lärjunge och efterföljare till sina landsmän Feilberg och E. T. Kristensen. Man har all anledning att hoppas, att han även i fortsättningen av sitt arbete skall kunna framlägga ett lika fullödigt material. Skulle han därvid offra något mindre utrymme på tydningar, vore det måhända snarast till fördel för verkets överskådlighet.

E. K—n.

Schweizer Volksleben. Sitten, Bräuche, Wohnstätten. Herausgegeben von Prof. Dr. Brockmann-Ierosch. Band I. Zürich 1929.

Det är ett illustrationsverk med populär text skildrande folkseder, folktyper samt kultur- och naturmiljöer i ett land, som på ett utomordent-

ligt sätt vidmakthållit sina traditioner i en helt annan omfattning än vi äro vana vid i Sverige och som utbildat sina sedvänjor och högtidsbruk till efter våra begrepp nästan överrika former. Även det enkla vardagsarbetet kommer dock till full rätt i dessa bilder. Texterna skildra liv och förhållanden i en hurtig, rapp ton, som förenar saklighet och folklighet på ett sätt, som särskilt synes vara utmärkande för Schweiz. Det finnes bilder och skildringar i detta verk, som ingen kan bli likgiltig inför och så många intressanta eller lustiga drag hos den egenartade folkblandning, som bebor detta land och ett sådant sammantvinnande av gammalt och nytt, att landet framstår som en guldgruva både för folkpsykologen och kulturhistorikern. Bilderna från tingen, som ännu avhållas under bar himmel i Appenzell och Glarus, äro sådana monumentala uppenbarelser, som man har svårt att glömma. Alla bilder äro utförda i ypperligaste djuptryck, i vilken teknik schweizarna äro mästare. Fotografierna äro också utmärkta. I vad mån vissa av de skildrade folkfesterna i en eller annan detalj äro arrangerade eller kanske uppehållna och utvecklade under påverkan av turistlivets krav är icke lätt att alltid avgöra. Såvitt jag kunnat finna, bär det mesta dock äkthetsprägel, och verket är med sina väl valda bilder, sitt fulländade utförande och sina utmärkta skildringar i ord en hyllning till Schweiz, vartill varje läsare med glädje sluter sig.

Sigurd Erixon.

Nordiskt folkminne. Studier tillägnade C. W. von Sydow ^{21/12} 1928. Stockholm 1928. 255 sid. 4:o.

Boktiteln Nordiskt folkminne syftar till ett vidare och språkligt rikigare bruk av ordet folkminne än som nu på de flesta håll är gängse. Utgivarna ha sannolikt ansett det så mycket lämpligare att här demonstrera denna sin uppfattning, som boken är tillägnad en av de mest vidsynta vetenskapsmännen på detta område, en man som aldrig medvetet sökt kväva någon viss sida av folkminnesforskningen för att skaffa ett annat särskilt älskat och omhuldat gebit större pondus och möjligheter. Så mycket underligare ter det sig, att en av medarbetarna i festskriften, arkivarien i Dansk folkemindesamling, Hans Ellekilde, slutar sitt eljest värdefulla och intresseväckande bidrag med några allmänna reflexioner, som äro ägnade att låta denna tolerans fördunklas och inge läsaren en oriktig föreställning om folkminnesforskningens allmänna läge i vårt land:

»Gid Din Opfattelse maa sejre i hele sin Selvfølgelighed, at et svensk Folkesagn, et svensk Folkeæventyr er ligesaa nationalt svensk som en Kubbstol og en Leksanddragt, og gid det maa gaa rigtig op for den svenske Almenhed, at det lige saa vel er en Hævdelse af Svenskheden at studere og udforske svensk Folkedigtning og Folketro, som at studere 'allmogeføremål'. Gid det maa blive erkendt av Dine Landsmænd, at Dit utrættelige Arbejde lige saa vel som Nordiska Museets beundringsværdige Størværk er en Hæder og en Ære for det stolte og herlige Land, hvis trofaste Søn Du er.»

Som synes varsna dessa rader icke om någon mer ingående känedom om förhållandena, men vad som är märkligare än att en utländsk man kan skriva dem, är onekligen, att en svensk forskare i en recension av arbetet upptagit och understrukt de naiva och i sitt framhävande av det nationella som enda drivkraft i folkminnesforskningen väl specifikt danska orden (se Folkminnen och folktankar 1929, sid. 129).

I övrigt ha emellertid bidragsgivarna i boken på ett glädjande sätt samverkat att ge en bild av de mångskiftande och rika resultat, som nordisk etnologi för närvarande kan komma till. Det svåra för en recensent är i själva verket att lyfta ut och framhäva några enstaka bidrag ur denna samling vetenskapligt nästan över lag högtstående små undersökningar. De sociala folkminnena representeras genom Ola Bannbers' skarpsinniga analys av en folkdräktsnotis i Linnés *Iter Dalecarlicum*, genom Eric Elgqvists meddelande om småländska »lyftestenaar», genom Bengt Engströms publicering av Sveriges äldsta kända byordning från år 1632 och Sigurd Erixons av bomärken i Skultuna socken, vidare genom Louise Hagbergs omsorgsfulla och som vanligt innehållsrika undersökning av likkors och Sigfrid Svenssons fyndiga tolkning av den skånska likkluten, en huvudbonad för gift kvinna, som maken ifördes vid svepningen. Andra inblickar i folkets livs- och världsåskådning får man i David Arills notiser om lövgubbar i Uddevalla (däri författaren dock har förbisett att sådana företeelser äro kända också från annat håll, varom senast jämför Sven T. Kjellberg i En bergsbok, tillägnad Carl Sahlén), i Hilding Celanders tolkning av leken Slakta julbocken, Hans Ellekildes utförliga granskning av Odinsjægeren paa Møn, Valter Forsbloms publicering av magiska räkneformler och Ernst Kleins analys av de trosmoment, som äro förknippade med rackaregöret. Hit höra också Nils Lids utredning om sambandet mellan Góa, Sporysj, Jumis og Cailleach samt i viss mån även K. Rob. V. Wikmans intressanta meddelanden om Törners »svartkonstbok».

Naturligt nog i en hyllningsskrift till en forskare, vars egna värdefullaste insatser falla inom folkdiktsforskningens domäner, saknas här ej heller bidrag från de förnämsta arbetarna inom den folkliga litteraturhistorien. Hit hör Reidar Christiansens granskning av en keltisk sagotyp och dess sammanhang med en norsk, vidare Sverker Eks undersökning av Visan om Gångarpilten eller Liten båtsman, Kaarle Krohns av en finsk-svensk trollformel i Sydösterbotten, Knut Liestöls av Ingolvepisoden i Viga-Glums saga och Sven Liljeblds av den slavo-keltiska sagan om den upphängda draken, som även är känd i en variant från Gotland. Selma Colliander har härtill publicerat några sagor från Kyrkhults socken i Blekinge. Från lekarnas och spelens område ha Johan Götlind och Nils Lithberg hämtat ämnen för sina uppsatser, den förre skriver om Nappa stek, den senare om det gotländska kortspelet Brus, och båda bidragen äro särskilt tacknämliga såsom berörande en mycket försummad sida av det gamla folklivet.

Den gren av folkminnesforskningen, som ägnar sig åt att tillvarata minnena av allmogens mera påtagliga odling, är representerad av Gösta Bergs undersökning av sammanhanget mellan den svenska och den kinesiska sädesharpan, Gotthard Gustafssons av vägg- och byggnadskonstruktioner i Albo härad i Skåne (igångsatta och bedrivna under von Sy-

dows överinseende), Torleiv Hannaas' av sädesslagsnamnen himmelkorn och torebygg samt Ragnar Jirllows av redskap för linets grovberedning, förvarade i Göteborgs museum.

Det betydande arbete, som varit förenat med redigeringen och utgivandet av Nordiskt folkminne har omhänderhaft av Åke Campbell, Waldemar Liungman och Sigfrid Svensson.

Gösta Berg.

SIGURD ERIXON och SIGURD WALLIN: *Svenska kulturbilder. Del. I och II.*
A. B. Skoglunds Bokförlag Sthlm 1929. 320 s. ill. Pris pr del kr. 11: 50.

Nordiska museets skilda verksamhetsfält ligga, trots många motigheter, ingalunda i träde. Den besynnerliga och odefinierbara ställning, som den svenska kulturforskningen (utanför den rena konstens och skönlitteraturens ramar) ännu intager, och som i och för sig utgör ett märkligt drag i den svenska humanismens särart, har icke kunnat hindra, att en vetenskaplig gröda uppvuxit på dessa utmarker, vilken redan burit åtskilliga goda frukter. De två namn, som stå på titelbladet till Svenska kulturbilder äro inom den nu verksamma generationen var på sitt område verkligt ledande i detta av akademier och andra kulturhögande statsmakter hittills tämligen förbisedda forskningsarbete, som är på väg att skänka Sverige en ny historia — den fredliga odlingens. Man märker på deras bidrag i de hittills utkomna delarna, att de redan gjort mästerstycken och äro både väl bevandrade och konstförfarna. Det är storsyn och djupsyn i deras utan lärd apparat, med avsiktligt lättfattlig stil givna små studier över skilda detaljer av svensk kultur. De ha därmed praktiskt visat, vad de avse med denna bok som, när den en gång föreligger färdig, kommer att ha meddelat det väsentligaste av de kunskaper, som de svenska kulturhistorikerna och etnograferna i våra dagar ha att ge som resultat av hittills fullföljda studier. Uppslaget är på en gång djärvt och försiktigt. Man åtar sig inte att skriva en översikt av svenska folklivets historia inom skilda stånd och klasser. Därtill är tiden å ena sidan för långt gången, å andra sidan ej mogen, mena utgivarna. De äro ju gamla nog att ha sett tider, då problemen ännu knappt skymtades och linjerna lågo lyckligt hela och rena men de äro också unga nog att se fram mot en tid, då den nu tillsynes hopplöst uppbökade och sönderbrutna terrängen åtminstone styckvis skall ligga som välplöjd och bärande mark. Under tiden skall dock, mena de, den svenska allmänhet, av vars intresse och understöd hela denna forskning omedelbart lever, — vi stå ju bokstavligen med tiggarpåsen i hand som ett slags moderna gråbröder — icke undandragas nyttan och nöjet av att se, vad alla dessa samlingar och undersökningar, som direkt eller indirekt utgått från Nordiska museet, gett av preliminära resultat. Tvärtom skall den genom de vackert illustrerade, i regel både väl dokumenterade och väl skrivna uppsatser av vilka verket kommer att sammansättas, få en utefter forskningsområdets olika fält och vägar fördelad serie inblickar, så lagda, att de avslöja möjligast väsentliga detaljer och därigenom giva ett begrepp om, vad hela arbetet syftar till. Läsaren av Svenska kulturbilder blir därför på ett intimt sätt in-

förd i själva den pågående forskningsverksamheten, något som för de flesta bör vara vida intressantare än att få sig serverad en färdiglagad »handbok» full av föråldrade eller förtidiga sammanfattningar, otillräckligt prövade hypoteser och fastslagna teser.

Redan de första delarna skänka ett ganska betydande antal dylika utblickar över skilda arbetsfält och låta en stifta bekantskap med en stor mängd kulturforskare, mest unga, från alla delar av det svenska området både på denna och andra sidan Östersjön. För fortsättningen utlovas många bidrag av samma och andra författare. Avsikten med dessa rader är ej att granska det hittills utgivna i detalj, utan endast att även här giva uttryck åt den redan genom dagspressen med sällspord intensitet ådagalagda tillfredsställelse, som det så lyckligt begynta verket väckt hos alla vänner av den svenska kulturforskningen.

E. K—n.

Till anmälan insända skrifter:

Från K. Vitt. Hist. o. Ant. Akad.: Fornvännen 1926: 6. — Från Verlag W. de Gruyter & C:o, Berlin-Leipzig: Bächtold-Stäubli: Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens II: 8—10. — Från J. A. Lindblads förlag, Uppsala: Skoog, D. och Thedin, K.: Dalsland. Uppsala 1929. — Från A. Bonniers förlag, Stockholm: Fogelqvist, T.: Minnen, meningar, melodier. Stockholm 1930. — Från J. F. Lehmanns Verl., München: Volk und Rasse 5 (1930): 1. — Från Kooperativa förbundets bokförlag, Stockholm: Odhe, Th.: Kooperationen i Finland. Stockholm 1929; Hedberg, A.: Dansk bondekooperation. Stockholm 1929; Fogelklou, Emilia: Samarbetets psykologi och förvärvslivet. Stockholm 1929; Kooperatören, Jubileumsnummer 1929: 20—21 och 1930: 1—2. — Från utg.: Skånska folkminnen. Årsbok 1929. — Från förf.: Rosman, H.: Textilfabrikerna vid Barnängen. Stockholm 1929.

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

KULTURHISTORISK TIDSKRIFT

1929

STOCKHOLM 1930

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

290301

Redaktör: Professor Andreas Lindblom, styresman för Nordiska museet och Skansen.

Red.sekr.: Fil. lic. Gösta Berg, förste amanuens vid Nordiska museet.

I N N E H Å L L.

	Sid.
BÆCKSTRÖM, ARVID, En svensk notis 1733 om Delfter-fajansernas teknik	212
—, Gustaf Upmark d. y:s författarskap	5
ELGQVIST, ERIC, Mentrådet	148
ENQVIST, ARVID, En slipanordning från 1700-talets slut	209
ERIXON, SIGURD, Ett prov på Lindometillverkning	48
—, Korta linfästen	49
—, Offerkastar utan dödsmotiv	117
—, Utställning på kulturhistorisk grund	190
HAGBERG, LOUISE, »Vasst emot»	12
HAMMARSTEDT, N. E., Gustaf Upmark d. y.	1
In memoriam: Marie Andree-Eysn, Torjus Leifson Jore Bolkesjö, Evald Tang Kristensen	52
KLEIN, ERNST, Skärgårdsliv i Möjatrakten	124
LARSON, H. L., Slagning av läderrep i Dalarna	153
LUNDBERG, ERIK, En dateringsfråga belyst av en biskopstvist på 1100-talet	171
MALMBORG, GÖSTA, Georg Haupts phaeton	210
MANNERFELT, OTTO, Vardagslivet på Trestena på 1860-talet. Bilder från det gamla Västergötland	61
MARTIN, F. R., Ett Kristina-smycke i Athen	46
—, Nordiska allmogesmycken och orientaliska	49
NÄSSTRÖM, GUSTAF, Ett beriktigande	52

Till planscherna.

Marnässtugan, av Sigurd Erixon	213
Södermannagatan 10—12, av Gösta Selling	114
Dryckeskanna av trä, av Sigurd Erixon	162
En lapsk spåtrumma, av Sigurd Erixon	163
1700-talsdräkter från S. Lindved, av Anna Lewin	214

Litteratur.

	Sid.
BUSCHAN, GEORG, Illustrierte Völkerkunde II, av Sigurd Erixon . . .	166
CELANDER, HILDING, Nordisk Jul I, av E. K—n	54
ERIXON, SIGURD och WALLIN, SIGURD, Svenska Kulturbilder I—II, av E. K—n	219
MØLLER, J. S., Fester og højtider i gamle dage I, av E. K—n . . .	215
NORDBERG, ALBERT, En gammal norrbottensbygd I—II, av Sigurd Erixon	165
Nordiskt folkminne, av Gösta Berg	217
OLOFSSON, KLAS, Folkliv och folkminne i Ås, Vedens och Gäsene härad i Västergötland I, av Sigurd Erixon	165
RÖSMAN, HOLGER, Bjärka-Säby och dess ägare I—III, av Måns Man- nerfelt	58
SCHRAMM, PERCY ERNST, Die deutschen Kaiser und Könige in Bil- dern ihrer Zeit I, av A. L.	57
Schweizer Volksleben I, av Sigurd Erixon	216
Stadshistoriska institutet: Privilegier, resolutioner och förordningar I, av G. S.	169

Bilaga.

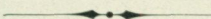
Redogörelse för Nordiska museets utveckling och förvaltning år 1928.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

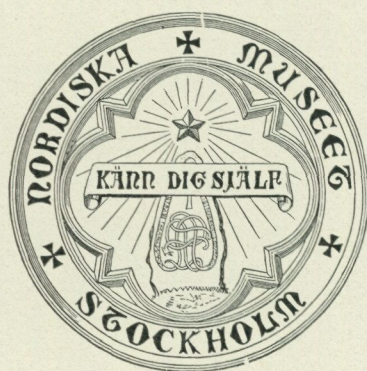
ÅR 1928

STOCKHOLM 1930

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

290301

Nordiska museets nämnd.

Nordiska museets nämnd har, med bortseende från styresmannen, varom se sid. 4, varit densamma som föregående år och utgjordes alltså den 31 dec. 1928 av följande personer:

- Ordförande:* byggnadsrådet fil. d:r ISAK GUSTAF CLASON, 1899.
Andre ordförande: rektorn fil. d:r OLOF ÖRTENBLAD, 1905.
Skattmästare: överdirektören VIKTOR ALMQUIST, 1897.
Styresman: vakant.
Övriga ledamöter: civilingenjören CLAES G. NORSTRÖM, 1900.
överintendenten fil. d:r JOHN BÖTTIGER, 1901.
riksantikvarien fil. d:r SIGURD CURMAN, 1926.

Under år 1928 hade nämnden 6 sammanträden.

Jämte ärenden rörande museet har nämnden under året på grund av remisser från Kungl. Maj:t behandlat och avgivit underdåniga utlåtanden rörande följande ärenden, nämligen angående statsanslag åt fil. d:r Karl Erik Forsslund för fortsatt utgivande av arbetet »Med Dalälven från källorna till havet»; angående statsanslag till Samfundet för hembygsvård för fortsatt utgivande av Tidskrift för hembygdsvård; angående statsanslag till Föreningen för svensk kulturhistoria för fortsatt utgivande av tidskriften Rig; angående statsanslag till konstnären Bror Hillgren för utgivande av ett arbete om Delsbo socken i Hälsingland; angående statsanslag till f. d. lektor A. Hjelmérus, Härnösand, för fortsatt utgivande av samlingsverket Västernorrlands län; angående statsanslag till redaktören Albert Andersson och kand. R. Bexell, Varberg, för utgivande av ett arbete om halländska folkdräkter; angående statsanslag till fil. d:r Ragnar Jirlow, Göteborg, för fortsatta kulturhistoriska undersökningar i Västerbottens län; angående statsanslag till Föreningen för skidlöpnings främjande i Sverige för upptagande av kulturhistorisk film över skidåkning samt angående statsanslag till Folkmusikkommissionen.

Styresman och övriga tjänstemän.

Tjänstgörande den 31 dec. 1928 voro:¹

Styresman: vakant.

¹ Årtalen angiva tidpunkten för tjänstemans anställande vid museet och befattningens tillträddande.

<i>Intendenter:</i>	EDVARD HAMMARSTEDT, fil. d:r (1890) 1906. ALARIK BEHM, (1897) 1906. SIGURD ERIXON, fil. d:r, (1914) 1924. SIGURD WALLIN, fil. lic., (1916) 1924.
<i>Professor i nordisk och jämförande folklivsforskning:</i>	NILS LITHBERG, fil. d:r (1912) 1919.
<i>Amanuenser:</i>	SUNE AMBROSIANI, fil. d:r 1903. ARVID BÄCKSTRÖM, fil. d:r (1914) 1916. ERNST KLEIN, fil. lic., 1921. GÖSTA BERG, fil. kand., (1924) 1926. SIGFRID SVENSSON, fil. kand., (1924) 1926. ANNA LEWIN, 1886. LOUISE HAGBERG, 1891. IDA MÖLLER, 1898. GERDA CEDERBLOM, 1900. EMELIE VON WALTERSTORFF, 1903. LAURA STRIDSBERG, 1904. ANNA RUDBECK, 1909. LALLA KUGELBERG, 1910. RAGNHILD BERGSTRÖM, 1911. MÄRTA UPMARK, 1924. LILLY ÅHMARK, f. HAGLUND 1924. GUNNEL HAZELIUS, 1926.
<i>Bokhållare:</i>	HARALD ENGWALL, 1907.

Under år 1928 drabbades museet av en svår förlust i det att dess styresman fil. d:r *Gustaf Upmark* efter en längre tids sjukdom avled den 3 oktober. Gustaf Upmark trädde i museets tjänst såsom amanuens redan 1902, blev intendent 1906 och styresman 1913. Några minnesord över honom, författade av N. E. Hammarstedt, finnas tillika med en av Arvid Bäckström uppgjord förteckning över hans tryckta skrifter intagna i Fataburens första häfte för 1929.

Gustaf Upmark jordfästes den 6 oktober i Seglora kyrka, varvid ett stort antal kulturinstitutioner voro representerade och nedlade kransar på kistan. Ytterligare mottog museet kondoleansskrivelser från ett hundratal in- och utländska museer.

Till styresman för Nordiska museet och Skansen antogs av nämnden på sammanträde den 22 oktober professorn vid Stockholms högskola Andreas Lindblom. Han tillträdde sin befattning med ingången av 1929.

Tjänstledighet har under året åtnjutits av styresmannen *Upmark* till hans död på grund av sjukdom. Befattningen som styresman uppehölls alternerande av intendenterna Erixon och Wallin.

Amanuenserna Lewin och Hagberg, vilka under året uppnått pensionsåldern, ha medgivits rätt att tills vidare kvarstå i tjänsten.

*Såsom *extra tjänstemän* hava under året följande personer arbetat vid museet: fil. kand. Gösta Selling 1 jan.—18 april samt vid skilda tillfällen under året vid högreståndsavdelningen; fil. kand. Lennart Björkqvist 16 mars—5 april vid allmogeavdelningen; fil. kand. Inger Nordenfelt 1 jan.—21 juli, 3 sept. till årets slut vid allmogeavdelningen och byarkivet; fil. kand. Sven Drakenberg 19 mars—15 april vid högreståndsavdelningen; fil. kand. Bertil Wester 19 maj—14 juli, 19 nov.—16 dec. vid musikavdelningen; amanuensen fil. kand. Gotthard Gustafsson 30 jan.—18 april på Skansen, 19 april—21 juni vid allmogeavdelningen, 11 nov.—22 dec. på Skansen; fröken Ulla Sterky under hela året sysselsatt dels med registrering och dels med lagning av textilier; fröken Visen Lewin 26 mars—18 april vid biblioteket, tidvis under året sysselsatt med kollationering av dublettexemplar av huvudliggaren samt excerperingsarbete av nämndens protokoll; fröken Karin Borell 15 juni—14 juli, 21 juli—17 aug., 24 aug.—1 nov., 16 nov. och fortsättningsvis med tjänstgöringen förlagd till biblioteket och arkivet; herr Bernt Strömman tidvis under året i biblioteket; amanuensen Ola Bannbers under hela året i byarkivet; konstnären Olle Homman under hela året i byarkivet; fröken Alfhild Erixon 14 maj—5 aug., 16 sept. och fortsättningsvis i byarkivet; fröken Maj-Lis Rissler 21 jan.—6 mars vid bildarkivet; fröken Signe Mildén 1 jan.—12 juni i museets kansli, vilken tjänstgöring, omfattande maskinskrivning, stenografi, skötseln av museets kassor, försäljning av museets publikationer etc. den 12 juni övertogs av fröken Gunnel Slöör; fröken Dagmar Arp under hela året i räkenskapskontoret; fröken Margit Rydberg 15 april till årets slut på räkenskapskontoret; fröken Hedvig Bratt under större delen av året, sysselsatt med utskrivning av dublettexemplar av huvudliggaren; fröken Agnes Ljungberg, fru Malin Strahl och fröken Selma Ström tidvis under året sysselsatta med kollationering av nämnda dublettexemplar.

För *museal utbildning* ha under året följande personer arbetat i museet: amanuensen fil. kand. Bengt Cnattingius 16 febr.—18 april; fil. d:r Gunnar Gihl, 2 månader under tiden maj—juli; major Sven Engdahl 2—22 febr.; fröken Inga Nilsson 15 febr. till årets slut; fil. kand. fröken Agnes Geijer 18 jan.—10 mars; fil. kand. fröken Lilli Arrhenius 1 febr.—2 april; fil. kand. fröken Anna-Lisa von Zweigbergk 20 febr.—1 juni; fil. kand. fröken Birgit Wennerberg 15 okt.—15 dec.; fil. kand. fröken Eva Alkman 29 okt. till årets slut; fil. kand. Lars Wickström 29 okt. till årets slut.

Institutionens allmänna förhållanden.

Statsanslag har utgått med ett belopp av 115,450 kr., varjämte Riksdagen beviljat dels lönetillägg med ett sammanlagt belopp av 18,575 kr., dels även dyrtidstillägg åt museets tjänstemän och åt vaktmästarpersonalen vid museiavdelningen, så att dessa befattningshavare varit i löneavseende jämnställda med motsvarande befattningshavare vid statens icke nyreglerade verk. Övrig personal vid museet och Skansen har åtnjutit dyrtidstillägg enligt av nämnden fastställda grunder.

Till upprättande av ett filmarkiv har dessutom under året beviljats 4,000 kr.

Stockholms stads anslag till Skansens förkovran och utveckling^{*} har även under år 1928 utgått med 40,000 kr. under samma villkor som närmast föregående år.

Donationer. Hovjägmästaren Helge Ax:son Johnson har under året överlämnat en gåva av 10,000 kr. att i första hand användas till omläggning av vattenledningarna till Skansens dammar.

Genom testamente har framlidne grosshandlaren Hilmer Åberg, Stockholm, överlämnat — förutom ett rokokoskrivbord — 25,000 kr. jämte proportionerlig andel i eventuellt överskott av dödsboets tillgångar. Härav skall bildas en fond, vars avkastning skall användas till främjande av museets syfte.

Av professor Emil Fogelmarcks stärbhus har för uppförande på Skansen överlämnats ett lusthus från Lilla Badstugatan 3 och 5, Stockholm.

Större gåvor ha vidare erhållits av fröken Zelma Kjellberg, Stockholm (en dyrbar samling silverskedar jämte ett antal föremål av annan art), och professor Gunnar Landtman, Helsingfors (en ännu ej införd samling finländska etnografica från Stor-Pellinge socken i Nyland).

Från Samfundet Nordiska museets vänner har museet även detta år fått mottaga synnerligen värdefulla gåvor till samlingarna, jfr sid. 29 ff. och 71 f.

Gåvor till museet redovisas i övrigt sid. 73 ff.

Lotteri. Under året erhöll museet en sista utbetalning av vinstmedel från den lotteridragning, som beviljats år 1926 (se Redogörelse 1926, sid. 6 f.). Då dessa medel emellertid under året förbrukats, förskotterade museet ånyo av egna medel en summa av det belopp, som skulle komma att tillfalla museet i en ny lotteridragning, viken medgivits i Kungl. Maj:ts resolution den 31 mars 1928.

Galärvarvsbranden. Den 23 maj 1928 härjades ånyo det intill Nordiska museet belägna Galärvarvet av en stor eldsvåda. Härigenom aktualiserades ånyo frågan om varvets förflyttning eller förskjutning från dess nuvarande farliga grannskap till Nordiska museet. Omedelbart efter branden förenade sig nära nog samtliga i Stockholm bosatta museimän i en skrivelse, som publicerades i de dagliga tidningarna och vari bestämt hävdades, »att det icke kan vara förenligt med vårt lands kulturella intressen att Nordiska museet allt fortfarande skall vara utsatt för en direkt fara av här ifrågavarande allvarliga art».

Museibygnaden. Under året ha å museibygnaden endast smärre reparationsarbeten utförts, vilka liksom tidigare stått under uppsikt av intendenten vid K. Byggnadsstyrelsen Knut Bildmark. — Likaså har ordnandet av vägar och gräsplaner omkring museibygnaden fortgått enligt tidigare uppgjord plan.

Nordiska museets kansli. Diariet över inkommande skrivelser 1928, vilket förts av amanuensen fröken HAGBERG, upptager 2,918 n:r (räkningar, kvitton, kostnadsförslag, anbud m. m. ej här införda). Utgående skrivelser i registratur och kopia böcker utgöra 1,875 st. För Livrustkammaren finnas numera särskilt diarium och särskild kopia bok. — Postböckerna upptaga 13,703 avgångna försändelser (Livrustkammarens även häri inräknade), av vilka 6,354 korsband.

Samlingarna.

Utrymmesbristen inom museets magasin- och arbetslokaler, vilken varit föremål för omnämmande i de senare årens redogörelser, gör sig alltför märkbar. Emellertid ha svårigheterna något lättat genom att museet av Kungl. Arméförvaltningen kunnat förhyra magasinlokaler i förutvarande Kungl. Positionsartilleriets kasernetablissemang och dit överföra delar av de magasinerade samlingarna.

Mera märkbara ha under året blivit de otillräckliga arbetslokalerna för museets tjänstemän. Olika förslag till lösning av hithörande frågor ha under året upptagits till granskning, men åtgärder ha uppskjutits tills den nye styresmannen skulle komma att tillträda sin befattning.

Nödig konservering av samlingarnas föremål har fortsatt, särskilt inriktad på textilsamlingarna. Vidare har museets dessinfektionsugn rönt flitig användning, i all synnerhet för trä saker. — Under sommaren återställdes en museet tillhörig orgel i spelbart skick och på denna har vid tvenne tillfällen varit anordnade musikstunder.

De i Nordiska museets huvudliggare katalogförda samlingarna hava under år 1928 ökat med 10,685 nummer. Arbetet med föremålen införande i huvudliggaren har liksom förut utförts av amanuensen LEWIN med biträde av amanuensen HAZELIUS. Utskrivning av dubbelexemplar av huvudliggaren samt kollationering av dessa har fortsatt.

Angående förvärven till samlingarnas olika avdelningar hänvisas till gåvoförteckningen sid. 77 ff. och meddelas i övrigt följande:

Allmogeavdelningen.

Föreståndare: intendenten HAMMARSTEDT; vid hans sida har som biträdande föreståndare stått intendenten ERIXON; övriga arbetande inom avdelningen: amanuenserna BERG, CEDERBLOM (dräkter), VON WALTERSTORFF (textilier) och HAGBERG (forntro).

Avdelningen har under 1928 utökats med ett ganska stort antal föremål, av vilka dock en del förvärvades redan 1927 men först nu registrerats. Insamlingsarbetet har bedrivits dels som komplettering av luckor i museets förutvarande material, dels som vetenskaplig nyinsamling med huvudvikten lagd på inhämtande av uppgifter om föremålen. Härigenom har det avsetts att undvika anhopning av onödiga dubletter i museet. Resultatet visar ett kraftigt tillskott av såväl etnografiskt intressanta föremål som av konstnärliga ting med högt antikvitetsvärde. Museets ekonomi har emellertid också tvingat till stor återhållsamhet vid inköpen.

Byggnadskultur. Vid byundersökningarna 1927 förvärvades ett flertal utomordentligt värdefulla byggnadsdelar, vilka först under detta år blivit inregistrerade. Hit höra knutkonstruktioner från Dalarna, Uppland och Nerike, ålderdomliga härbredörrar från Dalarna och Värmland, ytterst intressanta låstyper i trä och järn från Dalarna och Helsingland,

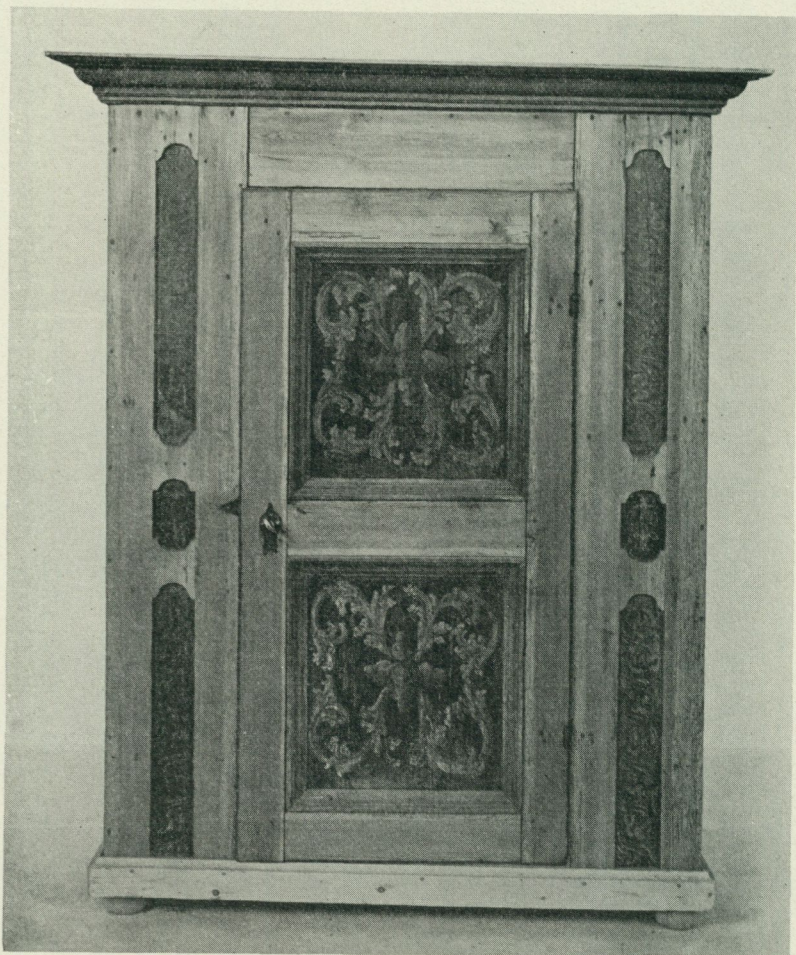

Fig. 1. Ståndskåp från Husby s:n, Dalarna. H. 182 cm. Nord. M. 170,527.

likaså dörrhandtag och smide av olika slag från flera landskap och slutligen en serie redskap för halmtäckning från Skåne. Från uppköpare och antikvitethandlarna ha inkommit in- och ytterdörrar från Dalarna, Hälsingland och Norrbotten, vidare trälås från Västergötland, Dalarna och Norrbotten och en spisstolpe från Norrbotten. Slutligen kunna nämnas ett par trappstegsstockar från norrbottniska logar. Från Norrbotten härrör också en tegelform.

Möbler och väggdekorationer.

Sängar. Ett flertal utdragssängar ha förvärvats, varav de flesta från de norrländska landskapen. Från Hälsingland och Norrbotten ha även inköpts ett par skåpsängar. Ett par möbler, utgörande kombinationer

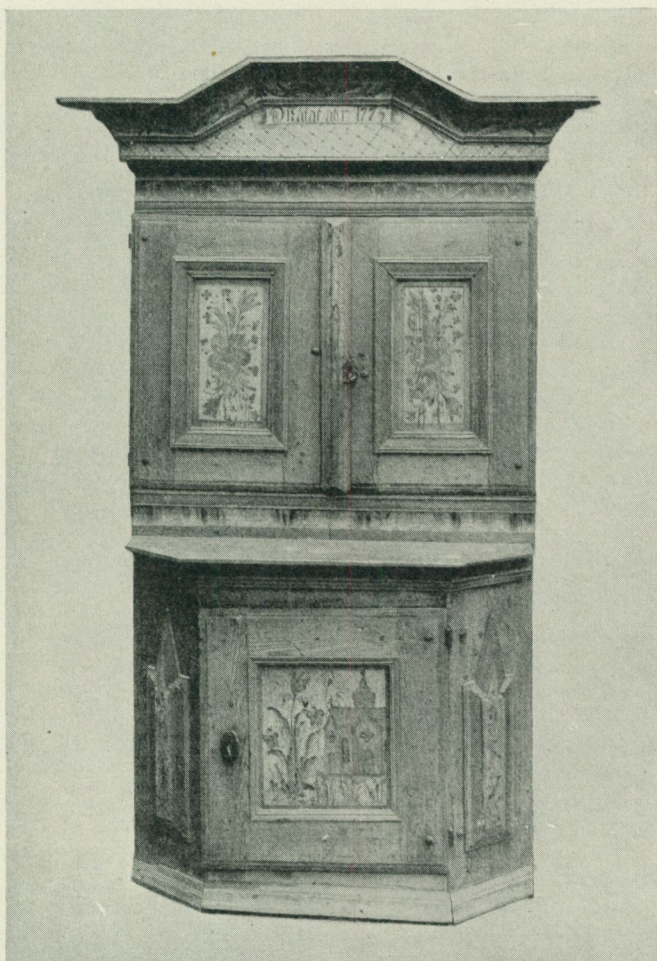

Fig. 2. Skänkskåp, »målade år 1775», från Hedemora, Dalarna. H. 192 cm.
Nord. M. 171,011.

av soffa och säng härröra från Falu landsförsamling, Dalarna och Borgsjö s:n, Medelpad. Framsidor till sängar ha förvärvats från Skåne som prov på den dekorativa utstyrelsen.

B ä n k a r. En vändbänk med svarvade dockor i rik indelning har förvärvats från Delsbo s:n, Hälsingland. Ett par enkla försäten ha inkommit från Dalarna och Hälsingland.

Skåp. De främsta nyförvärven till allmogeavdelningen torde utgöras av en serie målade skåp, som förvärvats från Dalarna, dels vid byundersökningarna under 1927, dels och huvudsakligen genom antikvitets-

handeln. En synnerligen praktfull samling från Dalarnas bergslag visar det förnäma måleri, som frodats här. Det äldsta av skåpen är ett med barockdekor från Dala-Husby s:n, fig. 1, och flera äro försedda med årtal från tiden närmast efter 1700-talets mitt. Ofta förekomma landskapsbilder och figurscener i en art kineseri, som icke kan stå oberoende av högreståndskonsten. Ett skåp från Skoklosters s:n, Uppland, dat. 1774, visar för övrigt en utpräglad släktskap med denna grupp. Till nyförvärven höra även åtskilliga hörnskåp och hängskåp, som utgöra goda prov på det yngre dalamåleriet. Även från andra landskap har en del skåp inkommit, däribland ett snidat skänkskåp från Alfta s:n, Hälsingland, och ett med rika blomstermålningar försett hängskåp från Kvistbro s:n, Närke.

Bord. Även här ha de viktigaste förvärven kommit från Dalarnas bergslag. Ett stort antal bockbord illustrera de rika skiftningar, som förekommit såväl i själva konstruktionen som i fotställningens dekorativa och ålderdomliga profil. Av primitivare bordstyper märkes ett bord med intappade fötter, dat. 1656, samt ett par fällskivor, samtliga från Dalarna. Ett målat bord från Delsbo kompletterar museets förnämliga samling av hälsingska bord av denna typ. Intressant genom sin målning är även ett bord från Djursdala s:n, Småland. Bland förvärven i övrigt märkas slagbord från Gotland och Östergötland, ett bord av barocktyp från det sistnämnda landskapet och ett par bordskåp från Hälsingland.

Stolar. Denna möbelgrupp har redan tidigare varit relativt rikt representerad i museets samlingar och nyförvärven ha därför kunnat bli sparsammare. Som typ intressant är en barnstol på medar från Råneå s:n, Norrbotten, och ur dekorativ synpunkt bör nämnas en stol med rokokornament från Delsbo s:n, Hälsingland.

Hyllor och tavletter. En diskhylla har förvärvats från Norrbotten, en kärllhylla från Dalarna och några tavletter från Hälsingland och Gotland.

Kistor. Det förnämsta förvärvet utgör en kista av till formen medeltida typ med rik karvsnittsornering. Kistor med rika järnbeslag ha inköpts från Norrbotten och Medelpad. Av målade kistor märkes en dat. 1646 från Delsbo s:n, Hälsingland, med för denna bygd karakteristiska ornament (avbildad i Fataburen 1928, sid. 73). En kista med rika målningar i locket, dat. 1752, och en annan med kistebrev bestående av gamla tidningar m. m. höra till förvärven från Dalarna.

Byråar. En snedklaffsbyrå och två dragkistor ha inköpts från södra Dalarna.

Ur. Från Borgsjö s:n, Medelpad har förvärvats ett ståndur, dat. 1835.

Skrin. Märkligast bland förvärven äro två synnerligen ålderdomliga järnbeslagna skrin från Rättviks s:n, Dalarna. Rika järnbeslag har även ett skrin från Kvistbro s:n, Närke. I övrigt må nämnas några målade fästmöskrin från Norrbotten, karakteristiska i såväl form som färg.

Askar och lådor. Ett synnerligen stort antal spånaskar ha inkommit från olika delar av landet, däribland vackert målade från Delsbo s:n, Hälsingland, och Loshults s:n, Skåne, fig. 3, ävensom ett par med glöddritningar från nordöstra Skåne.

Bokstolar. Från Norrbotten och Dalarna ha förvärvats tvenne bokstolar.

Fig. 3. Äska, dat. 1780, från Loshults s:n, Skåne. L. 40 cm. Nord. M. 171,903.

Speglar. Märklig är en liten spegel från Lima s:n. Den är daterad 1634 och ramen har en synnerligen ålderdomlig hopsättning.

Målningar. Det är en ganska rik samling målade väggbonader och tapeter, som under året införlivats med museets allmogevavdelning. De äldsta och intressantaste komma från Småland. Sålunda förekomma här vävbonader med årtalen 1683, 1763, 1774 och 1795. Detta tillskott betyder en utomordentligt betydelsefull komplettering av samlingarna. Från Halland ha ett par pappersbonader inkommit. I samband med byundersökningarna samt genom medverkan från vänner till museet förvärvades från Hälsingland, dels ett stycke av en förnämlig väggmålning från 1700-talets mitt, dels ett parti av en under de senaste åren förstörd sängstugudekoration i Ljusdals s:n, dels slutligen en hel del målningar från Dellenområdet. Sålunda ha ytterligare en del bonader och ett tak i Reuters stil förvärvats från Delsbo. Från samma socken härröra också några 1800-talsmålningar. Från Bjuråker ha inkommit dels en hel rumspanel med målningar från 1800-talets förra hälft, dels målade rullgardiner. För ovanlighetens skull ha också två väggmålningar erhållits från Jämtland och en från Värmland.

Från Garpenbergs s:n i Dalarna har museet vidare inköpt en hel rumstapet på väv i rättviksstil från 1800-talets början. Dessutom ha tapetprov förvärvats från skilda håll.

Tavlor och kistebrev. Skåne och Gotland ha bidragit med kistebrev, Bohuslän med minnestavlor.

Dräkter. Liksom föregående år har Dalarna även nu lämnat det största bidraget till nyförvärven. Genom en gåva av konstnären Enoch Ringné har ett stort antal dräktplagg erhållits från Mora. Detta för-

värv har på ett högst önskvärt sätt kompletterat museets dräktsamling från denna socken. Särskilt anmärkningsvärda är en barnkjol av stickad ylle i stället för den vanliga gouffrerade typen ävensom två utmärkta päl-sar av fårskinn, en för gosse och en för flicka. I gåvan ingå för övrigt tröjor, förkläden, kjolar och överdelar till kvinnodräkten samt byxor, strumpor och förskinn till mansdräkten. Från Leksand har bl. a. gjorts ett intressant förvärv av en kjol av vit linnedräll, som endast användes vid båtfärderna till kyrkan under sommarsöndagarna. I båtarna fick man ej sitta på den svarta kjolen, och när den lyftes upp skulle den vita kjolen av finaste linnedräll synas inunder. Från Floda, som trots sitt intres-santa dräktskick är dåligt representerat i samlingarna, ha inkommit ett förskinn, en kråka samt ett par broderade yllevantar. Av förvärven från övriga dalasocknar märkes en väska med applikationer och tenträdsbroderier från Svärdsjö sn.

Näst efter Dalarna härröra de viktigaste förvärven från Hälsingland, varifrån bl. a. förvärvats en päls av vita och svarta fårskinn, kantad med röd vadmal. En päls, »lappmudd», har även erhållits som gåva från Lapp-land. Tre kvinnotröjor ha förvärvats från Skåne och åtskilliga bindmö-sor och huvuddukar från olika landskap. Vantar och strumpor med broderier och stickningar ha erhållits från Småland och Värmland. Samling-en av skodon har utökats med ett par näverskor från Medelpad och ett par barnskor av sälskinn, »själlossor», från Uppland.

Genom en gåva av fröken Zelma Kjellberg har erhållits en vacker samling av silversmycken, däribland en del praktfulla kors och halslås från Skåne, fig 4.

Textilier. En dekorativ palmettrya från Västerbotten, förut depone-rad på museet, har erhållits som gåva. Från Medelpad ha förvärvats ett par fälltäcken och ett rutigt hästtücke av tagel i spetskypert, samt från Jämtland ett kuddvar med knuten infällning.

De flesta förvärven ha inkommit till följd av undersökningsresor, och från trakter med en mera småmönstrig slöjd ha de till stor del kunnat be-stå av vävprover, vilket ur magasineringssynpunkt är en fördel. Så har från Gillbergs, Väse, Färnebo och Näs härader i Värmland erhållits en samling vävprover av olika slag, samt duktyg och bolstervar, »bomvar», av grovt randigt linne.

Av sirliga broderier från ett område som sträcker sig över delar av Gästrikland och Hälsingland samt in i Svärdsjö och Envikens socknar i Dalarna förvärvades vid undersökningsresa i sistnämnda socknar en full-ständig uppsättning, med dateringar från 1831 till 1863. Orneringen be-står av korssöm i små fina stygn, »igelsöm», rutsöm, »krotjen» eller »två-stingskrok», hålsömmar samt vrängsöm, här kallad »vindreva» och sydd från avigsidan på ett särskilt sätt. Från Enviken och Svärdsjö, Rättvik, Boda och Ore erhöles även täcken eller prov på sådana i rosengång, hamp-krus, dubbelsmjöjning, tryckvepa och annat.

En flamländsk dyna, fodrad med ludet kalvskinn och stoppad med hackelse, hör till de förnämligare förvärven från Ydre h:d i Östergötland. Dels från Ydre, dels från Kinda kommo prov på täcken i munkabälte, rosengång, s. k. Åshedaväv och den för Östergötland särskilt karakteris-tiska drällen i halvylle, av vilken de äldsta bevarade proven äro vävda med

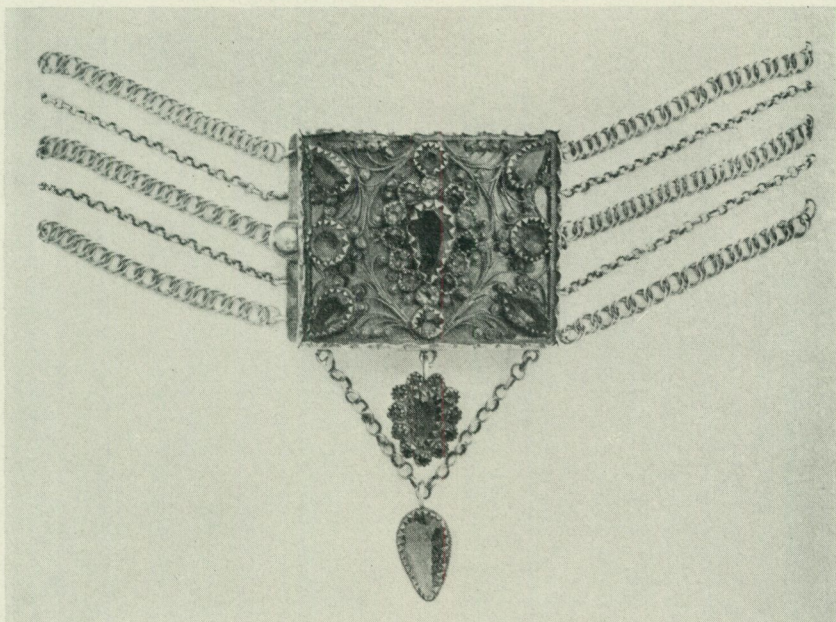

Fig. 4. Halslås av silver. Av H. J. Ljungqvist, Kristianstad 1838.
Gåva av fröken Zelma Kjellberg, Stockholm. Nord. M. 172,744.

glansigt oblekt lingarn till varp och ullgarn i en eller vanligen två färger till inslag. Från Kisa s:n i Kinda härad kom en fäll med präktigt täcke av enkel mönstring i tvåskytting. Handkläde och bårkläde med flätningar erhöles från Tirserum i samma härad.

Från Skåne är att märka två våder av röllakanstäcken av Färstyp, fig. 5 och 6, samt en åkdyna i röllakan från Järrestads h:d. Ett fyrskafts-täcke med ripsyta av hittills ej på museet representerat slag erhöles från Askers s:n i Närke. Slutligen har museet mottagit en uppsättning prover på växtfärgat garn från Brunssons vävskola och hårgarn från Skånsk Husflit, Kristianstad.

Textilredskap. Av redskap hörande till den grövre bearbetningen av linet utgöres flertalet nyförvärv av repor och bråkor från Medelpad och Norrbotten, varjämte även förvärvats några skäkträn från olika landskap. Atskilliga spinnrockar höra till nyförvärven, fördelade sig på Västergötland, Östergötland, Dalarna och Hälsingland. Av linfästen utgöres de viktigaste förvärven av ett par praktfulla exemplar från Hälsingland, ett från Delsbo och ett från Forstrakten. Huvudsakligen från Råneå och Töre socknar, Norrbotten, har inkommit ett dussintal rockblad, som representerar de rika skiftningarna i de norrländska rockbladen.

Från Dalarna och Hälsingland har förvärvats en del härvlar, däribland en från Norrbo sn, som med sin spiralvridna fot utgör en specifikt hälsingländsk typ. Från Västergötland har inkommit några garnvindor

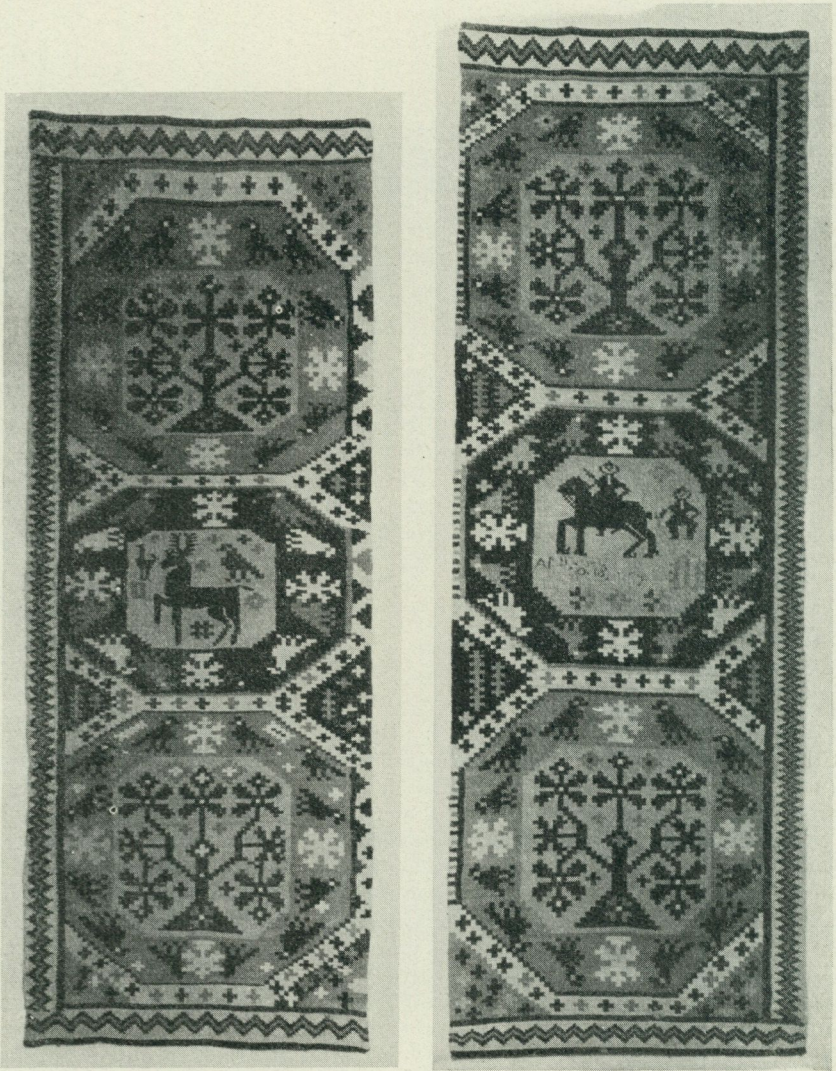

Fig. 5—6. Röd-lakansvävnader från Fjälkinge s:n, Skåne. Fig. 5, Nord M. 173,275, är 182 cm. lång, fig. 6, Nord. M. 173,275, är daterad 1781(?) och 198 cm. lång.

av vilka den här avbildade från Ås s:n synes vara mera ensamstående, fig. 7. Bland övriga hithörande förvärv må nämnas en rullställning från Idre s:n, Dalarna, en nystpinne från Foss s:n, Bohuslän och tre snidade spolstickor från Råneå s:n, Norrbotten. Viktigare förvärv bland vävredskapen äro ett dussin vackert snidade bandskedar från Hälsingland och Upp-

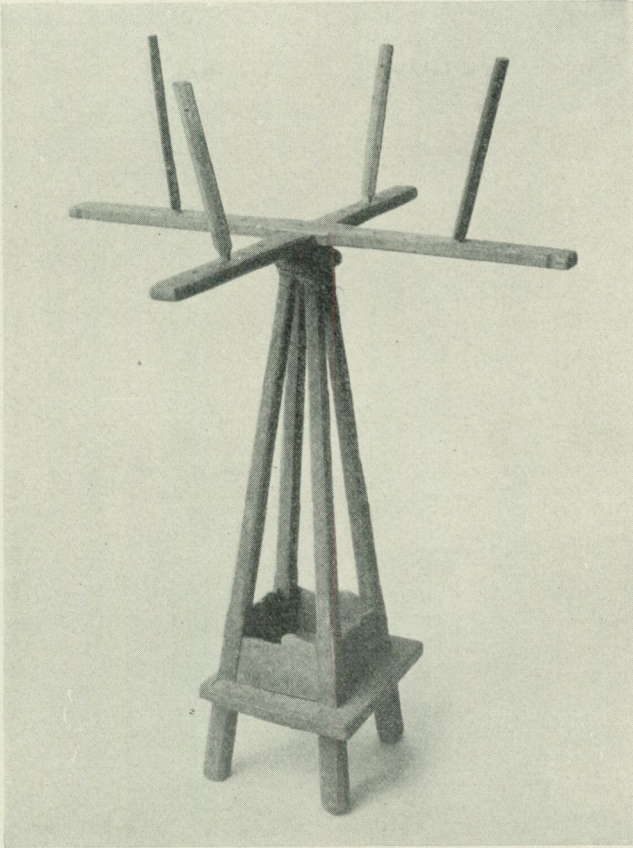

Fig. 7. Garnvinda från Ås s:n, Västergötland. Fotens h. 70 cm. Nord. M. 172,535.

land. Från Skåne har erhållits en bunt »räckepinnar», som använts för att spänna och fasthålla linneräckorna vid blekning.

Textiliernas och dräkternas vård. Förutom ett par valkbräden från Härjedalen och Dalarna samt några målade eller snidade klapprän från Skåne och Uppland utgöras förvärven av ett dussintal mangelbräden från olika landskap. Ur formsynpunkt intressantast är ett mangelbräde med ändhandtag från Svärdsjö s:n, Dalarna, en typ, som man ej väntar att finna så långt västerut. De övriga mangelbrädena utgöra prov på olika bygders folkkonst och deras dekor visar i allmänhet den för våra mangelbräden karakteristiska sammanblandningen av primitiva ristorningar och en mera utvecklade renässansornamentik. Mera renodlade exempel på dessa två riktningar möta vi ett med zick-zackornament försett mangelbräde från Högs s:n, Hälsingland, dat. 1653, och ett renässansmangelbräde från Östergötland.

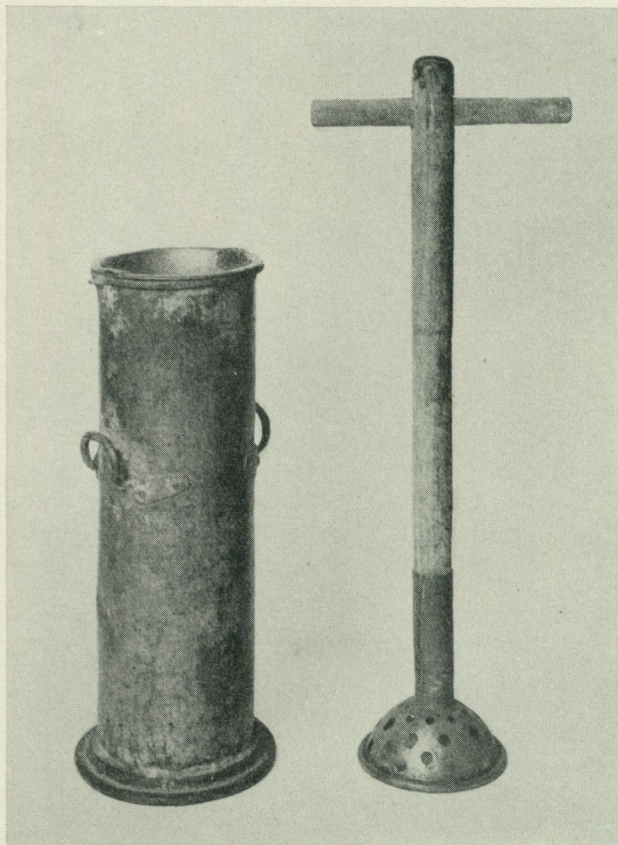

Fig. 8. Smörkärna av koppar från Falun. Kärnholkens h. 46,5 cm.
Nord. M. 173,750.

Födans beredning. En god uppsättning bakredskap, »handfjöl», »skottfjöl» och »bröträ» har inkommit från Bohuslän. Liknande föremål ha även förvärvats från Västergötland och Hälsingland liksom en stekhäll för brödgräddning från Norrbotten.

Ett flertal redskap för ostberedningen har förvärvats. Förutom åtskilliga mera vanliga ostkar och ostkorgar speciellt från Norrbotten och Medelpad, bland vilka särskilt må påpekas ett »mått för prästosten» från Råneå, Norrbotten, märkas tvenne ostrännor från Medelpad, ett par getostformar från Norrbotten, ett torkställ för ostar från Västergötland samt en ostmatta av rottägor och två ostställ av träspjälor från Norrbotten.

Ett stort antal smörkärnor komplettera på ett värdefullt sätt museets förut på denna punkt ofullständiga samlingar. Utom de vanliga laggade formerna märkas några intressanta yngre typer: en ståndkärna av koppar från Falun, fig. 8, en liggande laggad kärna från en syduppländsk herr-

Fig. 9. Sked av trä, dat. 1754, från Rådmansö s:n, Uppland.
Nord. M. 170,893.

gård och en stor ståndkärna av trä med utvecklad vevinrättning från en herrgård i Dalarna.

Förvaring och servering av mat och dryck. Som vanligt äro förvärven av hithörande föremål talrika. Bland mera intressanta sådana märkas några tunnor med olika användning, härrörande från Västergötland, Norrbotten och Hälsingland, exemplaret från det senare landskapet daterat så tidigt som 1712. Museets samling av större laggkärn är fortfarande mycket ofullständig och kompletteringar äro här välbehöfliga.

Matsäckskrin och matspannar, flera av ovanliga typer, äro vidare att anteckna, likaså ett stort antal korgar från olika landskap. En mjölkbytta från Roslagen har använts som proviantkärn vid fiskefärderna.

De egentliga serveringsdonen utgöra dock det övervägande flertalet bland förvärven: träskålar och matkoppar, av vilka en från Härjedalen daterad 1720; mjölkbunkar och dryckeskannor, av vilka en från Dalarna

med inläggningar av annat träslag; en »pannkakekorg» från Västergötland och en brödkorg från Hälsingland m. m. Av träskedarna är en från Roslagen i Uppland rikt ornerad med utskuren bandflätning, änglar och tulpaner samt daterad 1754, fig. 9.

Rengöring och personlig hygien. En spottlåda har inkommit från Skåne och en tvättskål av gjutjärn från Norrbotten. Bland diverse andra förvärv må nämnas en med en linborste nära överensstämmande hårborste från Rinkaby s:n, Skåne.

Eld och lyse. Utom ljusstakar, »ljuskäringar» och lyktor från olika landskap märkas främst en målad ljuslåda från Hälsingland, en ljussticka, daterad 1755 från Värmland och en rökhuvs flätad av halm och använd att hänga över en tranlampa, för att samla den myckna röken, fig. 10. Sistnämnda föremål har inkommit från Bohuslän, den svenska provins där dylika anordningar sedan gammalt äro i bruk.

Jordbruk. Till denna viktiga avdelning i museets samlingar ha innevarande års förvärv varit påfallande torftiga. Plogar från Hälsingland och Medelpad, några modeller av sådana och av en harv från Skåne äro av ett visst intresse, likaså en uppsättning av hackor av olika typ och användning från Dalarna. Från Medelpad har inköpts en tröskvagn för rundloge och från Härjedalen en präktig kornlår. Grepar, gafflar, spadar, liar och »lieskor» för transport av liebladen äro relativt väl representerade. En fästmöräfsa från Ingelstads h:d i Skåne är vackert utskuren, och av sociologiskt intresse är också en sädesskära, »fästmöskära», daterad 1840 och inkommen från Östergötland.

Boskapsskötseln. Bland hithörande föremål märkas koklavar från Dalarna och Västergötland, fothålla för häst från Dalarna, en kastreringsapparat från Norrbotten, en svinho från Västergötland etc. Från Dalarna härrör även en lustig konisk kopparflaska, använd vid digivning åt smågrisar.

Fiske. Denna föremålsgrupp har under året, framförallt tack vare de pågående fiskeriundersökningarna, riktats med ett stort antal föremål, vilka systematiskt insamlats för att komplettera museets hittillsvarande föremålsbestånd på detta område. Främst märkas ett flertal egentliga fiskredskap av ålderdomliga typer, såsom ett flundrenät av lingarn med horn- och bensänken från Gryts s:n, Östergötland, gamla strömmingsskötar från detta landskap samt från Uppland, »sillgarn», d. v. s. stormaskiga skötar för storströmmingsfiske från Möja och Singö i Uppland, samt sik- och laxnät från Nederluleå s:n i Norrbotten. En särdeles ålderdomlig notslinga, bunden av hemspunnet hamngarn, har hemförts från Tjockö, Blidö s:n, Uppland.

Serien av mjårdar och ryssjor har kompletterats med många nya former, bl. a. en vidjemjärde, »malle», från Alingsås landsförs., Västergötland, samt tinor av träspån, ribbor och helt trä till ålryssjor från Södermanland och Upplands kusttrakter. Bland ljusterredskapen märkes en kamformig »ålraka» från Gryts s:n, Östergötland och en tvåkloig liten »ålgaffel» från S:t Anne s:n i samma landskap.

Åtskilliga krokredskap av skilda typer, därv flera hemgjorda »blänkmäten» från Ösmo s:n, Södermanland, hava hemförts.

Fig. 10. Rökhuv för tranlampa, flätad av halm, från Morlanda s:n, Bohuslän.
Diam. 38,5 cm. Nord. M. 171,849.

Ett mycket betydande material av olika slags flöten och sänken, vakare och ankare till nät av skilda slag — föremål av ofta särdeles utpräglade lokalformer och därför viktiga som »ledartefakter» — hava förvärvats från Östergötland, Södermanland, Uppland, Dalarna och Norrbotten. Tillbehör till fisket av skilda slag saknas ej heller, såsom vindor till revar, olika slags rullar att begagna vid uppdragandet av skötlinor, olika slag av dragbälten för notdragning på is m. m. Förvaringsredskap för mask och nyfångad fisk samt redskap för fiskebragdernas transport och upphängning ingå i nyförvärven, liksom också verktyg för fiskarebefolkningens två huvudsakliga hantverk, nätbinding och tunnbinderi.

Jakt. Här märkes en intressant serie snaror för fågelfångst från Särna s:n, Dalarna. Några säljaksredskap hava tillkommit, bl. a. en fångst-sax för säl från Nederkalix s:n, Norrbotten. Från samma socken kommer en sälbössa, en annan dylik har förvärvats från Gryts s:n, Östergötland. Flera jakttyg och enstaka kruthorn ha insamlats i olika landskap, därav ett särdeles vackert från Tryde s:n, Skåne.

Arbetsliv i övrigt. Tunnbinderi: En synnerligen rikhaltig samling verktyg för lagging jämte belysande halvfabrikat från Venjans s:n, Dalarna.

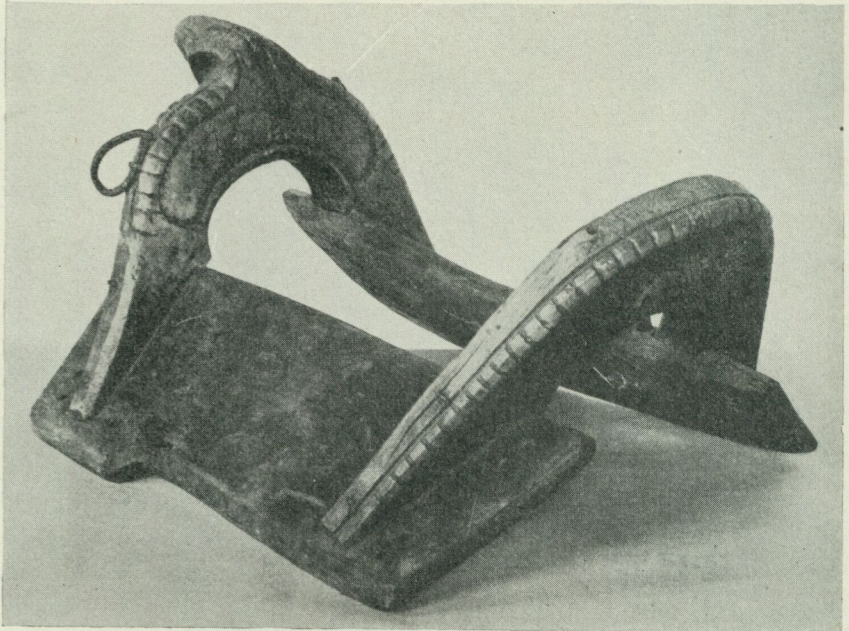

Fig. 11. Sadelstomme, dat. 1784, från Rättviks s:n, Dalarna. L. 53 cm.
Nord. M. 171,009.

Korgmakeri. En fullständig verkstadsuppsättning av redskap av den för Våmhus s:n specifika tillverkningen av flätade spänkorgar. Tillika med verktygen förvärvades prov på bearbetningen från råvirket till de färdiga spånen.

Hårarbetare. Det av kvinnor från Våmhus och Bonäs by i Mora bedrivna hårarbetet, som ej tidigare varit representerat i museets samlingar, illustreras genom en uppsättning av de verktyg en kringresande hårarbeterska medförde.

Timmermän. Olika verktyg för timmermansyrket ha inkommit huvudsakligen från Dalarna och dess grannlandskap.

Repslageri. Från Böda s:n på Öland har förvärvats redskap och råämnen belysande repslagning av tallbast (jfr Fataburen 1928, sid. 27 ff.).

Samfärdsel och seldon. Bärredskapen företrädas av bärmesar från Medelpad och Norrbotten, hövidjor, hökassar och såstänger från det senare landskapet m. fl. föremål. Intressantare är en bärkrans för bärning på huvudet, det andra föremålet av detta slag i samlingarna och nu som gåva erhållen från södra Östergötland. Avdelningen för skidor och därmed sammanhörande redskap ha erhållit goda kompletteringar med skidor och trygor från Dalarna och myrskidor för gång på sankmarker från Norrbotten. Från Västerbotten härrör en mossfunnen skida av den i sådana fynd vanliga typen, tyvärr med mycket slitet fotställ. Härförutom

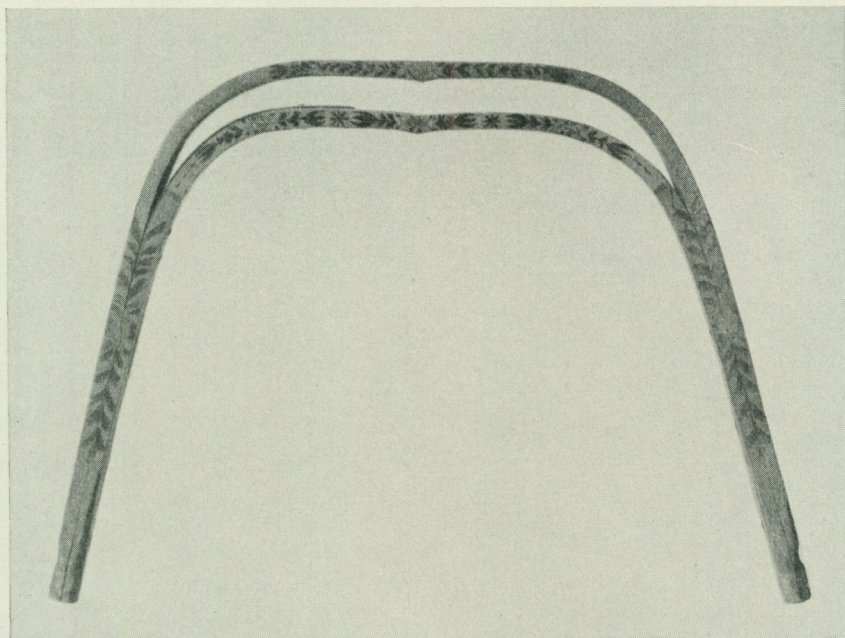

Fig. 12. Rankbåge, ingående i seltyget, från Råncå s:n, Norrbotten. B. 92 cm. Gåva av fil. kand. G. Ullenius, Stockholm. Nord. M. 173,745.

kunna noteras isbroddar från Östergötland och Norrbotten samt skridskor av olika typer från Uppland och Västergötland.

På ett område äro årets förvärv synnerligen märkliga, nämligen de allra primitivaste fordonens. Sålunda ha vid efterfrågningar framkommit ett stort antal enmediga släpor, använda i olika syften och med utbredning längs hela norska gränsen. Besläktade typer från andra delar av Norrland ha likaså förvärvats.

Hela selar, bogträn, selkrokar ha som vanligt inkommit från de flesta svenska landskap och ökat de rika möjligheter som finnas att studera detta område också ur folkkonstens synpunkt. Flera rikt snidade sadlar förvärvades under byundersökningarna i Dalarna, fig. 11. En rankbåge, använd vid gästgivareskjuts, från Norrbotten är ovanligt vacker och avbildas fig. 12. Också oxok och oxskor ingå i nyförvärven.

Bland de talrika slädarna, av vilka flera äro rikt dekorerade, fäster man sig särskilt vid en varusläde, använd av fiskarna på Möja i Roslagen vid transport av fisk till staden. Den kan även nyttjas som disk på torget. Bland åkvagnarna märkas en ålderdomlig sådan från Uppland och en »länsmansvagn» från Blekinge, bland arbetsvagnarna en hövagn från Härjedalen och en skottkärra på två hjul, en »rullebör», från Skåne.

Av förvärv hörande till sjötransport äro av särdeles stort intresse ett antal delar till riggen på de numera nästan helt försvunna, vid Öster-

götlands och Svealands kuster förr brukliga råsegelsökorna. En så gott som fullständig sådan rigg med svart segel och tågverk har inköpts från Bälinge s:n, Södermanland.

Från Uppland ha insamlats några redskap tillhörande det gamla båtbyggeriet i Roslagen, »båttänger».

Från Östergötlands kusttrakter ha hemförts några »rår», avsedda att fästas i akterstäv på de odäckade långfärdsbåtarna, som stöd för den bom, över vilken man nattetid »tjällade», d. v. s. på urgammalt sätt tältade ombord.

Mått, mål, vikt och tid. De viktigaste förvärven under året till denna avdelning utgöras jämte ett alnmått av järn och krönt 1665, av olika slags måttkärl. Utom en vanlig kappe av den lådforniga typen har från Skåne inköpts en »skäppa», bestående av en sydd spånask, och från Dalarna dels en halvkanne, daterad 1744, dels två byttor i olika format krönta 1688, och dels ett annat sådant med olika måttsenheter i de båda ändarna. Det sistnämnda är alltså en motsvarighet i laggkärlsform till det av halm bundna fjärdingsmättet från Skåne, som avbildades i redogörelsen för år 1925, sid. 21.

En solring av vit metall utgör ett jordfynd från Östergötland.

Samfundsväsen. Ett par byklubbor ha förvärvats från Ö. Luleå s:n, Norrbotten och Rengsjö s:n, Hälsingland, av vilka den förra är fyrkantig, den senare rund och daterad 1804. Från Brösarps s:n, Skåne, har inkommit ett byhorn, som under 1800-talets senare del använts vid sammanställning för snöskottning. En ljuslåda från Töre s:n, Norrbotten, har använts av rotemannen att samla upp ljus i. Ett synnerligen värdefullt förvärv är en fullständig hästutrustning från Hede s:n, Härjedalen, använd av de s. k. motridarna vid bröllop. En käpppyxa från Hidinge s:n, Närke, är ett anmärkningsvärt sydligt belägg för denna föremålsgrupp.

Förut orepresenterad i samlingarna är en grovmaskig liten nätpåse, använd av bohusländska fiskare på långtur vid matlagningen. I den gemensamma grytan lade var och en sin påse med potatis. På så vis blev det ingen tvist.

En skolpulpet från Sundborns s:n och ett exercisgevär från Venjans s:n, Dalarna, höra till nyförvärv, som belysa äldre tiders undervisningsväsen. Geväret användes i socknens folkskola för c:a 60 år sedan.

Fornro. För denna avdelning har en samling värdefulla förvärv gjorts av föremål anknyttande sig till julfirandet, såsom julstakar och julträd i olika former, halmkronor, julbröd, julbloss m. m. Bland nyförvärvade halmfigurer är att märka en i enlighet med gamla personers hågkomster rekonstruerad s. k. »ståddare» från Lyngby s:n, Skåne. Vid skörden hopsamlades de sista stråna i en kärve, vilken formades som en människa och fördes hem på sista lasset. Av särskilt intresse är ävenså en 82 cm. hög modell av den i äldre tider förekommande majstången i Morlanda socken, Bohuslän, och vidare må omnämnas en samling brudstrumpeband från 1830—50-talen samt en del amuletter.

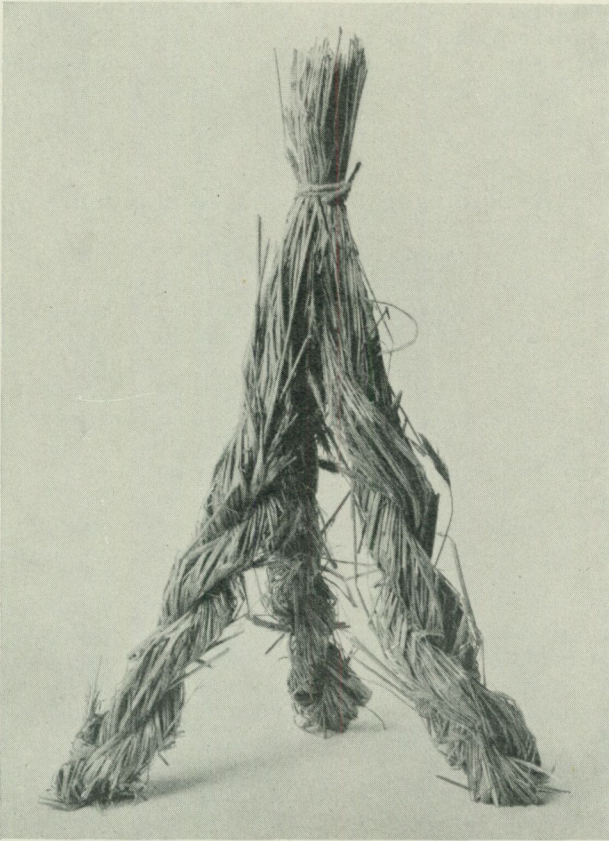

Fig. 13. Julbock av halm från Lilla Rågö, Estland.
H. 53,5 cm. Nord. M. 170,549.

Utländska allmogeavdelningarna.

Norge. Forntrosavdelningen har riktats med ett kors av rönn från S:t Olofs källa i Sogn.

Estland. Från Rågöarna har genom rektor Per Söderbäck förvärvats nära ett 50-tal föremål, huvudsakligen redskap hörande till textilt arbete och födans beredning och servering. I samlingen ingår även en primitiv halmfigur kallad »julbock», fig. 13, vilken starkt påminner om sina riks-svenska stamfränder liksom även om den av Olof Rudbeck i hans Atland avbildade »julbocken». Som gåva har erhållits en fullständig estnisk kvinnodräkt.

Ryssland. Nyförvärven utgöras av en tröja samt två förkläden, samtliga med broderier.

Tjeckoslovakien. Även härifrån har förvärvats en med rika broderier och snörmakeriarbeten försedd tröja.

Österrike. Härifrån har erhållits en samling votivföremål av vax, vilka bruka användas som offer vid iråkade sjukdomar och andra tillfällen.

Avdelningen för de högre stånden.

Föreståndaren intendenten WALLIN har haft biträde av amanuenserna AMBROSIANI (skråväsen, arbetets historia m. m.), BÄCKSTRÖM (keramik och glas m. m.), LEWIN (dräkter, textilföremål), CEDERBLOM (leksaker m. m.). Under delar av året har fil. kand. GÖSTA SELLING arbetat vid avdelningen (Stockholmssamlingarna m. m.).

Under de senare åren ha från Statens historiska museum till Nordiska museet såsom deposition systematiskt överflyttats sådana samlingar, som falla inom Nordiska museets samlingsområde. Det har i föregående årsredogörelser på denna plats påpekats, hur värdefulla dessa kompletteringar varit för högreståndssamlingarna och i all synnerhet för deras äldre tidsperioder. Under året ha ytterligare vissa grupper av föremål på detta sätt överflyttats, bland dem samlingar av jordfunnet silver från skilda delar av landet, och tack vare dessa depositioner ha avdelningarna för den äldre och yngre Vasatiden blivit på ett synnerligen betydelsefullt sätt kompletterade med ett urval av ting, vilket måste betecknas såsom påfallande rikhaltigt. Föremål av svenskt ursprung eller som veterligen varit i användning inom landet under 1500-talet äro alltid stora sällsyntheter. Museets årsredogörelser vittna härom genom att denna period ofta helt saknar nyförvärv. Samtliga de i år redovisade tillskotten till Vasatidens perioder komma från Statens historiska museum liksom åtskilligt från den karolinska tiden och dessutom en mycket betydande samling av sigillstamplar från hela den nyare tiden, för vilken en orienterande översikt skulle svälla till andra mått än vad som här låter sig göra.

En annan märklig samling av silver, vilken på ett fylligt sätt illustrerar de tidigare perioderna av högreståndsavdelningens tidsområde, är den en gång av professorskan Thérèse Kjellberg ägda stora samling av silverskedar och dryckeskärl, som alltsedan år 1913 varit deponerad i museet. Hela denna samling, utökad med ytterligare ett antal en gång tillhöriga föremål har nu av fröken Zelma Kjellberg som gåva överlämnats till museet. Om samlingens värde ur kulturhistorisk synpunkt lämnar en uppsats av Gustaf Upmark i Fataburen 1913 en orientering, tillräcklig för att motivera de superlativaste uttryck för betydelsen av att samlingen fått definitivt införlivas med museet.

Högreståndsavdelningens övriga förvärv för året falla till sin övervägande del inom 1700-talet, och bland dessa böra här inledningsvis nämnas några särskilt framträdande gåvor och donatorer. Dyrbarast bland de enskilda föremålen är ett ståtligt skrivbord i rokokostil, en testamentarisk gåva av grosshandlare Hilmer Åberg, Stockholm, vid vars under året timade frånfälle museet blev ihågkommet även på annat sätt. Ur det konst-

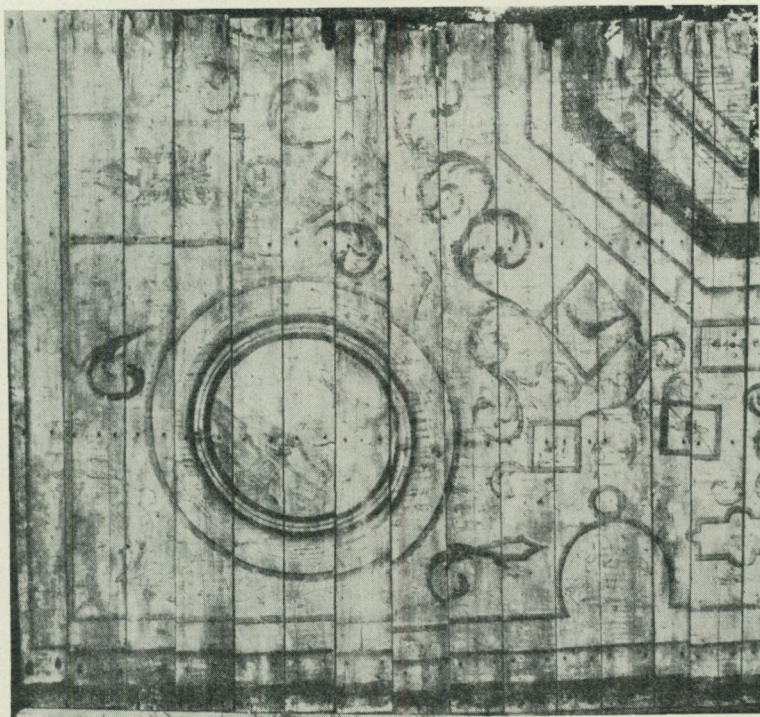

Fig. 14. Paneltak, målat med ornament i färger mot vit botten. Omkr. 1700.
Från huset Björngårdsgatan 11, Stockholm. Nord. M. 173,955.

närligt högtstående Stockholmshem, som genom detta dödsfall upplöstes, fick museet dessutom emottaga ännu ett par märkliga svenska möbler, detta tack vare Samfundet Nordiska museets vänner. Detta samfund har för övrigt under året skänkt museet ett påfallande stort och sällsynt värdefullt tillskott till ett samlingsområde, till vilket nyförvärv av hög kvalitet oftast äro synnerligen svåra att göra, nämligen till samlingen av högreständsdräkter. Två förvånande rika och välkonserverade privatsamlingar av dräkter, dräktdelar och andra textila föremål ha på detta sätt införlivats med museet och avsevärt ökat den stora dräktsamlingens värde som historisk samling. Dessa förvärv ha gjorts dels från sterbhuset efter fröken Anna Senell, Stockholm, dels och till den allra viktigaste delen från samlingarna å Södra Lindved i Skåne.

Den äldre Vasatiden. Svenskt silversmide från 1500-talet representeras i årsförvärvet av en hel grupp arbeten, vilka dels omfatta skedar av hög kvalitet, dels smycken och tillbehör till kvinnodräkten. Särskilt denna sistnämnda samling är av stort värde såsom innehållande pjäser av sällsyntaste art, vilkas ursprung från vitt skilda delar av vårt land bestyrkes av uppgifter om fyndomständigheterna. Det handlar nämligen här om

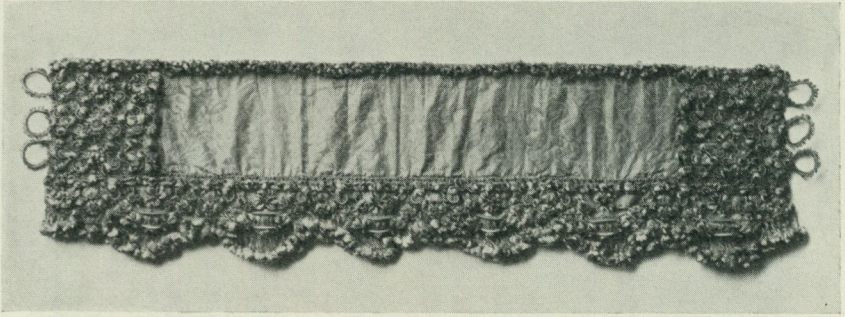

Fig. 15. Sängkappa av gul sidendamast med snörmakerier i gult, rött och svart. L. 176 cm. 1600-talets senare del. Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 173,098.

idel jordfunna föremål. Till nästan allt detta dräktsilver höra långa kedjor, sammansatta av enkla eller konstfullt arbetade länkar. En tunn halskedja bär ett rutformigt smycke med graverade bilder av Kristus som smärtornas man och av den apokalyptiska kvinnan, Madonnan som står på månskärnan och är klädd i solen. En mer än meterlång tung silverkedja hänger ned från en hake, avsedd att fästa över bältet och prydd med en Justitia inom renässansornamentik. Vidare förekommer en hel grupp av platta rektangulära ändbeslag till bälten, vilka parvis hophakas med hjälp av en kedja, stundom ganska lång och i den fria ändan försedd med en berlock i form av en kula, ett hjärta, ett ollon eller dylikt. De platta bältebeslagen bära graverade geometriska eller vegetativa ornament. Till berlockerna från dylika kedjor eller till annat bruk å dräkten får man hänföra dels en halvsfärisk bergkristall i silverfattning, dels ett ekollon av förgyllt silver, som tilldrar sig ett visst intresse för den hypotes, vartill dess inskription inbjuder. Å ollonets sidor finnas graverade bokstäverna G I M T, vilka sammanfalla med initialerna i Karl IX:s valspråk: Gott ist mein trost. Den lilla pjäsen är funnen intill Nyköping.

Fyra rikt dekorerade och helt förgyllda skedar ingå i förvärvet, av vilka en är stämplad av Stockholmsguldsmeden Matts Eriksson, verksam ett par årtionden omkring sekelskiftet 1600. En sked är i en svensk inskrift daterad till år 1591, de båda övriga likaledes i inskrifter daterade till 1589, resp. 1550. På samtliga äro bladen graverade med figurer eller beslags- och växtornament och skaften gjutna i rikaste reliefdekoration med knoppar med grupper av maskaroner eller en liten helfigur i friskulptur. Bland 1500-talssilvret bör här slutligen nämnas en hög bägare med en (köks-)latinsk inskrift graverad kring brädden och årtalet 1593; tillverkningsorten är okänd, men bågaren är funnen i jorden på Öland. Några ljussaxar av mässing med rik gjuten reliefdekorerings i renässansformer med symboliska figurer äro ytterligare prov på husgerådning från vår tidiga renässansperiod.

Den yngre Vasatiden. Silverskedar, tillverkade av Albrekt Lockert i Stockholm, Nicolaus Brun i Västerås, m. fl. utgöra goda prov på denna tids tillämpning av renässansformerna. Särskilt Lockerts sked är rikt

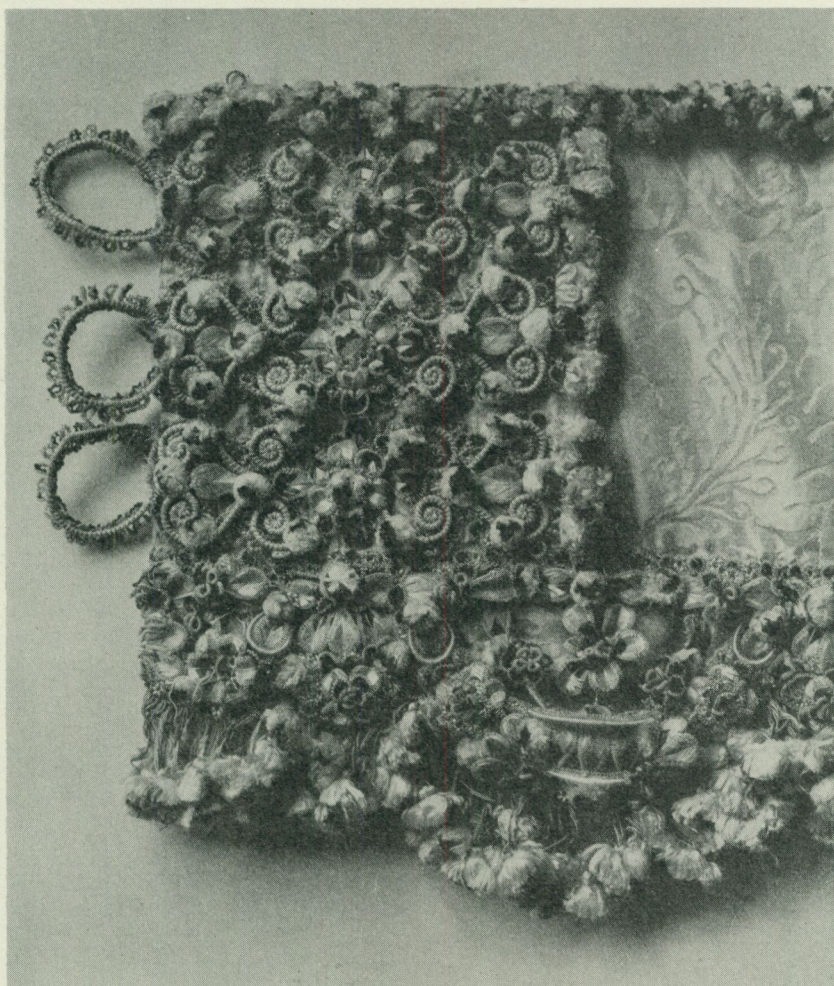

Fig. 16. Detalj av snörmakeriet å sängkappan fig. 15.

prydd med modellerade puttofigurer å skaftet. En liten dödskalle av silver synes vara avsedd att bäras hängande i en kedja eller ett band; i dess inre finnes en liten sexrummig behållare för salvor eller giftämnen, vilkas namn anges av bokstäver på det i sex rutor indelade lock, som täcker förvaringsrummet. Genom hålen i dödskallens ansikte kan man skymta de betydelsefulla bokstäverna på den förgyllda väggen i skallens inre. Till denna periods husgeråd hör en burk av tyskt stengods med skruvlock av tenn med graverade ägareinitialer och året 1644; åtminstone på senare

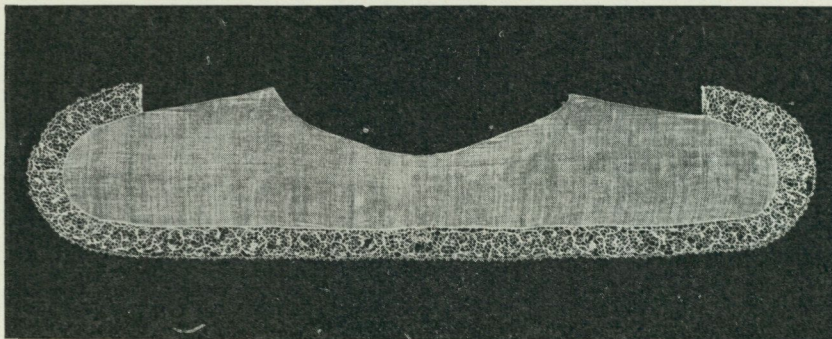

Fig. 17. Damkrage av vitt linne med sydd spets. L. 92 cm. 1600-talets senare hälft. Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 173,619.

tid har burken brukats till förvaring av snus. En ljussax av mässing bär bl. a. Gustaf II Adolfs bild i relief.

Den karolinska tiden. Av karolinska rumsinredningsdelar har från huset Björngårdsgatan 11 i Stockholm tillvaratagits ett stort salstak (fig. 14), målat på slät underpanel med bildfält mot vit botten med gles ornamentik i blått, rött och svart i senkarolinsk stil, det hela i en något för- enklad men dekorativ målningsart. Från Gunneryds fräsegård, Ölme- stads s:n, i närheten av Gränna har kommit ett prov på en vacker och intressant tapet, målad på väv som imitation av gyllenläder med ett stort vegetativt barockmönster.

Till möbleringer från denna pompösa period hör först och främst en välbevarad del av en praktfull sängklädsel från Södra Lindveds samling, en sådan som man sällan ser bevarad utom i ett par exemplar på Skoklosters slott. Det är en kappa från himmelsängens takkrans (fig. 15, 16), gjord av klargul sidendamast med en överrik snörmakeribård i gult, rött och svart. En soffa med hög rygg och öronlappar är av något enklare kvalitet men märklig genom den bevarade, ehuru illa medfarna ursprungliga klädseln, ett stramaljbroderi i färger mot svart botten visande två eleganta damer i vida styvkjortelstoalletter samt urnor med blommande och frukt- bärande träd. En intressant pjäs är ett kabinettskrin med inläggningar i geometriska mönster av olika träslag. Öppnat och utfällt visar skrinet en massa lådor av olika storlekar och rader av fack för flaskor; det är en god representant för 1600-talets smak för det inventiösa. En liten vägg- spegel i rikt ramverk, sammansatt av en mångfald delar av gjutet glas, är ock en stilkarakteristisk rumsprydnad.

Silversmidet på karolinsk tid excellerar framför allt i drivet arbete med rika effektfulla mönster. Årsförvärvet innehåller ett typiskt arbete i denna art, ett ovalt fat med figurscen i botten samt fåglar och frukter på brädden; fatet är gjort i Nyköping av Petter Larsson Lund (mästare 1694—1736) och visar, att denne guldsmed gjorde sitt bästa för att efter- likna sin berömde läromästare Henning Petri. Ett par askar i drivet ar- bete äro likaledes goda prov på samma genre. Från en och samma verk-

Fig. 18. Mössa, karpus, av svart sammet, fodrad med grön silkesplysch.
H. 37 cm. 1600-talets senare hälft. Gåva av Nordiska museets vänner.
Nord. M. 173,100.

stad, Johan Valentinsson Webers i Linköping, härstamma trenne bågare, vilka legat tillsammans i jorden i Borås. Alla äro raka och lätt koniska; de två bära en rik graverad ornering, den tredje en driven bård samt ett nästan utplånat årtal 1687. Samtliga äro goda prov på sin mästares konstskicklighet i tidens växtornamentik. Ytterligare en bågare visar prov på en annan av tiden omtyckt ytdekorering, nämligen tät punsning med en liten ringpuns över hela ytan. I ett utsparat ovalt fält äro graverade vapen och initialer för en medlem av ätten Pilefelt. — Ur Stockholms ström ha i en mudderskopa upptagits fem stycken tenntallrikar av en och samma modell, graverade med ett monogram inom en krans av palmkvistar och stämplade av en engelsk tenngjutare, vars arbeten rätt ymnigt förekomma i drottning Hedvig Eleonoras bohag. Tillsammans med dessa tallrikar hade några samtida svenska tenntallrikar från olika verkstäder gått till botten. — Ett par stora urnor av gjutjärn med lejonmasker och fruktfestonger ha tillhört utsmyckningarna av någon svensk barockträdgård; angående deras hemvist vet man att de vid mitten av 1800-talet kommo från Svartsjö slott.

Förvärven av dräktdelar från en så tidig period som denna höra till sällsyntheterna, varför det kan hälsas med särskild glädje att samlingen från Södra Lindved bland annat också innehöll en damkrage (fig. 17)

Fig. 19. Tryckt papperstapet. H. 86 cm. 1700-talets förra hälft.
Från huset Brahegatan 8, Gränna. Nord. M. 173,539.

av tunnt vitt linne med sydd spets i kanten samt en mansmössa — typen av allmogen kallad karpus — av svart sammet med foder av grön silkesplysch (fig. 18). En märkvärdighet är också en liten rock av silvermoaré med rött sidenfoder, gjord i ett orientaliserande snitt, som stundom återfinnes på herrporträtten från denna period.

Tiden 1720—1750. Ett par portdörrar ha tillvaratagits från huset Regeringsgatan 27 i Stockholm, med kvarsittande portklapp av vackert järnsmide. Likaledes har ett trappräcke i järnsmide tillvaratagits från huset Mästersamuelsgatan 27—29 i Stockholm. Ett par intressanta prov på tryckta papperstapeter ha mottagits från huset Brahegatan 8 i Gränna (fig. 19); det tämligen grovt utförda mönstret, som bygger på ett barockschema, är tryckt med stock och färgerna tillsatta med målning. Tapeterna äro av samma art som ett par förut i museet befintliga ark, gjorda i Skänninge. — Av möbler äro blott ett par enstaka pjäser att nämna, men av

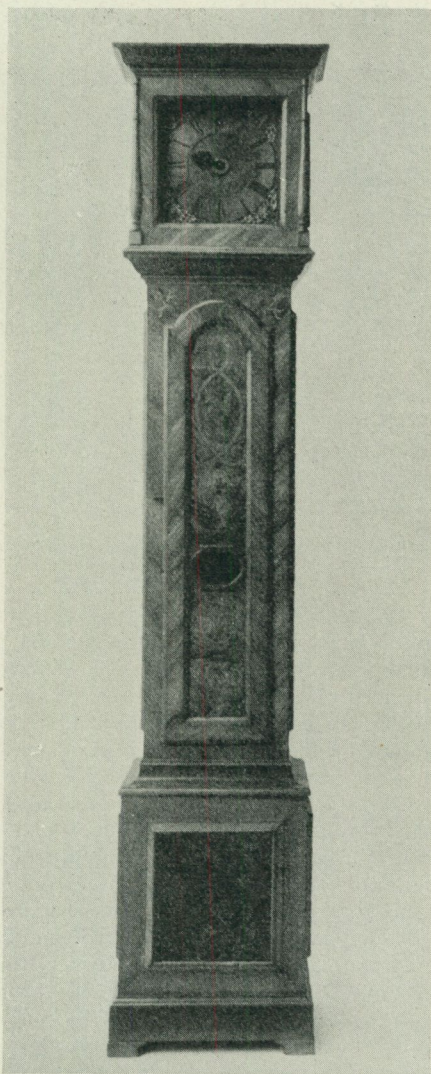

Fig. 20. Golvvur, signerat »Nohrin Fahlun», daterat 1735. H. 217,5 cm.
Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 173,951.

dessa är åtminstone den ena ett synnerligen gott och för svenska förhållanden representativt arbete, som väl fyller sin plats i museets samlingar. Det är ett golvvur (fig. 20) i rakt foder med inläggningar i geometriska mönster, med kvadratisk urtavla av mässing och tenn, signerad Nohrin Fahlun. I inläggningarna förekommer årtalet 1734 och initialerna I L B, vilket uttydes som brukspatronen Jean Louis Bedoire på Gysinge. Den andra

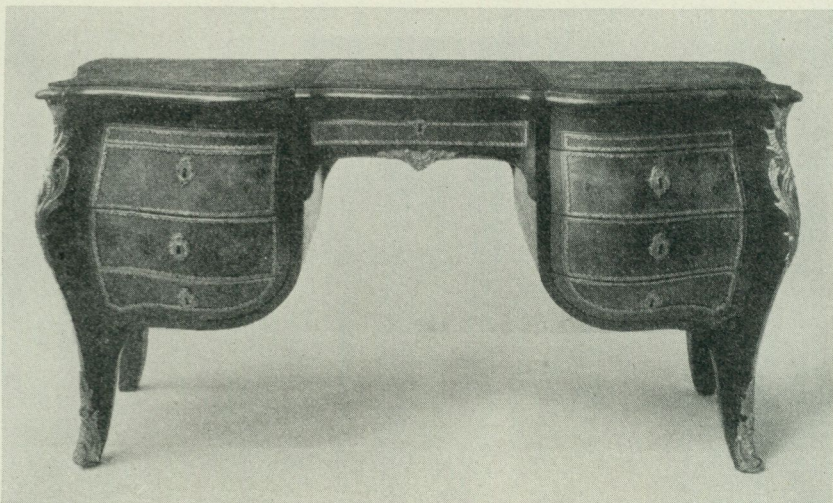

Fig. 21. Skrivbord, fanerat med valnöt m. fl. träslag, ciselerade och förgyllda bronsbeslag. L. 149 cm. 1750—60-talet. Gåva enligt testamente av grosshandlare Hilmer Åberg, Stockholm. Nord. M. 173,296.

möblen är en skrivstol på skruvfot, med stoppad sits och rygg, utförd i senbarockens holländskt-engelska former. — Även denna period har fått ett tillskott till sin fåtaliga dräktsamling, ett litet klädningsliv av blå siden-damast med ärmuppslag av en för tiden omkr. 1730 karaktäristisk form.

Rokokotiden. Rokokotidens rumsinredningar representeras av ett prov på målade papperstapeter med ett stort livligt mönster med blommor och fåglar i färger, tillvarataget i huset S:t Paulsgatan 14 i Stockholm. — Ett högklassigt svenskt rokokoarbeta står främst bland årets förvärv av möbler, ett skrivbord (fig. 21, 22) med fyllig lädinredning under skivan, arbetet i genommodellerade former och med synnerligen vårdad behandling av faneret i valnöt m. fl. träslag samt med rik och god utstyrsel av förgyllda bronsbeslag. Bordet har senast tillhört grosshandlare Hilmer Åberg, Stockholm, och är en testamentarisk gåva till museet från honom. Ur hans bohag förvärvade och överlämnade Nordiska museets vänner ett par konsolbord (fig. 23) av snidat och förgyllt trä med skivor av grön Kolmårds-marmor, vilka visa ett högst förtjänstfullt träsnideriarbete i den bästa form av svensk rokoko. Ett rektangulärt, svartmålat furubord är ett prov på rokokoformernas tillämpning på enkla bruksföremål. — Bland husgeråd av skilda slag kunna påpekas en gräddsnaeka av silver, gjord av guldsmeden Matthias Forswall i Uppsala 1779, en karott av fajans, dekorerad i blått, gjord vid Rörstrand 1756, en stor hink av fajans, likaledes blådekorerad, Rörstrand. 1766, samt en malmgryta på tre fötter, »guten i Iönköping af Gång: Gredberg 1767».

Huvudparten av de inledningsvis nämnda stora dräktförvärven falla inom rokokotiden eller övergången till gustaviansk tid. Praktfullast äro två hela damdräkter från Södra Lindved, båda av vit i färger mönstrad

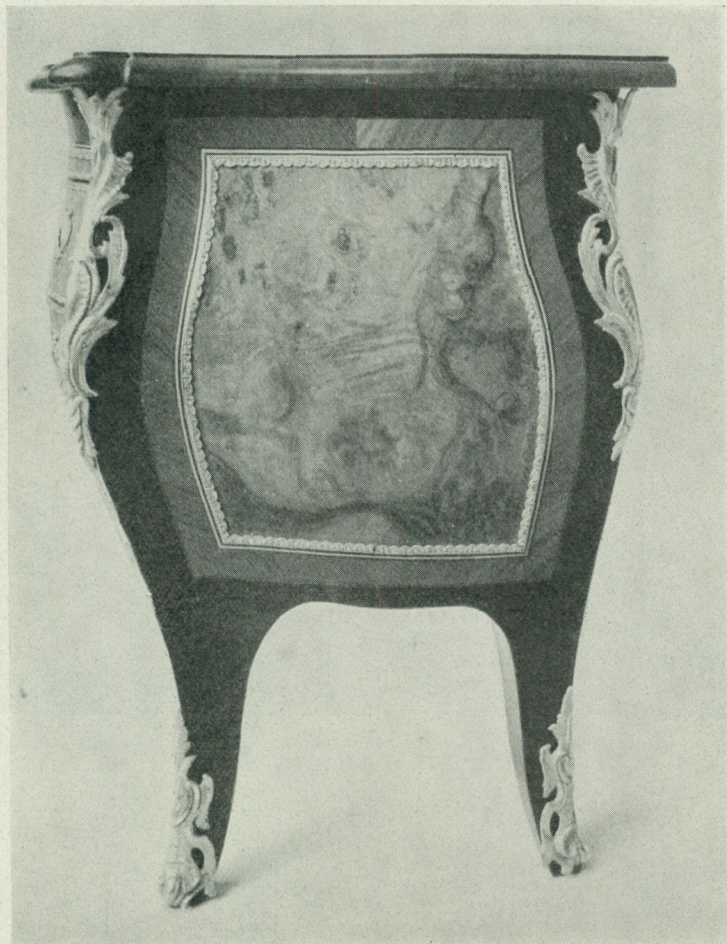

Fig. 22. Detalj av skrivbordet fig. 21.

sidenbrokad. De bestå av robe med vatteauveck samt kjol och den ena har ett snitt för styvkjortel som i ceremoniös storslagenhet närmar sig drottningarnas kröningsklädningar från 1700-talet. Till en dräkt av detta snitt hör en intressant ytterkofta av ljusröd sidendamast med synnerligen vida skört samt mycket långa upptill öppna ärmor. Bland de många tillbehören till damdräkten kunna vidare anföras ett förkläde av krämfärgat siden med rikt snoddbroderi, ett par gröna silkesstrumpor med rosafärgade kilar och ett par vita silkesstrumpor med på insidan horisontalt invädda tjocka, tätt sittande silkessträngar, vilka göra strumpan liksom vadderad. Herrsidan representeras av en elegant dräkt av ljusröd småmönstrig sidenmoaré (fig. 24) samt flera västar, bl. a. en vit med besättning i rött av

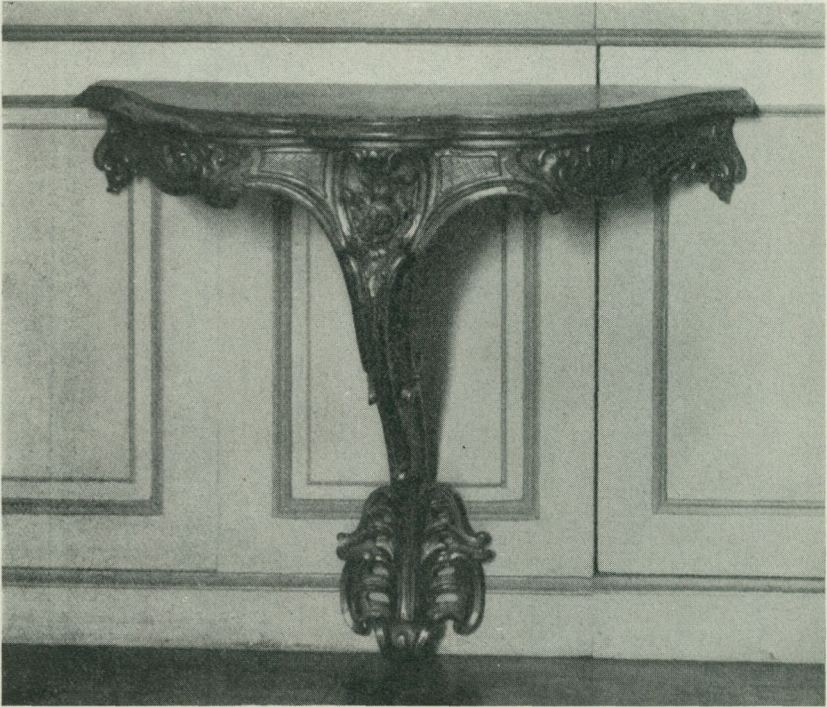

Fig. 23. Konsolbord av snidat och förgyllt trä med skiva av grön Kolmårdsmarmor. H. 77 cm. 1750—60-talet. Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 173,950 b. Uppsatt i salongen från Karduansmakaregatan 8.

sniljbroderier och rika hängen av snörmakeri. — Den andra samlingen — från fröken Anna Senell — har tillhört medlemmar av släkten von Hauswolff. I denna samling märkas främst två damdräkter, den ena med kofta och kjol av höggul atlas och kjolen broderad med en bård i starka färger, den andra (fig. 25) av rosafärgad atlas av en något yngre typ med tämligen åtsittande kofta och vadderad kjol eller stubb. Till denna senare höra långa skinnfodrade sidenvantar (fig. 26), skor och en krage med kapuschong, »fichy en marmotte», av vitt silkesflor med invävda blommor i färger. På övergången till mer utpräglad gustaviansk typ står en damkofta av randigt siden och en flickklädning av samma tyg. Slutligen förekomma flera par herrstrumpor och andra dräkttillbehör.

Den gustavianska tiden. Från huset S:t Paulsgatan 14 i Stockholm ha tillvaratagits prov på papperstapeter målade i vitt med ramverk i blått. — Av möbler äro här att anteckna endast några stolar med rektangulär stoppad rygg och snidade meanderbårder, ursprungligen målade i gult och rött, en lätt stol i former som imitera kinesiska bambuarbeten samt en kontorspulpet i sengustavianska former från den Almgrenska sidenfabrikens kontor i Stockholm. Ett skrivschatull av mahogny med utfällbar grön-

Fig. 24. Herrdräkt av ljusröd sidenmoaré. 1750—60-talet. Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 173,610.

klädd klaff samt lådfack har tillhört reseutrustningen under sengustaviansk tid. — Bland husgerådet kan framhållas ett par saltkar av blått glas i silverställ, tillverkade 1784, resp. 1799 av guldsmeden Mathias Tegelborg i Enköping, och en blomkruka av helvit fajans med reliefdekorering, gjord i någon krukmakareverkstad omkr. 1790. — Några stolsdynor i gobelinteknik med fabelframställningar äro av den typ, som ganska allmänt förfärdigades i de svenska prästgårdarna under 1700-talets senare del. En duk av kinesiskt siden med ett vackert och graciöst målat mönster har kommit till museet från Svärdsjö s:n, Dalarna, där den varit använd som

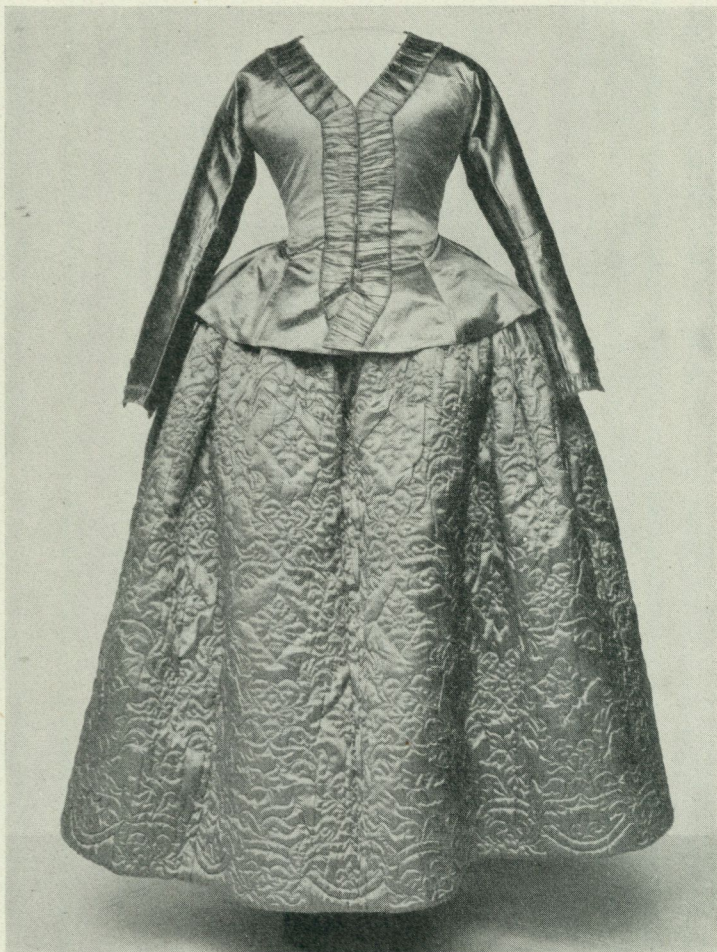

Fig. 25. Klädning av rosafärgad atlas med stubb. 1770-talet.
Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 171,123.

brudpäll. Slutligen kunna nämnas några servetter i linnedamast, av vilka en har invävt årtalet 1790 och initialerna U E G.

Empiretiden. Av rumsinredningsdetaljer kunna här anföras några tapetprov, dels slätt limfärgsmålat papper med tryckta bårder från S:t Paulsgatan 14 i Stockholm, dels med helt tryckt ytmönster i mjuka färgövergångar från Krontorp i Värmland. En vit empirekachelugn med fris av skeppsstävar i relief har kommit från Mästersamuelsgatan 27—29 i Stockholm. — Viktigast bland möblerna från empiretiden är, om det ock kan låta oegentligt, en pjäs i »götisk stil». Efter en ritning, som uppvisades i Stockholms snickareämbete den 11 februari 1833 och godkändes

Fig. 26. Damvantar av rosafärgad atlas, skinnfodrade. 1770-talet.
Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 171,124.

som ritning till mästestycke, utförde gesällen Fredrik Ramback (född i Pressburg 1803, död i Stockholm 1861) en chiffonnier av mahogny (fig. 27), utsmyckad i den då från England nyinförda götiska stil, som hos oss oftast kallas Oskar I:s-gotik. Mästestycket uppvisades i färdigt skick den 7 januari 1834 och godkändes. Det är således en synnerligen väl dokumenterad möbel, ett viktigt belegg för svensk möbelhistoria, som nu, efter att ha ärfits genom några ägare, hamnat i museet. Som åskådningsmaterial för stiltförhållandena fyller den väl sin plats bredvid ett annat Stockholmskt snickaremästestycke, en stor chiffonnier i utpräglade empire-former, gjord blott ett par år tidigare av Adolf Fredrik Ranft och sedan gammalt tillhörig museet. Empiretidens förkärlek för stora tunga mahognymöbler i former, som närmast äro skapade för stenarkitektur, illustreras även av en skrivpulpet med stort lådfack under pulpetskivan,

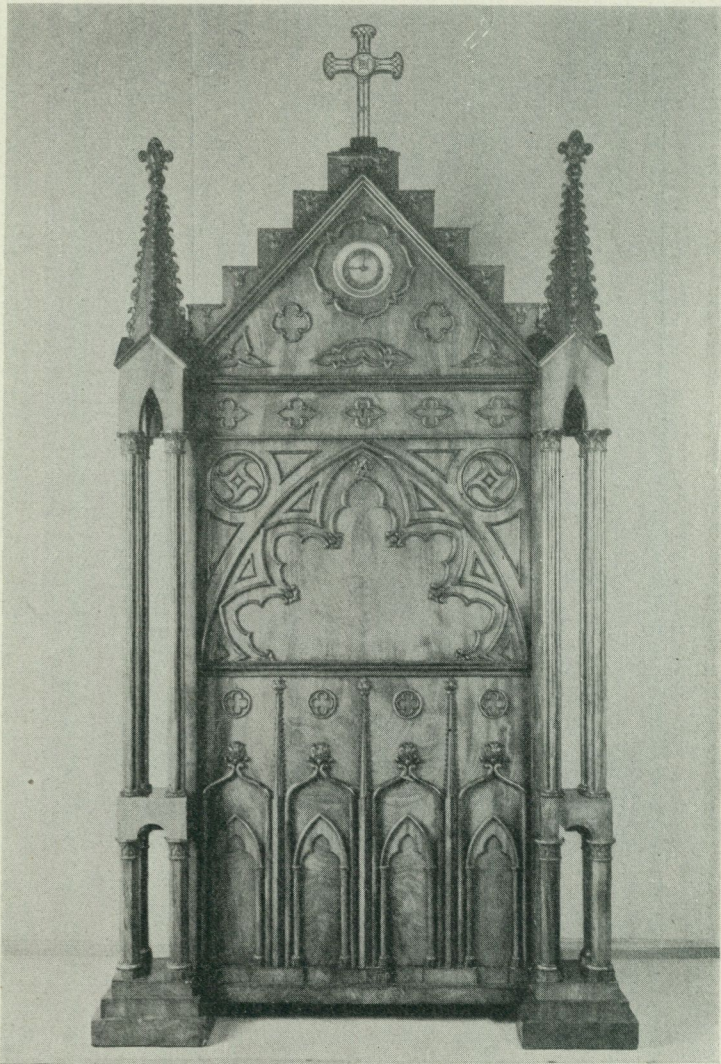

Fig. 27. Chiffonnier av mahogny. Fredrik Rambacks mästerstycke, godkänt av Stockholms snickareämbete den 7 januari 1834. H. 223 cm. Gåva av Nordiska museets vänner. Nord. M. 171,436.

vilken befinner sig i lagom höjd för en stående skrivare; längre ned kan en skrivskiva i vanlig bordhöjd utfällas och utdragas, åtföljd av ännu ett lädfack. Tidens oljemålade furumöbler företrädas av en utdragssäng, målad i grått med dekorationer i bronsgrönt med en lyra på gavelfältet.

— Från 1800-talets första årtionde härstamma ett par ytterplagg för dam, en kappa — salopp eller redingote — av gulgrön sidentaft och en mycket kort jacka av smärutigt brunt siden (Södra Lindved). Från 1841 är en brudslöja av silkesblonder, buren av fru Anna Magdalena Hornung, f. Bro-wallius. Ett minne från landssorgen 1844 av något ovanlig art är en apparat för krusning av sorgkrås, använd i Göteborg i familjen Unæus. En nattrock av rött kinesiskt siden med den för 1830-talet typiska högt i nacken uppstående dubbelvikta kragen har med stor sannolikhet tillhört konung Oskar I. Av intresse är slutligen ett prov på matta i dubbelvävnad med stort ruttmönster av empirekaraktär, troligen tillverkad 1813.

Tiden efter 1850. Från denna period, som ligger vår egen tid jämförelsevis nära, äro gåvorna även i år ganska talrika, men de enskilda föremålen inbjuda mindre till ett individuellt framhållande. Föremålen äro i regel att betrakta som delar i miljösammanställningar från de skiftande årtiondena, vilka för denna period ännu allttjämt äro möjliga att göra med en fyllighet, som för de äldre århundradena ej är tänkbar. — Jämte möbler och allehanda arter av husgeråd från olika delar av perioden kan här omnämnas en samling målningar av konstnärer som Marcus Larsson, Troili, Kiörboe, G. W. Palm och J. W. Wallander. — Bland dräktförvärven äro några att nämna. Till tiden mellan 1850 och 1860 höra två barndräkter, den ena buren av överståthållaren Robert Dickson (född 1843), den andra av hans maka född Sparre (född 1853); till den senare dräkten höra även förkläde och mantilj av rosafärgad taft. Mera sällsynta plagg äro en brudgumsskjorta och ett brudlinne, vilka burits av läroverkskollegan, fil. d:r Edvard Otto Senell och hans maka Hanna Cederberg 1859. Tiden omkr. 1880 representeras av en damklädning av alpacca och en flickklädning av tryckt bomullstyg, båda i prinsessform. En damklädning av tjock grå sidenbrokad är till snittet från 1887, men sidenet är infört från Paris redan på 1860-talet. Från år 1907 slutligen är en vit brudklädning med långt släp och naturligtvis fotsid. — På herrskapsåkdönens område äro till sist att anteckna ett par förvärv av värde. Från Eka herrgård i Trögds h:d, Uppland, kommer en plandroska, en låg, öppen promenadvagn, som torde härstamma från 1800-talets mitt. En s. k. »länsmansvagn», en trilla, kommer från Elleholms gård i Blekinge. En barnvagn med dragstång och flätad korg är gjord år 1855 för en Stockholmsfamilj och avsedd för promenader i Hagaparken.

Leksaker och spel. Leksaksförvärven under året äro ovanligt fåtåliga. Bland de viktigaste märkes en större samling möbler, husgeråd och dockor från 1800-talets slut, en gåva av major H. R. Brenguiér. Från samma håll ha dessutom inkommit en del läggspel av yngre typ. Av stort intresse är en del allmogeleksaker, som inköpts från Ekeby s:n, Östergötland, såsom snurror, sälppipor, en tallbössa m. m. Ett tålmodsspel, »stutar», har även förvärvats från samma socken.

Musikinstrument. Betydelsefullast bland förvärven till musiksamlingarna är en piporgel, vilken skänkts med tanke på Seglora kyrka, där den ock blivit uppställd och numera spelas vid gudstjänsterna. Orgeln är troligen tillverkad i Småland under 1800-talets förra hälft och är säkerligen ett arbete av en icke yrkesman. — Ett taffelpiano av mahogny med inläggningar av alrot härstammar från 1800-talets förra hälft. — En ovan-

ligt stor klotrund bjällra av brons med reliefornering kommer från en gård i Huddinge s:n, Södermanland. — En fiol med reaktangulär resonanslåda är ett allmogearbete från Jämshögs s:n, Blekinge. — Ett par nyckelharpor ha förvärvats från Tuna s:n, Medelpad, psalmodikon från Fleringe s:n, Gotland, Borgsjö s:n, Medelpad, Hede s:n, Härjedalen och Nederluleå s:n, Norrbotten, vallhorn från Mora s:n, Dalarna och Borgsjö s:n, Medelpad.

Skräväsende. Årets förvärv till skrävavdelningen — många av dem inkomna genom deposition från Statens historiska museum — äro följande: **Stockholm:** Guldsmedsämberet: 2 sigillstamplar. — Hattmakarämberet: 3 sigillstamplar. — Järnbärarämberet: handlingar, som tillhört den siste äldermannen F. G. Runbom. — Skräddargesällskapet (?): sigillstamp från år 1700. — Snickerämberet: sigillstamp. — Snörmakargesällskapet och dess fortsättning Snörmakeriarbetarnes Sjuk- och begravningskassa i Stockholm: låda 1732; låda 1825; gehörstav omkr. 1777, sparbössa, pung, skrivetui, gåspenna, pennkniv, lineal, stämpel, artiklar 1648; skråordningen av 1669; gesällbok 1688 ff., räkenskapsbok 1748 ff., lösa handlingar från 1700-talet, Stockholms snörmakaregesällskaps Sjuk- och begravningskassas artiklar 1847; snörmakarebetarnes sjuk- och begravningskassas protokoll 1857—1909, 1909—1928. Snörmak.gesällskapets Sjuk- och begravningslådans Gesällbok 1847—1919, lösa handlingar 1850—1919, gesällböcker, upplagor tryckta åren 1850, 1879 och 1885. — Sockerbagarsocieteten: sigillstamp 1767. — Sämskmakargesällskapet och dess fortsättning Sämskmakeriarbetarnas i Stockholm Sjuk- och begravningskassa: inkomstbok 1752—1858, räkenskapsbok 1793—1897, låda av plåt, lösa protokoll 1889—1909, huvudbok 1898—1909, lösa handlingar m. m. från de senaste årtiondena. — Vagnmakargesällskapet: sked av silver 1775, en skylt av silver till välkommen, 1777.

Borås: Förenade ämbeten: sigillstamp 1675.

Enköping: Kakelugnsmakarämberet: sigillstamp 1834.

Halmstad: Skräddarämberet: lacksigill av en stamp från år 1663.

Hälsingborg: Klensmedsämberet: lacksigill av en stamp från år 1622.

Kalmar: Bryggerisocieteten: sigillstamp. — Kakelugnsmakarämberet: sigillstamp 1780. — Kopparslagarämberet: sigillstamp. — Linnevåvarämberet: sigillstamp. — Logarvarämberet: sigillstamp 1780. — Snickerämberet: sigillstamp.

Kristianstad: Murargesällskapet: ölkanna av tenn 1784.

Kungälv: Förenade ämbeten: lacksigill av en stamp från år 1654.

Malmö: Vävareämberet: Lacksigill av en stamp från år 1647.

Söderköping: Skräddarämberet: sigillstamp 1702.

Uppsala: Skräddarämberet: lacksigill av en stamp från år 1623. — Hovslagareämberet: sigillstamp 1753.

Visby: Skepparämberet: lacksigill av en stamp från år 1683. — Sämskmakarämberet: lacksigill av en stamp från år 1795.

Örebro: Bagareämberet: lacksigill av en stamp från år 1776. — Klensmedsämberet: sigillstamp 1649. — Lås- och pipsmedsämberet: lös handling av år 1748 med lacksigill av en stamp från år 1718 och avtryck av undertecknarnas stämplor (se Rig 1918, s. 44 f.).

O b e k a n t s t a d: sigillstämpel från ett skräddarämbete.

Hantverksföreningen i L u n d: gesällförklaring i gesällbok för snickaren L. O. L. Andersson Löfmark år 1873. Dessutom några betyg m. m. som tillhört Löfmark.

Hallstämplar: S t o c k h o l m: Stockholms hall- och manufactur rätts sigill 1739, i 2 exemplar. — Bevillnings och Stockholms hall stämpel 1799. — Hallstämplar från åren 1829, 1831, 1836, 1847, 1848, 1850 och 1851; handskhallstämpel från år 1848; kardehallst. från 1848; korthallst. »utskott» utan år; skedvaruhallst. från 1848; spegelhallst. från 1848; sockerhallstämplar från 1850 och 18 — —. Tobakshallstämplar från åren 1832, 1839, 1851 (2 exemplar); råhallstämpel från Fredrik I:s tid och från 1851. — Hallstämplar för utländskt gods från åren 1846 och 1850; för förädlad utländskt gods från 1850 (2 exemplar). — Stockholms hallrätts konfiskationsstämpel; Stockholms hallrätts commis(sions?) stämpel från 1832.

A r b o g a: Hallstämpel från 1740.

N o r r k ö p i n g: Korthallstämpel, utan år.

N y k ö p i n g: Hallstämplar, 2 st. utan år, en från 1832 och en från 1848; tobakshallstämpel från år 1836.

S ö d e r t ä l j e: Hallstämpel från 1746.

U p p s a l a: Hallstämplar från åren 1824 och 1833. Två tobakshallstämplar från 1833.

V ä s t e r å s: Hallstämpel utan år.

Stämplat med »Svensk Tillverkning» från åtskilliga svenska städer.

Arbetets historia. Årets förvärv till denna avdelning äro omfattande och ha till större delen åstadkommit i samband med resor till gamla hantverkare, särskilt lantverkare. Förvärven äro därför i regel gjorda i samband med uppteckningar angående yrkena och seriefotografering av arbetsmetoder och handgrepp. För varje så behandlat yrke utgör det till museet insamlade materialet oftast en fyllig verktygs- och redskapsuppsättning jämte prov på råvaror samt serier av tillverkningsprov i olika stadier av arbetet. Från följande yrken och orter ha hantverksmaterial företrädesvis insamlats: Båtbyggare från Sollerö i Dalarna. — Färgare: från Sundsvall m. fl. orter i Norrland. — Garvare: från Indals och Tynderö socknar i Medelpad. — Kakelugnsmakare och krukmakare: från Burträsk i Västerbotten. — Kardmakare: från Nordingrå i Ångermanland och Hässjö i Medelpad. — Korgmakare: från Våmhus i Dalarna. — Laggkärlstillverkning: från Ulvön, Nättra s:n, Västerbotten och från Vänjan i Dalarna. — Näverarbete: från Fors s:n, Jämtland. — Repslagare: från Skellefteå, Västerbotten och från Böda, Öland, från den senare orten tallbastrep. — Skomakare: från Skellefteå landsförs., Västerbotten. — Smeder: från Transtrand i Dalarna, för bearbetning av myrmalmsjärn. — Sämmskamakare: från Skellefteå landsförs., Västerbotten. — Tapetmakare: C. J. Heuzers verkstad, Östra Vingåkers s:n, Södermanland. — Timmermän: från Floda m. fl. socknar i Dalarna och dess grannlandskap. — Tunnbindare: från Venjans s:n, Dalarna. — Urmakare: från Mora s:n, Dalarna.

Fig. 28 och 29. Fasadskulpturer i sandsten från något 1600-talspalats i Stockholm. Ur Chr. Hammers samling. Fig. 28. H. 73 cm. Nord. M. 173,373. Fig. 29. H. 31 cm. Nord. M. 173,392.

Eldens ekonomiska användning. Kakelförrådet har under året fått avsevärda tillskott. Vid muddringsarbeten utanför Skeppsbron i Stockholm har ett stort antal 1600-talskakel påträffats, bl. a. ett för Stockholm så sällsynt kakel som ett kolonnskaft med blå och vit glasyr. Från 1700-talets senare hälft ha förvärvats åtskilliga, i de flesta fall blådekorerade kakel från olika hus i Stockholm och från Forsmarks bruk i Uppland. Från 1800-talets förra hälft härstamma några vita kakelugnar med reliefdekoration i empirestil. Två tillvaratogos vid ombyggnaden av Vattenfallsstyrelsens hus, Karduansmakaregatan 8, en vid rivningen av huset Mästersamuelsgatan 27—29. — Även några representanter för 1800-talets s. k. tyska renässans ha tillförts museet vid ombyggnad av husen Vasagatan 7 och Strandvägen 9.

Stockholmiana. Liksom under föregående år ha samlingarna tillförts föremål, som tillvaratagits vid rivningar och ombyggnader inom staden, vid grundgrävningar och muddring. Både värdefulla och intressanta fynd ha sålunda förvärvats från de ovan omtalade muddringarna utanför Skeppsbron. Byggnadsfragment och inredningsdelar ha för övrigt tillvaratagits från bl. a. följande hus: Bellmansgatan 11, Björngårdsgatan

11, Prästgårdsgatan 18 A, Karduansmakaregatan 8 B, Vasagatan 7, Mästersamuelsgatan 27—29, Stora Nygatan 14, Strandvägen 9, Styrmansgatan 24 och S:t Paulsgatan 14. Inredningsföremålen från en del av dessa hus finnas ovan omtalade under högreståndsavdelningens tidsperioder och eldens ekonomiska användning. — Från något 1600-talspalats här i Stockholm torde också en samling sandstensskulpturer härstamma, som tidigare tillhört den bekante samlaren Chr. Hammer och nu inköpts av museet (fig. 28, 29). Skulpturerna äro stilistiskt nära besläktade med förut i museets samlingar befintliga fasadskulpturer, som prytt det Tungelska palatset vid Kungsträdgårdsgatan.

Skansens kulturhistoriska avdelning.

Föreståndare: intendenten ERIXON. Inom den museala avdelningen har utom föreståndaren tjänstgjort amanuensen SVENSSON. Dessutom har intendenten WALLIN biträtt i ärenden rörande stadsbyggnader på Skansen och amanuensen KLEIN biträtt vid en del arbeten, som rört lappkulturen. — Inom avdelningen för folklivsframställningar och levande folkkonst har tjänstgjort amanuensen KLEIN.

Museala avdelningen.

Nybyggnad, flyttning och husförvärv. Uppförandet av den tidigare under året nedtagna loftboden från Bergkarlås i Mora socken i Dalarna påbörjades i april och avslutades i slutet av juni. Byggnaden, som är daterad 1574, är en svalgångsbod i två våningar. Den har placerats intill »hedninghuset» från Malung och kommer att tillsammans med detta bilda ena sidan i den planerade Dalagården.

Arbetena för Dalagårdens planläggning ha fortsatt under hösten. Eldhuset från Sollerön, som skulle komma att stå i vägen för den nya gårdsanläggningen, har flyttats längre västerut. Morastugan, som kommer att ingå som manbyggnad i Dalagården, har nedtagits och återuppförts ett stycke längre upp i vinkel mot den husrad, som bildas av Hedninghuset och Bergkalåstoftet. De yttre arbetena med stugans uppförande äro nu i det närmaste slutförda. Sprängningar ha företagits på olika ställen vid planläggningen av den nya tomten och i samband därmed har anlagts en avloppstrumma genom området. En brunn för gården har utbyggt i den lilla dammen, som fanns på området och som i övrigt har igenfyllts.

I Lappläget ha under sommaren uppförts tvenne nya byggnader, en riskåta och en »råfa». Båda höra till jämtlandslapparnas byggnadsbestånd, den förra är provisorisk bostadskåta, den senare ett förrådsskjul. De konstruktiva delarna ha tillverkats i Frostviken. Återuppförandet har skett med biträde av Skansens lappman, Anders Nilsson.

Ett stängsel av det lapska rengärdets typ men av mindre dimensioner har under hösten uppförts kring torvkåtan, motsvarande bruket hos getägande lappar i Jämtland. Den gamla matvaruställningen, »suongern», har ersatts med en ny från Frostviken, som uppställts bakom »råfan». Även »suongern» för använda renhorn har utbytts mot en ny. Timmerkåtan har flyttats till platsen för den 1927 ombyggda och flyttade torv-

kåtan och tålkåtan har uppställts på timmerkåtans gamla plats. Omflyttningarna ha företagits för att få ett bättre och verkligheten mer motsvarande läge på dessa byggnader.

Till Skansen har som gåva och mot utbyte av årskort av professor Emil Fogelmarcks stärbhus förvärvats ett lusthus från L:a Badstugatan 3—5 i Stockholm. Lusthuset härrör från 1700-talets mitt och har ingått i en trädgårdsanläggning. Byggnaden flyttades till Skansen utan att söndertagas och är f. n. provisoriskt uppställd på området intill Hazeliushuset.

Vid en jubileumslunch, som 1898 års teknologer i juni hade anordnat på Skansen, togs initiativet till en penninginsamling för åstadkommandet av Petissans flyttning till det övre Skansenområdet.

I Delsbo socken i Hälsingland har i november förvärvats en gammal tvåvåningsbyggnad med rika målningar. Den skall tills vidare kvarstå på sin gamla plats. I samband med museets fältundersökningar har avsynats den av museet tidigare inköpta logen i Biskopskulla socken i Uppland ävensom stugan i Näshults socken i Småland.

Reparationer. I omfattande grad har det gamla timret i den stora stolpboden i lappläget måst ersättas med nytt, så har takkroken, takved, syllar, trappan och ett par av stolparna förnyats. Ett flertal mindre reparationer ha gjorts vid Petissan, låsanordningar ha lagats och portarna justerats. I Hackstugan har en syll nyinlagts. I Hornborgastugan har nerfallen rapping lagats. På Främmostadskvarnen ha tak och vingar lagats och förnyats. På Swedenborgs lusthus har ytterväggarna ommålats och innerväggarnas målning ansats upp. All plåt i Hazeliushuset har överstrukits. Gärdesgårdarna vid Älvrosgården och Fäbodvallen ha delvis ombyggt. Dessutom ha mindre reparationer förekommit i de flesta av Skansens övriga byggnader.

Planteringar. Vid Hazeliushuset ha blomsterpallar, omgärdade med kullersten, anlagts utmed byggnadens framfasad. Även utmed gårdsplansens omslutande plank och stängsel ha planteringar utförts. Vid Laxbrostugan har den gamla trädgårdsanläggningen delvis utvidgats och buskaget har gallrats så att utsikt vunnits över dammarna nedanför. Dessutom har inplanterats ett stort antal gammaldags växter, brukliga i Bergslagen. Utmed stuglängans baksida i Ravlundagården har en blomsterpall anlagts och även i täpporna vid Oktorpsgården ha blommor planterats.

Tillfällig utställning. Den 25 maj—25 augusti har kyrkogården vid Seglora kyrka upplåtits till en tillfällig utställning av gravvårdar, anordnad av Samfundet för hembygdsvård.

Vägledning. Ny tysk upplaga har genom amanuensen Kleins försorg utgivits av Vägledning genom Skansens kulturhistoriska avdelning.

Avdelningen för folklivsframställningar och levande folkkonst.

Folkmusik. Som vanligt ha Jonas Skoglund, Bernhard Jansson och Axel Myrman varit engagerade dels för att biträda vid folkdans- och ringlekslagens övningar och uppträdanden och dels för att i övrigt utföra musik på Skansen. Dessutom ha mera tillfälligt följande spelmän varit an-

ställda: Hjort Anders Olsson, Rättvik, Dalarna, 5 juni—14 juli; Johan Olsson, Bälunge, Uppland, 5 juni—14 juli; Teodor Olsson, Järvsö, Hälsingland, 15 juni—13 aug.; Sven Hammarberg, Lillherrdal, Härjedalen, 27 juni—22 juli; Gertrud Malmberg, Stockholm, 27 juni—22 juli; Anton Högerberg, Fränsta, Medelpad, 15 juli—13 augusti; August Ysenius, Eldsberga, Halland, 28 juli—12 augusti; A. Lund, Vadsbo, Västergötland, 14 augusti—10 september; Erik Löf, Vallsta, Hälsingland, 8 och 9 september; Evert Gustafsson, Hälsingland, 8 och 9 september.

Landsmål och uppläsning. Som vanligt har Nergårds-Lasse varit anställd under sommaren. Dessutom ha tillfälligt uppträtt: Delsbostintan vid värfesten samt 23 juni, 20 och 22 juli; Anna-Greta från Mo, Hälsingland, 30 september samt fröken Alma Sjöman, Stockholm, med uppläsning ur Andersens sagor 24 juni.

Folkdanser och ringlekar ha som vanligt under sommaren utförts av Skansens dans- och leklag. Ett flertal nya folkdanser efter under de senare åren gjorda uppteckningar ha nu inövats och utförts.

Valborgsmässoafton utförde Skansens folkdanslag »den långa dansen», folkupptåg från sydöstra Skåne.

Värfesten ägde rum 25, 26, 31 maj samt 1 och 2 juni och hade som kulturhistoriskt program »En fest i Stockholm för 600 år sedan». Vid Orsakullen utfördes olika riddarlekar såsom lansridning mot »quintan», fäktning och tornering samt även ett flertal sångdanser. På marknadsplatsen vid Bollnässtugan hade anordnats diverse förströelser. Bl. a. uppträdde ett gycklarband med musikanter, sångare och danserskor. Även hade en springbrunn anlagts här i samband med den anordnade serveringen. På friluftsteatern utfördes ett av amanuensen Klein efter ett franskt medeltidsoriginal översatt och inscenerat mysteriespel »Miraklet om Sankt Valentin», spelat av studenter vid Stockholms Högskola.

Lucia firades söndagen d. 8 dec. med Luciasånger av »Lussebrudar» såsom föregående år (se Julmarknad sid. 65).

Julförberedelser med ljusstöpnig i Laxbrostugan m. m. ägde rum under december.

Uppvisning av gamla tiders arbetsliv. I samband med en av tidningen Husmodern anordnad »studievecka» utfördes på Skansen den 10 maj demonstrationer av smörberedning, ystning, tunnbrödsbakning, ullspinning och bandvävning. En serie uppvisningar, omfattande mjölkhushållning, pågick 13—26 oktober. Härvid demonstrerades mjölkning, silning, mjölkkärlens rengöring, beredning av tätmjolk, smör, ost och mesost i Fäbodvallen och i Älvrosgården. En andra serie, som gäller sädens bearbetning, tog sin början 10. november och kommer att pågå till 1 december. Tröskning och de olika metoderna för sädens rengöring visas i Älvrosgårdens loge och torkning av säd pågår i gårdens bastu. Sädens malning demonstreras i den ena av Ölandskvarnarna, och bakning av tunnbröd och spisbröd visas i Älvrosgårdens vardagsstuga och i Kyrkhultsstugan.

Överenskommelse hade träffats med Stockholms Folkskoledirektion, att stadens folkskolor i tur och ordning skulle besöka dessa demonstrationer. Dessutom togo ett flertal läroverk och privatskolor del av undervisningarna, som dagligen besågos av omkring 400 barn. Sammanlagt utgjorde besöksantalet vid skoldemonstrationerna av c:a 12,000 barn jämte

Skansens zoologiska

D j u r s l a g.	Bestånd ^{31/12} 1927.			Ö k n i n g.		
	Antal arter el. avarter.	Antal ex.	Värde.	Födda.	Gåva.	Köp.
D ä g g d j u r.						
Apor och insektätare	5	18	1,110:—	—	6	—
Kattdjur	2	3	2,030:—	—	—	—
Hunddjur	9	16	1,975:—	2	1	—
Mårddjur, sälar m. fl.	10	22	1,780:—	—	9	1
Björnar	3	7	2,700:—	—	—	—
Gnagare	13	162	1,137:—	127	42	11
Hästdjur	3	7	700:—	2	2	—
Nötkreatur	2	14	45,500:—	3	—	—
Hjortdjur	6	19	3,350:—	5	—	4
Får, getter	4	23	710:—	10	1	—
Svin	1	4	2,000:—	6	—	—
Summa däggdjur	58	295	62,992:—	155	61	16
F å g l a r.						
Sångfåglar	53	210	538:—	—	19	74
Klätterfåglar	1	2	50:—	—	—	1
Kräkfåglar	11	29	555:—	—	4	17
Ugglor	10	27	1,700:—	—	1	—
Falkar, örnar	6	12	1,430:—	—	—	3
Hökar, vråkar	7	13	420:—	—	8	—
Papegojor	9	22	1,150:—	—	6	—
Duvor	6	25	192:—	—	3	2
Hönsfåglar	9	49	810:—	2	1	5
Vadare	9	53	1,535:—	—	2	—
Svanar, ånder, gäss	23	87	3,885:—	—	—	1
Övriga simfåglar	14	44	1,320:—	4	9	2
Summa fåglar	158	573	13,585:—	6	53	105
K r ä l d j u r.						
Sköldpaddor	2	4	25:—	—	4	—
Ödlor	5	12	128:—	—	—	5
Ormar	4	12	75:—	—	—	—
Groddjur	3	8	28:—	—	—	6
Summa kräldjur	14	36	256:—	—	4	11
Summa djurbestånd	230	904	76,833:—	161	118	132

trädgård 1928.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 1928.			Anmärkingar.
Sålda.	Dött.	Antal arter el. avarter.	Antal ex.	Värde.	
6	2	6	16	1,055:—	
1	—	1	2	2,000:—	
2	2	10	15	1,700:—	
—	5	9	27	1,930:—	
—	1	3	6	2,200:—	
112	13	13	217	1,350:—	
1	1	3	9	900:—	
7	—	2	10	33,000:—	
3	1	6	24	2,900:—	
11	3	4	20	770:—	
7	—	1	3	1,500:—	
151	28	58	349	49,305:—	
5	118	55	180	687:—	
—	2	1	1	25:—	
—	26	11	24	385:—	
3	6	9	19	1,135:—	
—	2	7	13	1,455:—	
—	10	7	11	370:—	
—	—	9	28	1,450:—	
8	9	6	21	194:—	
—	15	9	34	655:—	
—	11	9	45	1,485:—	
9	12	15	67	2,840:—	
1	24	13	34	895:—	
26	235	151	476	11,576:—	
—	—	2	8	40:—	
—	—	5	17	190:—	
—	9	2	3	30:—	
—	—	2	14	70:—	
—	9	11	42	330:—	
177	272	220	867	61,211:—	

lärare. Om söndagarna pågingo demonstrationer, avsedda för allmänheten, vilka likaledes voro livligt besökta.

Lapplägret. Lappmannen Anders Nilsson från Frostviken med familj uppehöll sig på Skansen under tiden 31 maj—16 oktober. Nilsson var under hösten sysselsatt med uppförande av en ny torvkåta.

Skansens naturvetenskapliga avdelningar.

Föreståndare: intendenten BEHM.

Den rådgivande nämnden för ärenden rörande Skansens zoologiska trädgård har under året utgjorts av professor EINAR LÖNNBERG, professor YNGVE SJÖSTEDT, professor WILHELM SAHLSTEDT, professor HJALMAR DAHLSTRÖM och konstnären BRUNO LILJEFORS.

Såsom veterinär för Skansen tjänstgör sedan 1904 professor WILHELM SAHLSTEDT.

Zoologiska avdelningen. Av viktigare förvärv äro att nämna tre ejdrar, av vilka ett par inköpts och den tredje lämnats som gåva av museiintendenten O. Gylling i Malmö. Två älgkalvar ha överflyttats till Skansen och två äldre dylika ha skickats därifrån till djurparken vid Långsjön i Västmanland. Fötts ha bl. a. 6 renkalvar, 6 vildsvin, 1 rödkullekalv, 2 korsrävungar, 2 skogsrussfölar, 3 gråtrut- och 2 havstrutungar. Till Tyskland ha översänts 3 visenter. En på Skansen 1911 född isbjörnhane måste på grund av ålder och skröplighet avlivas. — Utom sedvanliga, nödvändiga underhållsarbeten inleddes under året vattenledning till hundgården och vildsvinshägnaden för att sommartiden underlätta rengöringen.

Växlingarna inom djurbeståndet visas å tab. sid. 46 f.

Botaniska avdelningen och parken. Det redan våren 1926 påbörjade arbetet att planera, dränera och uppressa nödiga delar av parken fortsattes även detta år. Rosenrabatter anlades vid Oscarsterrassen, norr och söder om Sagaliden och runt planen väster om Idunhallen. Inalles utsattes 2,320 st. rosor. Av direktör Jensen i Ramlösa överlämnades för detta ändamål 600 gamla herrgårdsrosor. Hazeliusporten pryddes med blommor och lagerträd. Klippartier med härför lämpliga växter anordnades flerstädes.

Observatoriet. Observatoriets skötsel har liksom föregående år ombesörjts av Svenska Astronomiska Sällskapet och visningarna leddes under våren av fil. d:r S. G. Cederstrand, under hösten av fil. lic. A. Jenvall. För allmänheten ha dessa ägt rum måndagar och torsdagar kl. 8—10 e. m., och tisdagskvällarna har observatoriet disponerats av Astronomiska Sällskapets medlemmar. Övriga dagar ha demonstrationer för skolor och andra grupper av studerande anordnats. Besöksantalet under 1928 uppgick till c:a 460.

Professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning.

Redogörelse över arbetsåret 1927—1928.

Sedan bearbetningen av fynden från utgrävningarna vid slottet Hallwil i maj 1927 fullbordats, nedfördes dessa till Schweizerisches Landes-

museum i Zürich, varest de ordnades och uppställdes under juni och förra delen av juli månader. Härmed är denna del av mina Hallwilarbeten avslutad, och numera föreligger även atlasverket över fynden färdigt i tryck.

Under hösten 1927 åtnjöt jag med vederbörligt tillstånd ledighet bl. a. för att såsom av irländska regeringen tillkallad sakkunnig biträda vid upprättandet av förslag till nyorganisationen av det irländska nationalmuseet i Dublin. Kommittéarbetet utfördes under oktober månad, varpå jag ännu använde någon tid för att lämna en sammanställning av minnesvårdslagstiftningen i olika europeiska länder såsom vägledning för eventuellt framläggande inför riksdagen av ett förslag till irisk kulturminneslag. Detta senare arbete utfördes i London.

Då professuren våren 1919 trädde i funktion, upptogs omedelbart arbetet med regelbundna föreläsningar å Nordiska museet, till vilka föreläsningar Stockholms Högskolas studenter genom terminliga tillkännagivanden å Högskolan inbjödos. Betungande arbeten i offentligt uppdrag tvingade mig snart nog att nedlägga föreläsningsverksamheten och då denna vårterminen 1928 skulle återupptagas, förlades föreläsningarna enligt överenskommelse mellan Stockholms Högskola och Nordiska museet till Högskolan. Föreläsningarna, som pågingo tisdagar och fredagar, togo sin början den 6 februari och avslutades den 15 maj. Ämne för föreläsningarna var Primitivt samhällsskick och nordiskt byväsende.

Därjämte höllos seminarieövningar rörande Europeisk folkornamentik varannan lördag kl. 2—4 e. m. Dessa övningar voro förlagda till Nordiska museet. De ämnen, som därvid avhandlades, voro följande: allmän översikt över svensk allmogekonst, folklig träslöjd och folklig textilslöjd, samtliga behandlade av undertecknad, näver- och korgslöjd av amanuensen Ola Bannbers, och skånska allmogesmycken av amanuensen Sigfrid Svensson. Vid behandlingen av de respektive föremålsgrupperna lades stor vikt vid åskådliggörandet av även utomskandinaviskt materiel.

Tiden efter föreläsningarnas avslutning den 15 maj har upptagits med handskriftsforskning i Kungl. Biblioteket.

Professorn har träffats i tjänsten, tisdagar och fredagar kl. 11—12.
Stockholm den 31 maj 1928.

Nils Lithberg.

P. M. rörande arbetsåret 1928—1929.

Året 1928—1929 kommer att helt upptagas av föreläsningar vid Stockholms högskola samt annan därmed förbunden undervisning. Under höstterminen 1928 föreläses över ämnet Primitivt samhällsskick och nordiskt byväsende, varjämte å museet seminarieövningar komma att hållas, behandlande europeisk folkslöjd.

Bibliotek.

Biblioteket och samlingen av äldre handlingar, inklusive skråhandlingarna har föreståtts av amanuensen STRIDSBERG med biträde av amanuensen UPMARK.

Nyförvärven under året utgöras av 1,009 band, resp. tidskriftsårgångar och småskrifter, förvärvade genom byte, inköp eller gåvor. Bytesförbindelserna uppgå till ett antal av 495, varav 20 tillkommit under året; från c:a 360 har museet under 1928 mottagit skrifter. Förteckning å givare återfinnes sid. 76 f. Förvärven av utländsk litteratur finnas upptagna i Accessionskatalogen för Sveriges offentliga bibliotek under bokstaven E.

Boklånens antal har under året varit c:a 900 och studiebesöken ha utgjort omkring 175.

Arkiv.

Arkivet för svensk folkkänedom har förestått av intendenten HAMMARSTEDT med biträde av amanuenserna STRIDSBERG och HAGBERG. Det allmänna bildarkivet har vårdats av amanuensen BERGSTRÖM, på de speciella områdena biträdd av olika tjänstemän inom allmoge- och högre ståndsavdelningarna. Det som en särskild enhet förvarade byarkivet saknar fortfarande särskild tjänsteman men förestås av intendenten ERIXON, biträdd av extra personal, som anställts i samband med de medelst lotterimedel bedrivna byundersökningarna. Hazeliusarkivet slutligen handhaves av amanuensen STRIDSBERG.

Inom de olika avdelningarna av arkivet har arbetet med materialets uppordnande och registrering fortgått.

Genom tillmötesgående från ett stort antal landsortstidningar ha även i år till museets förfogande ställts friexemplar, vilka planmässigt genomgått av olika tjänstemän. — I det följande redogöres systematiskt för förvärven.

Allmogekultur.

Forntro. Uppteckningar om forntro och folksed ha inlämnats från Bohuslän, Västergötland, Södermanland och Dalarna av fru Anna Arwidsson, från Västergötland av fil. kand. Maja Ericsson, från Värmland av fröken Brynhild Wilén, från Halland och Skåne av fru Alma Wahlberg, från Öland och Östergötland av fru Margit Rundgren och från Uppland och Östergötland av fröken Ingrid Nordberg. Från Västmanland, Närke och Sörmland m. fl. landskap har en samling texter inlämnats av amanuensen G. Berg. Vidare hava uppteckningar erhållits från Skåne, Småland, Östergötland, Uppland, Västmanland m. fl. landskap genom intendenten Sigurd Erixon, amanuensen L. Hagberg, intendenten N. E. Hammarstedt, herr Th. Langer, fru Elsa Winroth m. fl. Även under år 1928 hava för museets arkiv en del betydelsefulla avskrifter utförts, såsom av fil. lic. D. Ström-bäck ur i Landsbiblioteket i Reykjavik på Island förvarade handskrifter (93 bl. folio) och av kand. T. Kjell ur ärkesbiskop Abr. Angermannus' visitationsprotokoll m. m. Samtliga dessa uppteckningar hava bekostats av lotterimedel.

I samband med uppteckningsarbetet har även ett avsevärt antal negativ och fotografiska kopior belysande tro och sed erhållits.

Bland de i gåvoförteckningen omnämnda gåvorna må särskilt framhållas de genom Sveriges Husmödrars Riksförbund erhållna värdefulla bidragen.

Samfundsväsen. Såsom vanligt ha i samband med byundersökningarna uppteckningar gjorts rörande sociala förhållanden. Utskrifter av sådana liksom av tidigare upptecknat material ha utförts av bl. a. amanuenserna Berg och Ola Bannbers. I anslutning till en utsänd frågelista har material inkommit från Ortsmeddelare på olika håll. En serie handlingar belysande soldatorganisation och boställen i Dalarna har inlösts. Ett antal avskrifter ha gjorts av uppteckningar rörande nattfrierier från olika landskap.

En del yngre gårdshandlingar ha inkommit, av vilka de flesta utgöra en gåva av herr W. Ekengren. Diverse bouppteckningar och auktionsprotokoll ingå i förvärven.

Bebyggelse och bostadsskick. Utarbetningen av materialet från 1927 års byundersökningar fortsattes under våren under ledning av intendent Erixon med biträde av amanuens Bannbers, herr Olle Homman och fröken Alfhild Erixon. Uppläggning av ett parallellt realsystem har genomförts för Dalarna, varifrån det rikligaste materialet härrör, samt påbörjats för Värmland och Härjedalen. Det fotografiska materialet från årets undersökningsresor har färdigställts och det av konstnärerna Adolf Rencke och Olle Homman utförda uppmättningsmaterialet har utritats; uppteckningsmaterialet är utarbetat från Dalarna samt delvis från Värmland. Äldre uppteckningsmaterial har utarbetats och inlämnats av intendent Erixon, amanuens Berg, amanuens Bannbers, fil. kand. Sam-Owen Jansson, fil. kand. Anders Nygård samt amanuens Gösta Montell. Dessutom ha avskrifter utförts av fröken Alfhild Erixon och kand. Ture Kjell. Utritning och utarbetning av äldre uppmättningsmaterial ha utförts av arkitekt Rolf Hagstrand, arkitekt Olof Karth, arkitekt H. Norgren samt herr Folke Sandberg.

Utom från undersökningsresorna har ett stort antal fotografier och anteckningar inkommit från olika landskap, dels genom inlösen, dels genom gåva. Sålunda har av amanuens Gotthard Gustafsson inlösts ett antal ritningar och fotografier från Blekinge. Av amanuens Bannbers har inlösts en samling av 400 fotografiska negativ av under en följd av år gjorda undersökningar av fäbodbebyggelsen i övre Dalarna. Som gåva av fru Anna Lindh, Malung, och av amanuens Bannbers har erhållits det rikhaltiga material av uppteckningar, fotografier och ritningar som utgjorde resultat av de undersökningar av fäbodar i Malungs socken, Dalarna, som utförts av framlidne rektor Justus Lindh och amanuens Bannbers med anslag från Längmanska fonden. Fotografier från olika landskap ha som gåva överlämnats av fil. d:r A. Nordén, riksantikvarien Sigurd Curman, amanuens Torsten Lenk, amanuens Gotthard Gustafsson, arkitekt Arre Essén m. fl. Även genom en pristävling i Nerikestidningen samt från olika Ortsmeddelare har inkommit hithörande material.

Bland materialet belysande möbler och rumsinredning märkas två akvareller av takmålningar från bergsmansgården Tjärn, Färnebo socken, Värmland.

Fotomaterial och ritningar ha inlämnats från intendent Erixons undersökningar 1928 i Norge. Även ha anskaffats kopior av norskt arkivmaterial belysande byggnadskultur.

Materiell allmogekultur i övrigt. Från undersökningarna i Nerike, Västmanland, Dalsland och Värmland under åren 1927 och 1928 har inkommit ett rikhaltigt material av teckningar, fotografier och uppteckningar belysande jordbruk, transport och folkligt arbetsliv i allmänhet. Från tidigare forskningar i Dalsland har av amanuens Berg inlösts ett stort material rörande matberedning, jordbruk, transport, dräkt etc. Uppteckningar rörande arbetsliv i Dalarna ha inlämnats av fil. kand. Anders Nygård och kand. Bannbers. Uppteckningar om skidor, skridskor och tryggor från olika landskap ha inlämnats av fru Anna Arvidsson. Diverse fotografier rörande arbetsliv ha dessutom inkommit från olika landskap. Vid intendent Erixons undersökningsresor ha ritningar, fotografier och anteckningar gjorts rörande olika sidor av arbetsliv och materiell kultur, speciellt från Värmland och Östergötland. Av särskilt intresse genom sitt sammanhang med Skansens Bollnässtuga är förvärvet av en dagbok med titeln: »En daglig Minnes Bok av Bondeson Lars Pehrs Son N:o 11 i Herte af Bollnäs socken».

Uppteckningar, fotografier och ritningar belysande folkligt dräktskick ha inlämnats av amanuens Svensson och konstnären Gerhard Vihlborg, utgörande resultat av den under 1927 bedrivna dräktundersökningen i Skåne. Avskrifter ha gjorts av bouppteckningar och sockenstämmo-protokoll rörande dräktskicket i nämnda landskap. Diverse fotografier ha inkommit.

Fotografier och uppteckningar rörande textilier ha inlämnats från resor 1928 i Dalarna, Nerike, Småland och Östergötland, framför allt av amanuensen v. Walterstorff. En samling blåkopior av hälsömmar från Hälsingland har överlämnats som gåva av fröken E. Rettig, Söderhamn.

Genom ett stort antal pristävlingar har inkommit ett rikhaltigt material. Det väsentligaste av detta berör jordbruk från Skåne, Blekinge och Nerike, matberedning från Skåne och Västergötland, dräktskick från Skåne, lekar från Skåne, Småland och Östergötland. Från ortsmiddelare ha också inkommit ett betydande antal av uppteckningar framför allt om byskick, lekar, dräkt, matberedning, transport och jordbruk.

Materialet rörande grannlänernas folkkultur har ökat genom åtskilliga förvärv. Över ett 100-tal fotografier av dräkter och textilier togos i samband med den estniska utställningen. Från Rågö och Dagö ha inlösts ett antal fotografier, och diverse sådana från olika håll ha inkommit som gåvor.

De högre ståndens kultur.

Museets egna undersökningsresor ha även detta år tillfört arkivsamlingarna rörande de högre stånden deras mest omfattande tillskott. För antalet fotografier och uppmättningsritningar från de särskilda undersökningarna kan här nedan i runda tal redogöras, medan beskrivningar och anteckningar ännu vid årets slut i de flesta fall icke hunnit utredigas. — En betydande och märklig gåva har arkivet fått mottaga av apotekare

J. W. Hamner, som överlämnat sin samling av fotografier från Visby och den gotländska landsbygden, 365 plåtar, tagna under en lång period, och nu i många fall representerande ett förgånget stadium av Visby bebyggelse. Av AB. Nordisk Rotogravyr har arkivet fått mottaga en samling av 1,250 vykort från orter i Sverige. Bland större inköp kunna påpekas en samling fotografier av kyrkliga inventarier av profant kulturhistoriskt intresse från den kyrkliga avdelningen å Göteborgsutställningen 1923, samt ett parti flygfotografier från AB. Aerotransport.

Skiptikonsamlingen har ökats med omkr. 50 bilder.

Hantverk. Från föregående års hantverksundersökningar har under året inlevererats ett antal färdigredigerade yrkesbeskrivningar. Årets undersökningar befunno sig vid årsskiftet under utarbetande. Omkr. 400 fotografier ha under desamma blivit tagna.

Prästgårdar. Årets prästgårdsundersökningar inom olika områden ha resulterat i omkr. 350 fotografier och 200 blad ritningar. Bildmaterial och uppgifter om prästgårdar ha i övrigt insänts av flera enskilda personer, intresserade för museets undersökning på detta område.

Herrgårdar. Från museets egna undersökningar äro förvärven i run- da tal följande: från amanuensen Bäckströms undersökningar i Värmlands län omkr. 650 fotografier och 300 blad ritningar; från fil. kand. Gösta Sellings undersökningar i Stockholms omgivningar och Södertörn omkr. 350 fotografier, 50 blad ritningar samt avskrift av anteckningar från slutet av 1800-talet av Enskede och underlydande gårdars historia, ställd till förfogande av landshövding Th. Odelberg; från herrgårdar i sydvästra Uppland omkr. 1,100 fotografier och 200 blad ritningar; från herrgårdar i Västmanland omkr. 450 fotografier och 125 blad ritningar; från gårdar i norra Kalmar län omkr. 75 fotografier; av åkdon från Skåne omkr. 50 fotografier, några teckningar samt en beskrivning om 63 sid. i folio. — På andra vägar ha till arkivsamlingarna inkommit omkr. 500 fotografier och ett 50-tal ritningar från herrgårdar i åtskilliga landskap; 74 fotografier av äldre herrgårdsbilder från Örebro län, inköpta från Järnkontoret; omkr. 75 flygfotografier av gårdar, städer m. m. från skilda delar av landet; efter ritningar, kartor och äldre fotografier ha av museets fotografer tagits negativ till ett antal av omkr. 450.

Städer. Museets egna undersökningar av städer ha inbringat: från Gräna omkr. 475 fotografier, delvis gamla bilder från ateljéer på platsen, samt 300 blad ritningar; från Linköping omkr. 60 fotografier och 100 blad ritningar; från Enköping omkr. 40 blad ritningar; från Arboga och Nora omkr. 150 fotografier. — Från städer i olika delar av landet ha för övrigt förvärvats omkr. 50 fotografier och från huvudstaden ett hundratal bilder av olika slag.

Kyrkor. Ett mindre antal bilder av kyrkor ha förvärvats strövis. En större samling fotografier av kyrkliga inventarier upptages härnedan.

Lösa föremål. Vid årets utställning i Jönköping fotograferades av museet omkr. 300 äldre föremål, huvudsakligen silver, tenn och textilier; vid en av Fredrika Bremerförbundet i Karlstad anordnad utställning togs av kandidaten fröken Lilly Arrhenius omkr. 100 fotografier av silver och textilier; från Statens Historiska Museum har inköpts en samling av omkr. 475 fotografier av möbler, silver, belysningsredskap, textilier m. m.

från västsvenska kyrkor, vilka voro utställda i Göteborg 1923. I övrigt uppgå förvärven av bilder av möbler, husgeråd, målningar o. s. v. från skilda håll till omkr. 300 fotografier, teckningar m. m. samt ett par samlingar av mönster till textilier och dräkter jämte anteckningar.

Filmarkivet.

För de sid. 5 omnämnda, särskilt beviljade medlen ha under året upptagits ett antal kulturhistoriska filmer, jfr nedan sid. 62, vilka jämte de förut åstadkomna bilda ett museets filmarkiv, på grund av eldfaran förvarat utom museibyggnaden (i A. B. Svensk Filmindustris lagerlokaler).

Hazeliusarkivet.

Några brev från kullor, som voro med på Artur Hazeli tid, till Ann Margret Holmgren med anledning av hennes skrift Artur Hazelius, Nordiska museets skapare (Studentföreningen Verdandis småskrifter 322) ha överlämnats som gåva.

Tillfälliga utställningar, depositioner, utlån.

Utställningar. Av museets nyförvärv ha under året flera utställningar anordnats: från 1927 kvarstod i rummet för nyförvärv en utställning av ett urval nyförvärv till högreståndsavdelningen; i samma lokal utställdes under mars och april månader ett urval nyförvärv till allmogeadelningen samt den 28 april—27 november ett antal nyinkomna föremål belysande sed och tro, jämte en del husliga sysslor; i stora utställningssalen var slutligen den 15 juni—15 november anordnad en tillfällig utställning av till allmogeadelningen hörande möbler och vävnader.

I Galleriet i kolonnvåningen ävensom i det innanför belägna rummet för nyförvärv var under tiden 24 februari—4 mars en utställning anordnad av Svensk-Estniska föreningen i samarbete med Nordiska Museet. Utställningen avsåg att belysa estländsk allmogekonst och hemslöjd, såväl den gamla som den moderna.

Slutligen förtjänar omnämnas att under tiden 18 mars—15 april i museets stora utställningssal pågick Livrustkammarens jubileumsutställning.

Under sommarmånaderna var på Seglora kyrkogård på Skansen av Samfundet för hembygdsvård anordnad en utställning av moderna gravvårdar.

Depositioner. Från Magistraten i Mariefred har genom borgmästaren Gust. Lindqvist överlämnats en polisbricka av silver: »MarieFreds Stads wackt Mästare Bricka 1796», från fru Emma Kalmberg, f. Klingenstierna, i Stockholm ett porträtt i olja av Gunnar Wennerberg, målat av konstnären Bernhard Österman. Dessutom har från Statens Historiska Museum överlämnats en stor samling smycken, sigillstamper, sigillavtryck m. m. samt en för några år sedan i studieändamål lånad samling runstavar.

I Föreningens för skidlöpningens främjande i Sverige skidmuseum vid Fiskartorpet, Stockholm, har deponerats den s. k. Sahlinska modell-

skidsamlingen jämte ännu ett par skidor. Svenska skolmuseet, Hantverkaregatan 19, Stockholm, har i utbyte mot tvenne i Nordiska Museet deponerade föremål, nämligen en sandbänk och en »sandjämnare», erhållit i deposition ett antal lästabeller och en straffstock. I Tekniska museet har slutligen deponerats en stockholmsk hästomnibuss, som ej varit inregistrerad som museiföremål.

Utlån. Till Kunstindustrimuseet, Köpenhamn, har för en utställning varit utlånade 117 stycken textila arbeten, vävnader och broderier, däribland Kyrkåsbonaden och Mariby-broderiet. Röhsska konstslöjdmuseet, Göteborg, har för reproduktion likaledes erhållit till läns ett mindre antal vävnader och broderier.

Till Kungl. Akademien för de fria konsterna utlånades under mars månad ett museet tillhörigt porträtt av Oscar II, målat av Emil Österman. Lånet skedde i samband med en av akademien anordnad retrospektiv utställning av denne konstnärs arbeten.

Till Örebro läns utställning voro under sommarmånaderna utlånade ett tjugotal museet tillhöriga kolteckningar av Ferdinand Boberg, och till Hantverks-, Industri- och Konstutställningen i Jönköping en samling i Jönköping tillverkade silver- och tennföremål.

Utgivna arbeten.

Museets publikationer. Tidskriften *Fataburen* 1928 utgavs i fyra häften, av vilka h. 1—2 såsom dubbelhäfte, 211 sid. Med sistnämnda häfte följde Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1927, 81 sid.

Av *Führer durch Skansens kulturgeschichtliche Abteilung* har under året utgivits en andra upplaga (213 sid. med 115 fig.). Likaledes utgavs en ny upplaga av *Vägledning* genom Nordiska Museets samtliga avdelningar, utökad med några bildsidor i koppardjuptryck (88 sid. med 11 planscher).

Av tjänstemännen utgivna arbeten. Styresmannen *Upmark*: Borgar, slott och herresäten, i Sverige i våra dagar II, utgivet under överinseende av Fredrik Böök och Gustaf Upmark; *Svenskt silver*, i *Almanack för alla 1928*; *The Northern Museum*, i *The Repertory 1928*, vol. 2, n:o 2, April.

Intendenten *Hammarstedt*: Älvstenen med trolldockorna vid Bors bruk i Västmanland, i *Fataburen*; artiklar i *Nordisk familjebok*; litteraturanmälningar i *Fataburen*.

Intendenten *Ericson*: *Le musée nordique de Stockholm*, »Nordiska Museet», i *Mouseion*, *Bulletin de l'office international des musées*; *Älvrosgården på Skansen*, i *Jämtländska studier*, tillägnade Eric Festin; *Svenska bondgårdar*, i Sverige i våra dagar II; *Bomärken* i en västmanlandssocken, i *Nordiskt folkminne*; uppsats i tidskriften »Stockholms Östgöte»; dödsruna över Gustaf Upmark i Svenska Dagbladet; bidrag till Svenska akademins ordbok; litteraturanmälan i *Fataburen*.

Intendenten *Wallin*: *De gamla städerna i nutiden*, i Sverige i våra dagar II.

Professor Lithberg: Gotland i British Museum, i Fornvännen; Brus. Ett gotländskt kortspel, i Nordiskt folkminne; Gammal korgslöjd i Sverige, i Nordens husflidsförbund III; Schloss Hallwil III, planschdelen; artiklar i Nordisk familjebok.

Amanuensen Ambrosiani: Ugnshällar av 1500-talstyp i skandinaviska museer, i Rig; Sommarnötet i Gävle 1928, i Rig; litteraturanmälan i Fataburen; redigerat och utgivit Föreningens för svensk kulturhistoria tidskrift Rig.

Amanuensen Bäckström: Lärobok i porslinsmålning, Stockholm 1928 (skrivit det inledande historiska kapitlet och överarbetat det övriga); Minnen i Nordiska Museet från den gamla skråtiden i Sundsvall och Från den gamla skråtiden i Sundsvall. Några minnen i Nordiska Museet, i Sundsvalls Tidning resp. den 21 juni och 18 augusti; Herrgårdskultur, översikt av grupputställning 14, i Örebro läns utställnings huvudkatalog, Örebro 1928 (i samarbete med greve Sten Kalling).

Amanuens Klein: Rackargöra, i Nordiskt folkminne; Operabalett och folkdans, i Ord och Bild; Tre nya jämtlandslapska byggnader på Skansen, i Jämtländska studier; Kryssningar i Östgötaskären, i Turistfören.:s årsskrift; notis och litteraturanmälan i Fataburen; artiklar i Bonniers konversationslexikon; recensioner och uppsatser i Svenska Dagbladet.

Amanuensen Berg: Djurfänge och jakt i Dalslands sydligaste socken, i Västsvenska hembygdsstudier; Den svenska sädesharpan och den kinesiska, i Nordiskt folkminne; Göternas dryckeshorn, i Fataburen; Till Gustaf Upmarks minne, i Tidskrift för hembygdsvård; såsom svensk sekreterare vid 4:e nordiska folklivs och folkminnesforskaremötet avfattat redogörelse för svenska förhållanden 1924—28, tryckt i Maal og Minne; Bonde- och bergsmanskultur, i katalogen för Örebro läns utställning 1928; Stora Mellösa bygdemuseum och Gamla byggnader i Stora Mellösa, i Stora Mellösa hembygds- och fornminnesförenings årsskrift; Ur Brageförbundets äldre historia, i Rimfrost; artiklar i Nordisk familjebok (Gård, Gästrikland, Halland); artikeln Vagn i Bonniers konversationslexikon; artiklar i Studiekamraten m. fl. tidskrifter; litteraturanmälningar i Fataburen; biträtt styresmannen vid utgivandet av Fataburen.

Amanuens Svensson: Likklut, i Nordiskt folkminne; artiklar i Sydsvenska Dagbladet Snällposten m. fl. tidningar; medlem i redaktionen av Nordiskt folkminne, Studier tillägnade C. W. von Sydow; 19^{21/12} 28.

Amanuensen Lewin: Årstaklubbens broderi- och spetsutställning 1927, i Fataburen.

Amanuensen Hagberg: Minneskransar och »tavlor», i Rig; »Likkorset», i Nordiskt folkminne; »Vasst emot». Några stålets föregångare som magiskt skyddsmedel. Föredragsreferat, i Maal og minne; När brudparet bröt benen av sig, i Iduns vårnummer; Hur Porla brunn upptäcktes. Uppteckning i Nordiska Museets arkiv, i Fataburen.

Amanuensen von Walterstorff: En vävstol och en varpa, i Fataburen; litteraturanmälan i Fataburen.

Undersöknings- och studieresor.

Intendenten *Erixon*: besökte 28—29 jan. Lund, 9—10 juni Örebro och Julita gård, 21 juni Örebro för deltagande i utställningens öppnande och 23—24 juni Skokloster. Den 11—26 juli studerades museer, fornminnen och bondgårdar på Gotland, 1—5 aug. bedrevs byundersökningar i Uppland, 7—24 aug. i Värmland samt 25 aug.—3 sept. i Östergötland och norra Småland. Slutligen besöktes i samma syfte Edeby gård i Ripsa socken, Södermanland.

Intendenten *Wallin*: 27 april—2 maj till Göteborg; 9 maj till Skokloster; 25—28 maj till Västerås och Säbylund i Närke; 3 juni till bruksgårdar i norra Uppland; 5—16 juni till herrgårdar i Uppland och Västmanland; 20—25 juni till Gränna och Jönköping; 26 juni—1 juli till gårdar i Tjust; 24—25 juli till Örebro; 2—3 augusti till herrgårdar i Västmanland; 20—21 augusti till Grönsö i Uppland; 2—3 september till Julita i Södermanland; 8—9 september till herrgårdar i Västmanland; 11 september till Linnés Hammarby i Uppland; 19—29 september och 2—4 oktober till herrgårdar i Uppland; 14—15 oktober till Arboga; 27—30 november till Grönsö i Uppland.

Amanuensen *Ambrosiani*: deltog i museimannamötet i Gävle i juni; deltog i fjärde nordiska folklivs- och folkminnesforskarmötet i Oslo i augusti; smärre resor i Stockholmstrakten.

Amanuensen *Bäckström*: 15 febr. till Karlstad; 18—20 mars till Forsmark; 21—22 mars till Nyköping; 9—10 maj i Uppsala för forskning efter herrgårdsbilder i universitetsbiblioteket; 14 april och 12 maj till Örebro; 13 maj till Julita gård; 14—28 juni till Närke; 17 juli—31 augusti till herrgårdar och bruksgårdar i Värmlands län; 21 nov. till Västerås; 13—31 december delvis på egen bekostnad till Köpenhamn, Lübeck, Hamburg och Berlin i och för studier av de kulturhistoriska museernas pedagogiska verksamhet.

Amanuensen *Klein*: 15—31 juni och 25 juli—15 aug. resor i Upplands skärgård i och för undersökning av fiskekulturen; deltog i fjärde nordiska folklivs- och folkminnesforskarmötet i Oslo i augusti.

Amanuensen *Berg*: resa till Leksand och Domnarvet i mars och april månader; resor i Nerike 20 maj—20 juni; undersökningsresor i Västmanland, Värmland och Dalsland i augusti; deltog i fjärde nordiska folklivs- och folkminnesforskarmötet i Oslo i augusti; dessutom smärre resor till Örebro och i Mälardalskapen.

Amanuensen *Svensson*: resor huvudsakligen i norra Skåne 25 juni—23 juli för undersökning av folkligt dräktskick; på enskild bekostnad resor till Köpenhamn i april och juni.

Amanuensen *Lewin*: deltog i museimannamötet i Gävle i juni; studieresa till Jönköpingsutställningen 17—20 juli samt fortsatta undersökningsresor på några skånska herrgårdar.

Amanuensen *Hagberg*: deltog i museimannamötet i Gävle i juni; resa i juli till Österrike, varvid bl. a. besöktes museet i Klagenfurt; deltog i fjärde nordiska folklivs- och folkminnesforskarmötet i Oslo i augusti;

reste 7—12 dec. i Bälunge socken i Uppland för studium av folketro och folksed.

Amanuensen von Walterstorff: resor 15—28 juni och 2—20 juli inom Dalarna, Medelpad, Östergötland, Småland och Närke för studium av textil slöjd.

Undersökningar av allmogens kultur.

Undersökningarna ha skett genom resor av expeditioner eller ensamma forskare men dessutom även genom pristävlingar och genom bidrag från ordsmeddelare.

Undersökningsresorna, som bekostats dels genom lotterianslaget av den 31 mars 1928, dels genom museets reseanslag och dels genom bidrag från utomstående, ha skett såväl genom museets egna tjänstemän som genom extra eller tillfälligt anställda arbetskrafter. Som undersökningsledare har intendent Erixon tjänstgjort, med biträde av intendenten Hammarstedt inom avdelning A. Undersökningarna ha bedrivits efter följande plan:

A. *Undersökningar rörande sociala förhållanden, sed och tro.*

1. Intendenten Hammarstedt: resa i Västmanland under några dagar i oktober.
2. Undersökningsresor för utforskande av fornro och sed ha företagits av fru Anna Arwidsson i Dalarna, Uppland, Södermanland och Bohuslän, fröken Brynhild Wilén i Värmland, fil. kand. Maja Ericsson i Västergötland och fru Alma Wahlberg i Skåne och Halland.
3. I samband med intendenten Erixons samt amanuenserna Kleins, Bergs och Svenssons resor ha uppteckningar gjorts även rörande folketro och sed, och beträffande den förstnämnde speciellt också rörande byväsen.

B. *Undersökningar rörande hemslöjd, folkkonst, heminredning och dräktskick.*

1. Amanuensen v. Walterstorff har undersökt hemslöjd i:
 - a) Dalarna och Medelpad (Sundsvall) under tiden 15—28 juni; medhjälpare fotografen fröken Thyra Ollén.
 - b) Östergötland, Småland (Jönköping), Närke (Örebro) 2—20 juli; medhjälpare fröken Eva Ölund, en tid också fru Märta Claréus.
2. Fröken Lilli Arrhenius har undersökt hemslöjd i Värmland under tiden 29 maj till 7 juli. Härvid har hon haft en medhjälpare.
3. Undersökningar rörande folkkonst och heminredning ha bedrivits i samband med intendenten Erixons undersökningar på Gotland, i Uppland, Värmland, Småland och Östergötland under juli, augusti och förra delen av september månader. Undersökningar rörande dräktskick ha bedrivits av amanuensen Svensson i Skåne under tiden 25 juni—23 juli.

C. *Bebyggelseundersökningar och geografiskt begränsade kulturinventeringar.*

1. Undersökningar rörande bebyggelse etc. ha bedrivits av intendenten Erixon:

- a) under vistelse på Gotland i juli;
 - b) i Uppland under flera kortare resor; medarbetare fotografen Olof Ekberg och hr Olle Homman;
 - c) i Värmland med kort besök i Dalsland under större delen av augusti månad; medarbetare hrr Ekberg och Homman, teknolog Alrik Andersson; undersökningarna fortsattes av teknolog Andersson ensam intill september;
 - d) i Småland och Östergötland under sista dagarna av augusti och några dagar in i september; medarbetare hrr Ekberg och Homman. Dessa undersökningar fortsattes av hrr Ekberg och Homman i Småland under tiden 4—9 september.
2. Undersökningar av bebyggelse- och byggnadskultur i Värmland av konstnären Adolf Reneke under tiden 26 september—10 oktober och 15—21 oktober.
 3. Fotografering och uppmätning av byggnader i Värmland av hr Joh. Kölen vid olika tillfällen under senare hälften av år 1928.
 4. Undersökningar av bebyggelse- och byggnadskultur i Dalarna av kand. Ola Banners under tiden 13 augusti—25 september.
 5. Undersökningar av allmogekultur i Uppland i samband med föremålsinsamling för Härkebergagården, under tiden 22 oktober—1 november, av fil. kand. fru Inger Nordenfelt; medhjälpare fröken Karin Borell.
 6. Lokalt begränsade djupundersökningar i Lappland av fil. stud. S. Hedbäck.
 7. Lokalt begränsade djupundersökningar i Dalsland av fil. kand. Nils Ivan Svensson under ledning av amanuensen Berg från 3 augusti—16 september.

D. Näringar, arbetsmetoder, husliga sysslor, arbets- och hemliv.

1. Undersökningar rörande jordbruksmetoder, samfärdsmedel o. d. ha bedrivits av amanuensen Berg i Värmland (huvudsakligen) och i Dalsland under tiden 3 augusti—2 september; medarbetare konstnären A. Reneke, samt under en del av tiden hr A. T. Byberg.
2. Undersökning av täljstenstillverkningen i Värmland har utförts av amanuensen Berg under några dagar i augusti.
3. Undersökningar rörande fiske och fiskerikultur ha utförts av amanuensen Klein i Uppland under tiden 15—31 juni, 25 juli—19 augusti; medarbetare teknolog Sten Roempke och under en del av tiden ingenjör Nils Berglind och folkskolläraren John Westin, Möja.
4. Undersökningar rörande jordbruk och andra näringar ha utförts i samband med flertalet resor, omnämnda under grupp C.

Ortsmeddelare. Hithörande expeditjonsarbete har under ledning av allmogevadningens båda förestandare omhänderhafts av amanuensen Sigfrid Svensson och — i fråga om forntro — därjämte av amanuensen Louise Hagberg. Museet har under året högst väsentligt ökat sin stab av orsmeddelare. Till ledning för dessa ha utarbetats och distribuerats frågelistor om samfundsväsen, dräktskick (två upplagor, gällande Skåne och Blekinge), matberedning och måltidsseder, lekar, porslin och fordon (två upplagor, gällande norra och södra Sverige) och jordbruk. Även har utsänts

frågelistor rörande olika sidor av fornro. Pristävlingen har anordnats i samarbete med följande tidningar, som härvidlag visat stort tillmötesgående och frikostighet: Engelholms tidning (dräktskick), Kristianstads Läns Tidning (matberedning), Sydsvenska Dagbladet Snällposten (lekar), Ystads Allehanda (jordbruk), Blekinge Läns Tidning (jordbruk), Kalmartidningen Barometern (lekar), Borås Tidning (matberedning), Östgöten (lekar), Nerikes-Tidningen (byggnadsteknik och jordbruk), Stockholms-Tidningen (skämt och öknamn i olika bygder), Nya Wermlands-Tidningen (byggnadskick och heminredning), Västerbottens Kuriren (lekar).

Undersökningar av de högre ståndens kultur.

Anslag för dessa undersökningar ha även för detta år utgått dels av museets reseanslag, dels av lotterimedel. Vidare har samarbete med lokala organisationer och inrättningar i flera fall underlättat arbetets genomförande. Årets undersökningar utgöra till stor del fortsättning av tidigare igångsatta arbeten. De ha omfattat följande huvudgrupper:

Hantverkshistoriska undersökningar.

Undersökning av ett 30-tal yrken har utförts under månaderna juni—augusti inom Lappland, Västerbotten, Jämtland, Medelpad och Ångermanland, varjämte enskilda hantverk vid olika tillfällen under året studerats i Dalarna och Bohuslän. Arbetet leddes av amanuensen vid Göteborgs Museum fil. lic. Gösta Montell med fil. kand. Murre Möller som medarbetare och har fortgått enligt samma metoder som under de närmast föregående åren med huvudintresset lagt på lanthantverken och särskilt sådana yrken och arbeten som äro på väg att upphöra.

Prästgårdar.

Inom Östergötland utfördes undersökningar av ett 20-tal prästgårdar, boställen och herrgårdar under sommarens lopp av amanuensen vid Östergötlands Museum, fil. lic. Bengt Cnattingius samt arkitekten Herman Norgren och teknologen Gösta Planck. Undersökningarna skedde i samarbete med Östergötlands fornminnes- och museiförening och ha delvis bekostats av ett stipendium ur Leonard och Ida Westmans fond.

Inom Luleå stift utförde kandidaterna Gunnar Ullenius och Brynolf Hellner undersökningar av ett 20-tal prästgårdar och boställen. Arbetet utfördes under inventeringsresor till stiftets kyrkor under månaderna juni—september, varvid samarbete var ordnat med kommittén för en förberedande inventering av vårt lands kyrkor.

I samband med andra här nedan nämnda resor ha dessutom enstaka prästgårdar undersökts i Uppland, Västmanland, Södermanland och Småland.

Herrgårdsundersökningar.

Amanuensen Bäckström ledde under juli—augusti månader en sex veckors herrgårdsexpedition inom Värmlands län, varvid ett 50-tal herrgårdar och bruksgårdar i skilda delar av länet undersöktes. Som medarbetare deltog arkitekten Sten Westholm och ingenjör Tore Ahlsén. Undersökningarna skedde i samarbete med bestyrelsen för 1929 års utställning i Karlstad och bekostades till större delen av medel, insamlade genom landshövding A. Unger, Karlstad.

Amanuensen Bäckström undersökte med fil. kand. Gösta Selling som medarbetare den 18—20 mars Forsmarks bruksherrgård i Uppland.

Amanuensen Bäckström ledde vidare en utförlig uppmätning av Ståringe herrgård i Södermanland. Arbetet utfördes under juni månad av ingenjör Tore Ahlsén och teknologen Svante Ekengren och bekostades av medel vilka ställts till disposition av ingenjör Krister Littorin, Stockholm.

Undersökningar av ett antal herrgårdar i Stockholms omgivning och i Södertörn utfördes under sommarens lopp av fil. kand. Gösta Selling med biträde av arkitekten Herman Norgren och kandidat Nils Åzelius. Arbetet utfördes i samarbete med Rådet till skydd för Stockholms skönhet och har delvis kommit till användning för den under året genom rådet utgivna undersökningen av Säterier och gamla gårdar inom Stockholms icke planlagda område, författad av G. Selling.

Herrgårdar och boställen i sydvästra Uppland undersöktes under månaderna juni—oktober av intendenten Wallin, fil. kand. Thure Nyman, arkitekterna Herman Norgren och fröken Ingeborg Wærn-Bugge samt för enskilda gårdar amanuensen fröken Lewin, amanuensen vid Livrustkammaren fil. mag. Torsten Lenk och kandidat Nils Åzelius. Arbetet berörde ett 70-tal gårdar och utfördes i samarbete med Sydvästra Upplands hembygdsförening.

Ett 30-tal herrgårdar och boställen i Västmanland undersöktes under månaderna augusti—oktober av fil. kand. Thure Nyman och arkitekten fröken Ingeborg Wærn-Bugge efter översiktsresor av intendenten Wallin och intendenten fil. kand. Bengt Engström, Västerås. Arbetet utfördes i samarbete med Västmanlands läns fornminnesförening och avsåg företrädesvis byggnader från karolinsk tid, vilkas byggnadssätt var av särskilt intresse att studera i samband med överflyttandet till Vallby friluftsmuseum av manbyggnaden från Hallstahammars bruksherrgård.

En översiktsresa till ett 70-tal herrgårdar, boställen och gästgivargårdar inom Norra Kalmar län utfördes 25 juni—1 juli av intendenten Wallin och intendenten vid Kalmar Museum fil. lic. Manne Hofrén. Arbetet utfördes i samarbete med Kalmar läns fornminnesförening.

Äldre åkdon å herrgårdar i Skåne undersöktes vid spridda tillfällen under sommarens lopp av civilingenjör Axel Cronquist, Eslöv, som därvid genomgick vagnparken å 16 olika gårdar.

Dräkter och andra textilier studerades å herrgårdar i Skåne av amanuensen fröken Lewin under en 10 dagars resa i juni månad.

Stadsundersökningar.

I planen för användningen av under år 1928 beviljade lotterimedel har upptagits en särskild rubrik för den gamla stadskulturen, och mer sammanhängande undersökningar på detta område ha under året igångsatts, omfattande dels bebyggelsen och bostädernas inredning, dels beståndet av gammalt lösöre. Vad som under året utförts kan betraktas dels som inledning till nya undersökningar, men dels också som en fortsättning av arbeten, vilka tidigare bedrivits under annan organisation, såsom t. ex. redaktionen av arbetet »Gamla Svenska Städer».

I Gränna utfördes uppmätning av större delen av den gamla bebyggelsen samt av karakteristiska gatuprofiler, varjämte fotografering i viss ut-

sträckning verkställdes. Även ett antal gårdar i stadens omgivning undersöktes. Arbetet leddes av arkitekten Herman Norgren med biträde av teknologen Gösta Planck; intendenten Wallin deltog under ett par dagar.

I Linköping uppmättes av arkitekten Norgren och teknologen Planck ett antal äldre gårdar och hus. Arbetet utfördes i samarbete med amanuensen vid Östergötlands Museum, fil. lic. Bengt Cnattingius.

I Enköping uppmättes några gamla gårdar av arkitekten Norgren med biträde av teknologen Planck.

I Arboga och Nora utfördes av fil. kand. Thure Nyman fotografering av äldre bebyggelse samt undersökning av äldre bohag m. m. hos ett antal privata ägare av dylika ur kulturhistorisk synpunkt intressanta föremål.

En undersökning av äldre kontorsinredningar i Stockholm utfördes under oktober och november månader under ledning av fil. kand. Gösta Selling med biträde av kandidaterna Gunnar Ullenius, Brynolf Hellner, Nils Åzelius och Olof Ekberg. Arbetet bekostades till större delen av A.B. Åtvidabergs industrier och utfördes som förberedelse till en historisk avdelning å en utställning av kontorsinredningar.

Filmupptagning.

Redan under år 1927 upptogs några filmer på 1928 års anslag för kulturhistorisk filmupptagning, varöver redogörelse lämnas i årsberättelsen för förstnämnda år. Där lämnas även uppgifter angående de Halländska danser vilka upptogs i januari 1928 (Redogörelse 1927, sid. 62 f.).

Härutöver ha upptagits en serie bilder, belysande vinterfisket (not, nät, ståndkrok m. m.) samt sjöfågelskytte i Södermanlands yttre skärgård. Liksom tidigare har upptagningen stått under ledning av amanuensen Klein och utförts genom A. B. Svensk Filmindustri.

Föreläsningar och demonstrationer.

I stor utsträckning ha genom museets försorg anordnats demonstrationer av samlingarna för korporationer och sällskap. Flera av tjänstemännen ha även på anmodan av hembygdsföreningar och dylika organisationer i skilda bygder hållit ett stort antal föreläsningar över ämnen i anknypning till museets verksamhet.

Offentliga uppdrag och museal rådgivning.

Yttranden till och på uppdrag av riksantikvarien ha av museets styresman liksom tidigare avgivits i ett flertal ärenden.

Intendenten *Erixon*: ledamot av styrelsen för Undersökningen av svenska landsmål, Uppsala; har givit råd och upplysningar åt följande museer: Arvika museum, Julita museum, Järvsö hembygdsförening och Bergsjö hembygdsförening; anordnat en avdelning på Örebroutställningen, belysande byar, bondgårdar, och bergsmansgårdar i Örebro län.

Amanuensen *Bäckström*: ordnade museets deltagande i Danska veckan i januari; anordnade herrgårdsavdelningen å Örebro-utställningen i juni.

Amanuensen Berg: anordnat den jordbrukshistoriska avdelningen vid Örebro läns utställning 1928 och tillsammans med intendenten Erixon avdelningen Bonde- och bergsmanskultur vid nämnda utställning; i övrigt lämnat anvisningar vid besök i några bygdemuseer.

Amanuensen Hagberg: Har såsom ledamot av den av Sveriges Husmoderföreningars Riksförbund bildade kommittén för tillvaratagande och upplivande av gamla svenska hemseder biträtt vid anordnandet av förbundets julmessa i Blå hallen 14—16 dec.

Skansen.

Den närmaste ledningen och övervakandet av yttre arbeten, fester, friluftsteatern och restaurangrörelsen på Skansen har handhåfts av intendenten BEHM. Skansens expedition har föreståtts av amanuensen RUDBECK. Vårfestens anordnande leddes av amanuensen KLEIN.

Byggnadsarbeten. Under föregående höst påbörjade tillbyggnads- och inredningsarbeten i Storboden avslutades. I Bragehallen, Balderslunden och Storboden inlades dolomentgolv. Från vattenledningsverkets distributionsledning utanför Skansen mätarekammare innanför huvudingången invid Långa längan omlades rörledningen av Stockholms vattenledningsverk, varvid förut befintliga, mycket bristfälliga rör ersattes med 15 cm:s dylika. Medel härför erhöles genom en donation av hovjägmästaren Helge Ax:son Johnson. Byggnaderna å övre Solliden reparerades och ommålades liksom vaktstugan, som också erhöill tegeltak. Bergbanans vagnar reparerades och ommålades i likhet med stationshuset vid Hazeliusporten. Denna undergick en genomgripande reparation samt beströks med gul slamfärg. Broar och räck ute i parken ombyggdes eller lagades.

Fester m. m. Ny årshelgen högtidlighölls med sedvanlig nyårsvaka. Vid 12-slaget ringde Håsjö- och Hällestadsstaplarnas klockor, och från Renberget föredrog Anders de Wahl Tennysons dikt Nyårsklockan. Kungl. Flottans musikkår spelade koraler och fosterländska stycken, och Skansen var under hela aftonen rikt upplyst av tjärtunnor och eldar.

Långfredagen den 6 april,

Påskdagen och Annandag påsk gävos konserter av Kungl. Flottans musikkår.

Valborgsmässaftonen voro Stockholms studenter enligt gammalt bruk inbjudna att fira på Skansen, en inbjudan, som hörsammats av en talrik skara studenter, som uppmarscherade under fanor och standar till Orsakullen, där Stockholms Studentsångarförbund under Einar Ralf sjöng ett flertal vårsånger, och Stockholms Studentkårers förbundsstyrelses ordförande med. kand. Dag Knutson talade för våren. Folkdanser dansades första gången för året, och den gamla leken »Slå katten ur tunnan» uppfördes på Orsakullen.

1 Maj, Stor maj-fest och festkonsert vid Orsakullen med musik av Kungl. Svea Livgardes och Kungl. Flottans förenade musikkårer under ledning av musikdirektörerna Per Grundström och Erik Högberg, samt sång av Stockholms Studentsångarförbund under Einar Ralf och av Stockholms Allmänna Sångförening under dirigenten musikdirektör Hildor Lundvik. På aftonen konserterade Kungl. Flottans musikkår, och folk-

danser dansades av Skansens folkdanslag. På Nedre Sollidens tre dansbanor var för första gången under året dans anordnad.

13 maj — Konserterade Stockholms Körförbund under dirigenten musikdirektör Sven Lizell.

20 maj — Gymnastikens dag, gavs å banan vid Bollnässtugan uppvisning i gymnastik av en grupp skolungdom under ledning av gymnastikdirektör Th. Lindfors.

27 maj — Stor konsert vid Idunhallen av Kungl. Hovkapellet, under anförande av förste hovkapellmästaren Armas Järnefelt.

25 maj — Vårfest framställande »en fest för 600 år sedan». Vårfestdagarna voro 25, 26, Annandag pingst den 28, 31 maj, samt 2 och 3 juni.

Om programmet se sid. 45.

4 juni — Nordiska Studentmötet i Stockholm höll stor avslutningsfest på Skansen med middag å Idunhallen samt tal och sång vid Orsakullen. För Studentmötets deltagare gavs även en repris av »Miraklet om Sankt Valentin», som under vårfesten uppförts å Skansens Friluftsteater av studenter vid Stockholms högskola. Kvällens planerade dans på dansbanorna vid Nedre Solliden måste på grund av kyla inställas och ett samkväm ordnades i stället i Högloftet.

6 juni — Nationaldagen, Svenska Flaggans dag — inleddes med svensk lösen. På aftonen konserterade Kungl. Flottans musikkår under anförande av musikdirektör Erik Högberg, sång utfördes av sångsällskapet »D. S.» under ledning av musikdirektör Emil Carelius och dagens högtidstal hölls av fil. d:r Nils Lundeqvist. Programmet avslutades med korum och flaggans högtidliga nedhalande under tonerna av Kungl. Flottans paradmarsch.

Samma dag den 6 juni hölls även Militär Idrotts Stockholmsdistrikts stora Vårkonsert på Skansen i musikläktaren å Övre Solliden. I konserten deltog Stockholms garnisons regementsmusikkårer och Kungl. Flottans musikkår.

10 juni — Finländsk konsert av Borgåbygdens Sångförbund.

16 juni — Svenska missionsförbundets 50-årsjubileum firades med sång vid Orsakullen av en kör om cirka 2,300 sångare samt tal av rektor Gustav Mosesson.

18 juni — Stor Studentkonsert av Stockholms Studentsångarförbund under musikdirektör Einar Ralf, som solist medverkade vid konserten operasångaren Martin Öhman.

Midsommaraftonen den 23 juni hölls midsommarvaka och firades dagen med dans och lekar kring den nylödade majstången vid Mora-stugan. Under aftonen konsert av Kungl. Flottans musikkår, folkdanser, ringlekar. Vid 12-slaget spelades av musikkåren koraler och fosterländska stycken från Håsjöstapeln och ringde klockorna i Håsjö- och Hällestadstaplarna. Tjärtunnor och eldar brunno.

15 juli — Konsert av Kvindelige Studenters Sangforening, från Oslo, Norge. Konserten gavs från musikläktaren invid Idunhallen.

16 juli — Helsingfors Kvinnliga Gymnaster gävo på banan vid Bollnässtugan uppvisning i rytmisk gymnastik och dans.

26 juli — Bellmansdagen firades med sång av Bellmanskören.

29 juli, Föreningen Nordiskt Fredsmöte samlades vid Orsakullen, där hälsningstal hölls av H. A:son Berg, varefter representanterna för de nordiska länderna, statsrådet Jakob Pettersson för Sverige, förre statsminister C. Th. Zahle för Danmark, byretsdomer Carl Bonnevie för Norge samt fil. dr Felix Iversen för Finland höllo korta anföranden. Festen inleddes och avslutades med musik av Kungl. Flottans musikkår, som även i samband med talen spelade de olika ländernas folksånger.

Samma dag sång av Bellmanskören vid Idunhallen.

8 augusti, Stockholms Allmänna Sångförening, planerad konsert, som på grund av regn måste inställas.

15 augusti, Fest anordnad av Stockholms Ungdomsorganisationers samarbetskommitté. Under festen talade instruktör Rudolf Holme om Bildningsrörelsen, överdirektör Richard Sandler om Nykterhetsrörelsen och kapten C. J. Brunskog om Fredsrörelsen. Mellan de olika talen utfördes sång av Älvsjö manskör.

6 november, Gustaf II Adolfs dödsdag, högtidlighölls med flaggning. Stockholms garnisonsregementen voro inbjudna att på Skansen högtidlighålla minnesdagen. På kvällen anordnade Stockholms studenter ett fackeltåg, som utgick från Skogsinstitutet, där studenterna samlades och avtågade till Orsakullen. Vid Orsakullen talade ordf. i Stockholms studentkårers förbundsstyrelse, med. kand. Dag Knutson, och Studentsångarförbundet under Einar Ralfs ledning sjöng fosterländska sånger. Skansen var rikt upplyst med tjärtunnor och eldar.

30 november, Carl XII:s dödsdag, voro i likhet med den 6:e i samma månad, Stockholms garnisonsregementen inbjudna att högtidlighålla minnesdagen på Skansen.

30 november, Artur Hazelius' födelsedag, högtidlighölls med flaggning.

8 december, Julmarknad anordnad vid Bollnässtugan med försäljning i Norabodarna samt i för tillfället invid dessa uppsatta stånd, där de salubjudna varorna: julbröd, pepparkakor, karameller, julgotter och hemslöjdsalster av många slag, särskilt de på Skansen arbetade julbockarna av halm samt julkronor m. m. från Dalarna hade livlig åtgång under de tre timmar marknaden pågick. Julmarknaden besöktes detta år av 12,040 personer. I Bollnässtugan, som ordnats till julstuga med uppdukade julbord, berättade Delsbostintan om gamla julseder från Hälsingland. Lucia och fyra tärnor sjöngo i Blekingestugan, Bollnässtugan och Älvrosgården.

18 december, 100-årsminnet av Viktor Rydbergs födelse, var på eftermiddagen en stämmingsfull minnesfest ordnad invid skaldens på Skansen återuppförda arbetsrum. Från skrivbordet lyste under hela aftonen Viktor Rydbergs arbetslampa. Vid minnesfesten reciterade Gerda Lundeqvist-Dahlström »Tomten» och »Träsnittet i psalmboken», Nordiska Museets styresman professor Andreas Lindblom talade om Viktor Rydberg och Engelbrekts kyrkokör förstärkt med omkr. 150 skolynglingar under ledning av musikedirektör David Åhlén sjöng »Athenarnes sång» i Sibelius tonsättning. Den korta minnestunden avslutades av

kyrkokören med Bethlehems stjärna, varvid tonsättarinnan fru Alice Tegnér själv medverkade vid pianot.

Flaggning. Med stor flaggning har högtidlighållits Konungens och Drottningens födelsedagar; den 16 juni på Konungens födelsedag gavs även salut från batteriet på Övre Solliden. Flaggning har ägt rum vid ett stort antal historiska och fosterländska minnesdagar, vid Kungl. Livrustkammarens 300-års jubileum den 17 mars samt vid fester, kongresser m. m. Främmande nationers flaggor hava även vid flera tillfällen hissats.

Seglora kyrka. Högmässogudstjänst har under den varmare årstiden hållits varje sön- och helgdag fr. o. m. Kristi Himmelfärdsdag den 7 maj t. o. m. den 30 september, samt långfredagen den 6 april, då gudstjänst anordnades av Kungl. Livregementet till häst för regementets officerare och manskap. Juldagsmorgonen hölls en stämmingsfull och livligt besökt julotta med predikan av pastor Olle Nystedt i Oscars församling; från orgelläktaren sjöngo Skansens koralbarn gamla julpsalmer och sånger. I kyrkan har under året ägt rum 21 bröllop. För första gången sedan kyrkans förflyttning till Skansen har i densamma hållits konfirmation lördagen den 5 maj och nattvardsgång söndagen den 6 maj, förrättade av kyrkoherden i Oscars församling Valdes Bengtsson.

Nordiska Museets styresman, fil. d:r Gustaf Upmark, som avled i sitt hem på Skansen den 3 oktober, jordfästes i Seglora kyrka lördagen den 6 oktober.

Kyrkan har flera gånger under sommaren upplåtits till gudstjänster, hållna av Stockholms olika församlingars präster vid besök anordnade för gamla. Även för några enskilda gudstjänster har kyrkan under året upplåtits.

En orgel har som gåva överlämnats till kyrkan av prostinnan Manda Stengård, Hejde, Gotland. Under hösten iständsattes denna av piano-stämmaren och organisten Gustaf Kruse samt spelades första gången vid julottan på juldagsmorgonen.

Minnesringning har ägt rum under året endast en gång, den 27 maj, Artur Hazelius dödsdag.

Klädkammarens förråd har under året ökats med en del dräkter utförda för Skansens Vårfest, »En fest för 600 år sedan». Av dessa dräkter är särskilt att nämna ett antal riddardräkter, vars rustningar i närmast möjliga mån framställa de genom fynden vid Korsbätningen på Gotland framkomna detaljerna i utrustning, vapen m. m. Utom dessa krigardräkter för riddare och väpnare gjordes ett 20-tal dräkter för ej rustade riddare och damer samt ett 40-tal enklare dräkter från 1300-talets början. För det i samband med vårfesten utförda »Miraklet om Sankt Vallentin» gjordes även ett 20-tal dräkter bl. a. till framställarna av Jungfru Maria och änglarna Michael och Gabriel. Samtliga dessa tidiga medeltidsdräkter förfärdigades på Skansens klädkammare utom själva rustningarnas ringansar, som utfördes av Militärekiperingsaktiebolaget.

Till »Livet på landet» gjordes för Skansens Friluftsteater en helt ny uppsättning av dräkter i 1840-talets stil.

Skansens förråd av allmogedräkter har på flera sätt kompletterats och till vintern, särskilt med tanke på julmarknaden, inköptes en skinntröja från Leksands s:n, Dalarna. Som gåva av konstnären Allan Egnell har

emottagits en skinnkjol och en skinntroja från Mora s:n, Dalarna. I övrigt har dels anskaffats genom inköp, dels förfärdigats i klädkammaren: kvinnodräkter från Enviken, Leksand och Ore, Dalarna, från Fjäre s:n, Halland, Bjursås och Delsbo i Hälsingland samt från Sorunda s:n i Södermanland, — mansdräkter från Halland, Hälsingland, Värmland och Ångermanland.

För Skansens stugvakter, ringleksbarn och deltagare i Skansens folkdanslag hava dräkter under året nyanskaffats och rustats.

Friluftsteatern har 1928 i likhet med föregående år, då Skådebanan efter regissör Gustaf Linden övertog arbetet med teatern, stått under detta företags ledning. Chef för Skådebanan och härigenom även vid Skansens Friluftsteater var författaren Fredrik Ström och regissör för sommaren skådespelaren och regissören Einar Fröberg.

Under sommaren har givits *Live t på landet*, lustspel med sång i 3 akter efter Fritz Reuter av Peter Fristrup och Hjalmar Selander.

Första föreställningen ägde rum den 9 juni, under mycket ogynnsam väderlek (nästan oavbrutet ösregn), sista föreställningen för hösten gavs den 19 augusti.

Tiden mellan 27 juni—15 juli gavs å Friluftsteatern även barnpjäsen »Storskrytaren» av Margit Ekegårdh. Pjäsen uppfördes endast 5 gånger.

Antalet ordinarie föreställningar var 71, därav 10 matinéer, inställda 12, därav 1 matiné, summa annonserade föreställningar 83.

Kungl. Flottans musikkår har under anförande av musikdirektör Erik Högberg konserterat sön- och helgdagar fr. o. m. långfredagen den 6 april t. o. m. den 15 oktober, lördagar fr. o. m. 28 april. Dagliga konserter hava givits från medio av maj t. o. m. augusti månads slut.

Restaurangrörelsen har liksom under föregående år föreståtts av källarmästaren Karl Brolin och bedrivits i Högloftet och Nyloftet, samt under sommaren i och vid Idunhallen och i Balderslunden.

Besök och studier.

Besök. Hela institutionen Nordiska Museet med Skansen besöktes under år 1928 av 897,979 personer mot 911,342 under år 1927.

Samlingarna i museibyggnaden å Lejonslätten voro tillgängliga för besökande alla dagar i veckan, vardagar kl. 11—4, sön- och helgdagar kl. 1—4, utom under den mörka årstiden, då museet stängts något tidigare. — Stängt har museet under året varit 1 mars, långfredagen, 21—23 april och 21—25 december. — Tillträdet till Livrustkammaren var fritt söndagar och fredagar, övriga dagar berättigade inträdesavgiften till museisamlingarna även till inträde i Livrustkammaren.

Inträdesavgiften till museet har utgjort 50 öre per person, måndagar 1 kr.

Antalet besök under året utgjorde 61,259 mot 58,274 under 1927.

jan.	2,500	juli	10,272
febr.	2,851	aug.	8,054
mars	4,335	sept.	5,308
april	4,359	okt.	3,907
maj	4,143	nov.	3,662
juni	9,628	dec.	2,240

Summa besök 61,259

Skansen har varit tillgänglig alla dagar i veckan från kl. 8 f. m. till kl. 10 e. m. (under den mörka årstiden till kl. 8 e. m.).

Inträdesavgiften till *Skansen* utgjorde under hela året 75 öre per person.

Antalet besök under 1928 utgjorde 836,720 mot 853,068 under 1927 och fördelade sig på de olika månaderna på följande sätt:

jan.	18,014	juli	142,535
febr.	16,541	aug.	127,210
mars	19,790	sept.	76,389
april	69,549	okt.	28,304
maj	133,443	nov.	25,051
juni	145,720	dec.	34,174

Summa besök 836,720

Studiebesök. Under år 1928 utlämnades till museiavdelningarna å Lejonslätten 1,072 studiekort, av vilka 1,001 även berättigade till fritt tillträde. Studier hava idkats av Konsthögskolan, K. Tekniska Högskolan, Fredrika Bremerförbundets yrkesskolor, Handarbetets Vänners skolor, Brunssons vävskola, Eneroths och Lundins seminarier, Svensk Hemslöjd jämte en del målar-, elementar- och folkskolor m. fl.

Till *Skansen* utlämnades 890 studiekort berättigande till fritt inträde samt 36 st. ej gällande för inträde. Studier hava idkats på *Skansen* av flertalet av de skolor och studiekurser, som besökt Nordiska Museet och av ett antal enskilda konstnärer.

Fritt tillträde till *Skansen* har, i överensstämmelse med de av Stockholms stadsfullmäktige stipulerade villkoren för åtnjutande av anslaget från Stockholms stad, lämnats lärjungar vid Stockholms allmänna läroverk och folkskolor samt vid av staden understödda högre flickskolor, i samlad trupp under lärares ledning. Stockholms folkskoledirektion har erhållit 2,250 frikort, gällande 1 maj—30 september till fördelning bland skolungdom och för de Högre Allmänna läroverken ha utlämnats 750 dylika kort.

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Den 31 dec. 1928 räknade Samfundet 2,476 ledamöter; av dessa voro 50 hedersledamöter, 152 ständiga och 2,274 stiftande ledamöter, av vilka senare 715 voro befriade från avgift.

Antalet nyingångna ledamöter under året var 261, varav 2 heders- och 14 ständiga ledamöter.

Döda under året voro 6 ständiga och 91 stiftande ledamöter, varjämte 283 ledamöter utgått ur Samfundet.

Nyvalda hedersledamöter under året:

Fröken GERDA CEDERBLOM.

Fröken ZELMA KJELLBERG,

Artur Hazelius-medaljen.

Enligt Nämndens beslut har den år 1893 slagna Hazelius-medaljen den 30 november 1928 utdelats till följande personer, nämligen:

I silver till:

Civilingenjör BERTIL ALMGREN, Stockholm;

Doktorinnan ANNA ARWIDSSON, Uppsala;

Amanuensen ANDERS BILLOW, Stockholm;

Civilingenjör AXEL CRONQUIST, Eslöv;

Arkitekten ARRE ESSÉN, Stockholm;

Fotografen A. C. HULTGREN, Svinhult;

Fil. dr EMIL HULTMARK, Stockholm;

Bankdirektör ANSHELM SCHMIDT, Örebro;

Länsassessor E. STENIUS, Karlstad.

I brons till:

Konstnären A. T. BYBERG, Växvik;

Bruksförvaltare ELOF SIMLUND, Storå, Vasselhyttan.

Artur Hazelius-fonden.

Fonden, som vid årets början uppgick till 50,443:82 kronor, visade den 31 december 1928, tack vare flera kontanta gåvor och upplupna räntor, en behållning av 52,987:39 kronor.

Angående stadgarna för fonden se redogörelsen för 1924, sid. 69.

Ekonomi.

Nordiska Museets räkenskapskontor har stått under ledning av intendenten BEHM. Tjänstgörande ha varit amanuenserna MÖLLER och ÅHMARK samt bokhållaren ENGWALL. Dessutom ha fröknarna ARP och RYDBERG som extra biträden tjänstgjort på kontoret.

Här nedan meddelade revisionsberättelse avser år 1927, icke år 1928. — De av Kungl. Vetenskapsakademien för år 1928 utsedda revisorerna äro professorerna CHR. BARTHEL och OTTO ROSENBERG samt majoren ELIS BRUSEWITZ.

Revisionsberättelsen för år 1927 har följande lydelse:

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som av K. Akademien utsetts till revisorer av Nordiska museets räkenskaper och förvaltning för år 1927, få härmed efter fullgjort uppdrag avgiva följande revisionsberättelse.

Siffergranskningen har, som av bifogade intyg (bil. 1) framgår, blivit verkställd av därtill utsedd person och har icke givit anledning till anmärkning.

Siffergranskaren har även utfört ett sammandrag av Nordiska museets utgående balansräkning den 31 dec. 1927 (bil. 2) så lydande:

Tillgångar:

Museibyggnaden	Kr. 3,449,751: 75
Skansens kapitalvärde	> 1,745,576: 99
Samlingar	> 857,808: 27
Inventarier	> 63,836: 75
Bibliotek	> 77,911: 71
Diverse fordringar	> 51,054: 10
Bankräkningar	> 113,813: 77
Obligationer och andra värdepapper	> 938,471: 51
Kassabehållning	> 813: 67
	<hr/>
Summa	Kr. 7,299,038: 52

Skulder:

Återstående utgifter	Kr. 33,407: 64
Fonder	> 1,299,965: 95
Stockholms stad	Kr. 20,254: 31
Andra skulder	> 70,304: 47
Livrustkammaren	> 1,309: 94
Behållning vid årets slut	> 5,873,796: 21
	<hr/>
Summa	Kr. 7,299,038: 52

Museets värdepapper befinna sig i Skandinaviska Kreditaktiebolagets och Stockholms Enskilda banks vård och förvar. Kr. 113,813: 72 voro insatta å räkning i Stockholms Intecknings Garanti A.-B., Skandinaviska Kredit A.-B. och Stockholms Enskilda bank. Bankbeskeden härom hava av oss jämförts med årets utgående balansräkning och har därvid ingen anledning till anmärkning förekommit.

Huvudbokens sammandrag av inkomster och utgifter visar följande ställning den 31 dec. 1927 (bil. 2).

Inkomster:

Statsanslag	Kr. 174,130: 16
Från Samfundet för Nordiska museets främjande	> 5,498: 44
Inträdesavgifter	> 22,555: 50
Årskort	> 12,254: —
Förlagsartiklar	> 13,154: 24
Fonder och anslag	> 26,229: 83
Inkomst från Skansen och Skansens servering	> 74,252: 51
Vinst vid försäljning av obligationer	> 362: 73
Lotterimedel	> 89,200: —
Gåvor	> 52,900: —
Brist	> 14,761: 62
	<hr/>
Summa	Kr. 485,300: 03

Utgifter:

Löner och arvoden	Kr. 212,824: 80
Pensioner under året	> 7,032: —
Litterära arbeten och fotografering	> 21,283: 73
Expeditions- och resekostnader	> 42,176: 14
Försäkringskostnader	> 8,718: 38
Underhålls- och inredningsarbeten	> 21,288: 99
Vatten, värme och belysning	> 22,125: 87

Samlingar, böcker och inventarier	Kr.	59,194: 23
Extra renhållning och vakttjänst	»	7,223: 94
Sjukdoms- och olycksfallersättning	»	1,261: 92
Överföring till pensionsfonden	»	6,000: —
Fester och varjehanda utgifter	»	7,203: 52
Gustaf Vasa-statyn	»	10,000: —
Utställningskostnader	»	818: 26
Räntor	»	5,248: 45
Gåvor (fördelade å olika konti)	»	52,900: —
	Summa Kr.	485,300: 03

Inkomsten från Skansen och Skansens servering understeg med kr. 37,809: 42 föregående års. Årets brist kr. 14,761: 62 understiger med kr. 67,335: 45 föregående års.

Samtidigt med revisionen av Nordiska museets räkenskaper hava vi granskat Samfundets för Nordiska museets främjande räkenskaper för år 1927 och därvid icke funnit anledning till någon anmärkning.

Stockholm den 19 april 1929.

O. Rosenberg.

Wilh. Palmær.

Alfred Pettersson.

Vid siffergranskning av 1927 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit; alla utgiftsposter hava vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, vilket härmed intygas.

Stockholm den 22 nov. 1928.

Hj. Tillberg,

Samfundet Nordiska museets vänner.

Styrelseberättelse för år 1928.

Samfundets medlemsantal, som den 31 december 1927 uppgick till 212 personer, därav 174 ständiga och 38 årligen betalande ledamöter, uppgick den 31 december 1928 till 227 personer, därav 176 ständiga och 51 årligen betalande ledamöter.

På grund av sekreterarens frånfalle kunde det till hösten utsatta årsmötet ej äga rum.

Styrelsen har under året utgjorts av följande personer, valda vid årsmötet 1926 för en tid av tre år: ordförande H. K. H. Hertigen av Västergötland Prins Carl, övriga ledamöter: disponenten Carl Sahlén, vice ordförande, grevinnan Siri Oxenstierna, f. Wallenberg, hovjägmästaren Helge Ax:son Johnson, skattmästare, och fil. dr Gustaf Upmark, sekreterare, avliden den 3 oktober; ersättare riksantikvarien Sigurd Curman och friherre Carl. Fr. Bennet. Som t. f. sekreterare har enligt styrelsens beslut den 13 juli intendenten vid Nordiska museet Sigurd Wallin tjänstgjort. Som revisorer, valda för samma tid som styrelsen, hava fungerat: disponenten Harald Almström och direktören Gösta Carr, ersättare direktören Otto Salmonson.

Styrelsen har under året hållit ett sammanträde, nämligen den 13 juli 1928. Därvid föredrogos styrelse- och revisionsberättelser för år 1927. Vidare anmäldes och godkändes de sedan styrelsens sammanträde den 4 maj 1927 verkställda inköpen, nämligen:

En samling dräkter och dräktdelar m. m., varibland 3 sidenklädningar från rokoko- och gustaviansk tid, huvudbonader, handskar, skor etc. samt en stor damastduk med svenskt vapen	900: —
Chiffonnier av mahogny i götisk stil, gjord som mästestycke i Stockholms snickareämbete av B. Fr. Ramback 1834	400: —
En sängkappa samt en samling dräkter från 1600—1800-talen	445: —
	Summa Kronor 1,745: —

En samling dräkter, varibland två praktfulla damdräkter och en herrdräkt från 1700-talet samt åtskilliga dräktdelar och broderier från 1600-, 1700- och 1800-talen	2,000:—
Ett par konsolbord i rokokostil, snidade och förgyllda, med gröna marmorskivor, stockholmsarbete	2,600:—
Ett golvur, signerat av urmakaren Nohrin i Falun 1735	1,010:—
	<hr/>
	Summa Kronor 7,355:—

Det sammanlagda belopp, för vilket inköp under de år 1919—1928, under vilka Samfundet varit i verksamhet, blivit gjorda, uppgick sålunda till 148,315:— kronor. Angående Samfundets ekonomiska ställning får styrelsen hänvisa till den berättelse, som avgives av revisorerna.

Stockholm den 16 maj 1929.

Carl Sahlin.

Carl.

C. Fr. Bennet.

Helge Johnson.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedda att granska Samfundet Nordiska Museets Vänners förvaltning och räkenskaper för år 1928, få efter verkställd revision avgiva följande berättelse:

Vi hava tagit del av Styrelsens protokoll och övriga handlingar samt genomgått räkenskaperna, vilka äro förda med ordning och noggrannhet och utgifterna äro vederbörligen verifierade.

Värdehandlingarna, som förvaras i skattmästarens fack i Stockholms Enskilda Bank, hava av oss genomgåts.

Räkenskaperna utvisa följande:

Inkomster:

Årsavgifter	Kr.	5,100:—
Ständiga ledamotsavgifter	>	2,000:—
Räntor	>	8,177:—
		<hr/>
	Kr.	15,277:76

Utgifter:

Förvärf av föremål	Kr.	7,355:—
Diverse omkostnader	>	1,447:15
Avskrivning å obligationer	>	5,190:53
Överfört till Kapitalfonden	>	1,285:08
		<hr/>
	Kr.	15,277:76

Ställningen den 31 December 1928.

Tillgångar:

Kontant i kassan	Kr.	56:84
Innestående å Uppsägningsräkning med Stockholms Enskilda Bank	>	2,203:77
Innestående å Depositionsräkning med Bankfirman C. G. Cervin	>	15,000:—
Nom. \$ 34,000 Svenska Statens 6 % obligationer av år 1919	>	130,000:—
		<hr/>
	Kr.	147,260:11

Skulder:

Kapitalfonden	Kr.	147,260:11
-------------------------	-----	------------

Vi tillstyrka årsstämman att bevilja Styrelsen ansvarsfrihet för 1928 års förvaltning.

Stockholm den 15 April 1929.

Harald Almström.

Gösta Carr.

Gåvor.

Penninggåvor 1928.

Jan. 13.	W. Fevrell, till Artur Hazelius-fonden	70:—
Mars 29.	» » » » » »	35:—
April 30.	H. Ax:son Johnson, till H. Ax:son Johnsons Skansenfond	5,000:—
Maj 16.	H. Lichtenstein, till H. Lichtensteins fond	2,366: 60
» 19.	Fru K. Wester och fru H. Ramstedt, till reparation av orgel	100:—
Juni 9.	1898 års teknologer, insamling till flyttning och vård av Petissan	340:—
» 14.	H. Ax:son Johnson, till hans Skansenfond	5,000:—
Okt. 2.	W. Fevrell, till Artur Hazelius-fonden	35:—
» 10.	Gurli Linder, fru, » » » » »	10:—
» 11.	Delsbostintan, » » » » »	5:—
Nov. 15.	Åtvidabergs industrier, till undersökn. av äldre kontorsinredn. och inköp av äldre kontorsmöbler	500:—
» 26.	Hilmer Åberg, grosshandl., till Hilmer Åbergs fond	22,500:—
Dec. 14.	» » » » » » » » » » »	5,000:—

Kr. 40,961: 60

Gåvor till Nordiska Museets samlingar hava år 1928 lämnats av följande:

Ahlgren, J., hovrättsråd, Stockholm, enligt förordnande, genom häradshövding Fr. Ahlgren, Sjöbo: potpourrikruka av mjölkglas. — Aktiebolaget Granit och Betong, Stockholm. — Aktiebolaget Nordisk Familjebok, Stockholm. — Almgrens, K. A., sidenfabrik, Stockholm, genom direktör V. Brattberg. — Almqvist, Karl J. H., ingenjör, Stockholm. — Andelius, Emma, fru, Stockholm. — Andersson, Agnes, fru, Björnsbyholm, Långserud. — Andersson, fru, Söre, Våse. — Andersson, A. Hj., järnvägstjänsteman, Stockholm. — Andersson, Hed Olof, korgmakare, Indor, Våmhus. — Andersson, Jenny, fru, Enviken. — Andersson, J. V., herr, Västgöthyttan. — Andersson, Karolina, fru, Kisa. — Andersson, Katarina, fru, Måstaka, Svanskog. — Andersson, Lok Anders, herr, Indor, Våmhus. — Andersson, Lovisa, fru, Asbysand. — Andersson, Märta, fru, Holm, Arvika. — Andersson, Per, lantbrukare, Hässleberga, Kongsmarken. — Andersson, Stens Erik, herr, Näset, Ore. — Andreasson, Johanna, fru, Fjäll, Högerud. — Andréen, Märta, fru, Stockholm. — Anjou, fru, Stockholm. — Arenander, Elisabeth, fru, Stockholm. — Arrendatorn på Ivar Perssons gård, Alntorp. — Arrhenius, Lilly, fröken, Stockholm. — Arwidsson, Anna, doktorinna, Uppsala. — Arwidsson, Ivar, docent, Uppsala. — Genom Arwidsson, Ivar, docent, Uppsala.

Back-mor, Ullvi, Leksand. — Bäckström, Arvid, fil. doktor, amanuens, Stockholm. — Balstadsveen, Ola, herr, Idre. — Bannbers, Ola, amanuens, Stockholm. — Bengtson, Karin, fru, Kläppe, Östersund. — Bengtsson, Ludvig, herr, Hälsingborg. — Genom Berg, G., amanuens, Stockholm. — Berggrens, Hilma, fru, stärbhus, Stockholm. — Bergholtz, Emilia, fröken, Stockholm. — Berglund, H., fröken, Brösarp. — Bergstrand, Johan, herr, Berg, Öster-Färnebo. — Bergström, J., f. d. lantbrevbärare, Veberöd. — Billow, Anders, amanuens, Saltsjöbaden. — Billström, J., med. doktor, Stockholm. — Björkebaum, J. E., komminister, S. Skarbol, Svanskog. — Björklund, herr, Björkskär, Gryt. — Björklund, K., herr, Bokö, Gryt. — Björkman, Polly, fröken, Kristianstad. — Björnvall, I., godsägare, Ena, Enköping. — Blom, K. P., byggmästare, Stockholm. — Bodin, Maria, Ingarsbyn, Högerud. — Boltensstern, Fritz, ingenjör, Stockholm. — Bonde, C. G., friherre, Eriksberg. — Brandelius, R., fröken, Stockholm. — Brenguiér, H. R., major, Stockholm.

Carlsson, David, herr, Stockholm. — Carlson, Maria, fru, Eka gård, Enköping. — Carlstedt, Frida, fröken, Stockholm. — Cassén, A. W., doktor, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: diverse småsaker. — Curman, Sigurd, riksantikvarie, Stockholm.

Dahl, Alida, professorska, Stockholm. — Dahlén, Tekla Teresia, fröken, Stockholm. — Danielsdotter, Fogd Anna, fru, Svärdsjö. — Dickson, Sigrid, f. Sparre, friherrinna, Stockholm.

Edlund, Axel, herr, Kopparbo, Kolmården. — v. Ehrenheim, A., f. Blomstedt, fru, Grönsö. — v. Ehrenheim, Erik, kammarherre, Grönsö. — Ekengren, W., järnvägstjänsteman, Luleå. — Elffors, Ivar, lantbrukare, Ve, Väse. — Elofsson, Maria, fröken Agnetenberg, Arvika. — Engellau, Ivar, advokat, Stockholm. — Enggrön, Alexander, hemmansägare, Pakri, Lilla Rågö, Estland. — Enggrön, Johan, hemmansägare, Stora Rågö, Estland. — Engström, Emma, fru, Å., Njurunda. — Eriksson, C. A., kyrkvaktare, Spånga. — Eriksson, E. E., kyrkvård, Drälinge, Björklinge. — Eriksson, G., herr, Byholm, Grisslehamn. — Eriksson, Otto, herr, Idbäck, Malung. — Eriksson, syskonen, V. Hungvik, Högerud. — Erixon, Sigurd, fil. doktor, intendent, Stockholm. — genom Erixon, Sigurd, fil. doktor, intendent, Stockholm. — Esséns, Åke, kandidat, stärbhus, genom arkitekten Arre Essén, Stockholm.

— Feron, Carl, hovjuvelerare, Stockholm: diverse till guldsmedsverkstaden hörande föremål. — Feychting, E. O., fabrikör, Stockholm. — Flach, Elise, f. Starck, fru, Stockholm. — Forssberg, J., herr, Forssa. — Forsstedt, Erik, herr, Bispfors. — K. Fångvårdsstyrelsen, Stockholm.

Gerdén, Anna, fru, Mötterud, Arvika. — Granberg, Einar, folkskollärare, Krokom. — Gumpel, Max, ingenjör, Stockholm. — Gustafsson, Hulda, fru, Kärrmossen, Arvika. — Gustafssons, skräddare, stärbhus, Gränna, genom arkitekten H. Norgren.

Hagberg, Louise, amanuens, Stockholm. — Halvarsson, Knut, herr, Grötholm, Idre. — Halvarsson Sol Halvar, hemmansägare, Västbygge, Venjan. — Hansson, Göras Brita, fru, Svärdsjö. — Hansson, Hulda, fru, Stockholm. — Hansson, Olars Per Erik, kyrkvård, Dalbyn. — Hansson, Sophie, änkefru, Stockholm. — Hazelius, Gunnel, amanuens, Stockholm. — Genom Hazelius Gunnel, amanuens, Stockholm. — Helmers, Signe, f. Broman, fru, Stockholm. — Hillgren, Bror, konstnär, Stockholm. — Hoffsten, Anna, fru, Stockholm. — Hoffsten, Ida, fru, Stockholm. — Hornung, Louise, fröken, genom doktor G. Alm, Stockholm. — Hultgren, fru, Grindebo, Ingatorp. — Hultgren, fröken, Svinhult, Ingatorp. — Håkansson, E., f. Kullberg, fru, Vermbol, Katrineholm. — Hällsjö, K. E. doktor, Domnarvet. — Högberg, C. J., fabrikör, Sollefteå. — Högglund, Clara, f. Werner, fru, Stockholm.

Jakobsson, Alma, fröken, Stockholm. — Jansson, Staffas Anna, fru, Svärdsjö. — Jansson, Erikhans Johanna, Svärdsjö. — Johansson, Elna, fru, S. Åsum. — Johansson, Frans L., herr, Stockholm. — Johansson, Karl, auktionist, Sjöholt, Norra Vi. — Jonsdotter, Anna, fröken, Torsång. — Jonsson, Arvid, familj, Korsbol, Klässbol. — Jonsson, Erik Adam, båtbyggare, Borgen, Åsele. — Jonson, Paul O., f. d. tullföreståndare, Idre. — Julin-Nilsson, Hilda, fru, Arvika. — Jut-Erik, Gårdsjö, Rättvik. — Jönsson, Hanna, fru, Borrby. — Jönsson, Odina, fru, Viken, Allerum.

Karlsson, Fridolf, hemmansägare, Höre, Asker. — Karlsson, Ida, Flemminge gård, Boxholm. — Karlsson, skomakare, Hansta, Enköping. — Karlsson, Kerstin, fröken, Tolånga. — Kempe, Carl B. G., godsägare, Vetö, enligt testamentariskt förordnande: barnsläde m. m. — Kinnander, fru, Odensviholm. — Kinnman, Gunno, lektor, Experimentalfältet. — Kjellberg, Zelma, fröken, Stockholm: en förut deponerad samling silverskedar m. m. — Kjellgren, E. K. W., kyrkoherde, Idre. — Klein, Ernst, amanuens, Stockholm. — Klintberg, A., f. Oxenstierna, friherrinna, Stockholm.

Lamm, C. R., ingenjör, Roslags-Näsby. — Landin, Inger, f. Nilsson, fru, Stockholm. — Larsson, Emil, herr, Hällby, Fellingsbro. — Larsson, Hanna, fru, Björkhult, Horn. — Larsson, Sol Lars, herr, Västbygge, Venjan. — Larsson, fröken, Djursby, Grillby. — Larsson, nämndeman, Gunnaryd, Brötjemark. — Lenk, Torsten, amanuens, Stockholm. — Lennertson, Carl, handlande, Falun. — Lénström, Jenny, fröken, Stockholm. — Lewin, Anna, fröken, Stockholm. — Lewin, V. o. A., fröknar, Stockholm. — Lind, Elin, rektorska, Örebro. — Lindberg, J., trafikbiträde, Bollnäs. — Lindblom, Gerhard, intendent, professor, Stockholm. — Linder, Anders, hemmansägare, Västbygge, Venjan. — Lindevall, Per, herr, Stutt, Venjan. — Lindskog, Herma, f. Brämer, fru, Tallby, Saltsjöbaden. — Ljungberg, P. A., kapten, Stockholm. — Lothigius, Ida, fröken, Stockholm, enligt förordnande: en spinnrock. — Lundgren, Elisabet, fröken, stärbhus, Stockholm. — Lundquist, Georg, fru, Stockholm. — Lamm, Louise, fru, Stockholm. — Löfmarks, L. O., snickaremästare, stärbhus, Stockholm. — Lönnberg, I., lasarettsläkare, Karlshamn. — Lövgren, Sven, f. d. handlande, S:t Olof.

Malmberg, Per, fabrikör, Rud, Arvika. — Magnusson, Anna, fru, Högvalla, Arvika. — Magnusson, herr, Mariedal. — Marcus, Carl, civilingenjör, Stockholm. — Matsson, Back Erik, herr, Stutt, Venjan. — Montell, G., amanuens, Göteborg. — Mårén, Nils, hemmansägare, Västbygge, Venjan. — Månsson, Näs Nils, hemmansägare, Västbygge, Venjan. — Mårtensson, Nils, herr, Rinkaby. — Möller, Anna, f. Severin, fru, Stockholm. — Mörtzell, E. V., Mörttjärn, Malåträsk.

Nilsegården, Rättvik. — Nilsson, Anna, fru, Kisa. — Nilsson, Ellen, fröken, Bofasterud, Högerud. — Nilsson, J. O., fabrikör, Härnösand. — Nilsson, Kerstin, Västanom, Idre. — Nilsson, Matilda, fru, Stockholm. — Nordiska museets vänner: sängkappa av sidendamast med rika snörmakerier fr. 1600-talet, 4 damdräkter, 1 mansdräkt förutom en stor mängd dräktdelar mestadels från 1700-talet. — Nordqvist, Alma, fröken, Östra Värnäs, Stöllet. — Nordquist, Nils, inspektör, Länsmanngården, Stöllet. — Norgren, H., arkitekt, Stockholm. — Normans, Karl, herr, stärbhus, Tjockö, Gräddö. — Norrman, Anna, fru och Lindgren, Augusta, fröken, Stockholm.

Olson, Anders, snickare, Skönsberg, Sundsvall. — Olson, Augusta, fröken, Häljebol. — Olsson, Hulda, fru, Arvika. — Olsson, Johan, familj, Näbbol, Fjöle. — Olsson, Kung Olof, hemmansägare, Syrholm, Holsåker. — Olsson, Olga, fru, Berg, Arvika.

Paele, Ed., mrs, Riga: en samling bandprov från Lettland. — Palmgren, Albertina, fröken, Mariefred. — Pamp, A. P., Kullarp, Rydsnäs. — Persson, Bäcke Jöns, herr, Idre. — Persson, Id Jöns, herr, Gammalsäter, Idre. — af Petersens, Katy, fröken, S. Lindved, Svedala. — Pettersson, Hugo, herr, Hylta, Rydsnäs. — Pettersson, Ida, fröken, Holm, Arvika. — Pettersson, fru, St. Tirserum, Tirserum. — Pettersson, grosshandlare, Stockholm. — Pettersson, K., fiskare, Getå. — Pettersson, Maria Charlotta, Brobacken, Rotvik, Värmlands Nysäter. — Peyron, Louise, f. Reuterskiöld, fru, Stockholm. — Philipson, Hélène, fröken, Stockholm. — Pripps, Maria, fröken, Stärbhus, Stockholm.

Rahm, C. Th., direktör, Stockholm. — Reuterskiöld, Carl, legationssekreterare, Oslo. — Reuterswärd, Viktor, kammarskrivare och Reuterswärd, Ebba, f. Smedman, fru, Stockholm. — Rettig, Edit, fröken, Söderhamn. — Rignér, Enoch konstnär, Stockholm. — Ringqvist, fru, Solberga, Arvika. — Robsahm, Maria, f. Borg, Gärdesta, Hjo. — Runestam, Gustaf, direktör, Stockholm. — Rydberg, Maria, fröken, Stockholm. — Røjagården, Boda, Ovanmyra.

Samuelsson, fru, Sprängsbo, Ingatorp. — Saxén, P. L., vaktmästare, Stockholm. — Genom Selling, Gösta, amanuens, Stockholm. — Senells, Anna, fröken, stärbhusdelägare, Stockholm. — Simlund, Elof, bruksförvaltare, Vasselhyttan. — Sjöberg, Gustaf, herr, Stockholm. — Silfverstolpe, Gunnar Mascoll, intendent, Stockholm. — Skuman, Moses, garvare, Kåge. — Snörmakeriarbetarnes Sjuk- och Begravningskassa, Stockholm, genom snörmakaren Elias Ericsson: skräldada, stav, sparbössa, protokollsböcker m. m. — Spakarps gård, Ingatorp. — Spolander, H., godsförvaltare, Klinga — Stahl, Mats, hemmansägare, Stora Rågö, Estland. — Statens Historiska Museum, Stockholm. — Stengård, Manda, prostinna, Hejde: orgel från Småland. — Stens, Karin, Dalbyn, Ore. — Storkyrkoförsamlingen, Stockholm. — Strand, Olof, hemmansägare, Västbygge, Venjan. — Ströms, Alfhild, fröken, stärbhus, genom fröken Selma Ström, Stockholm. — Strömbäck, Erik, direktör, Stockholm. — Ståhl, J. F., herr, Kolhammar. — Stålhane, Anna, fröken, Stockholm. — Svenonius, Fredrik, herr, Stockholm. — Svensson, J., antikhandlare, Stockholm. — Svensson, Lars, lantbrukare, Löderup. — Svensson, Lars, herr, Foskros, Idre. — Svensson, Lotten, fru, Stockholm. — Svensson, Sus Karl, herr, Stutt, Venjan. — Svensson, Teodor, herr, Stockholm. — Svärd, Hans, herr, Osmundsberg, Kärvsåsen. — Sydman, August, hemmansägare, Pakri, Lilla Rågö, Estland. — Söderholm, herr, Missjö, St. Anna. — Söderman, K. V., herr, Tjockö, Gräddö. — Söderström, Helmer, herr, Berg, Ätvidaberg. — Södervik, Sofie och Hillestrand, Maria, fröknar, Stockholm. — Sörgården, Kisa.

Thunberg, Frans Johan, smed, Sköllersta. — Thyselius, Gerda, f. Hagman, fru, Stockholm.

af Ugglas, G., friherre och friherrinna, Forsmarks bruk. — Ullenius, Gunnar, fil. kand., Stockholm. — Utterström, Matilda, fröken, Glumserud.

Wallin, Hilda, fröken, Stockholm. — v. Walterstorff, E., fröken, Stockholm. — Vattenfallsstyrelsen, Stockholm. — Welander, Salla, fröken, Stockholm. — Wester, A., herr, Harstena, Gryt. — Wester, Bertil, fil. kandidat, Stockholm. — Westin, herr, Korsholmen, Möja. — Vestmans, Per, hustru, Åsen, Vemdalen. — Vide, Anna, fru, Sundsvall. — Vidingstörps gård, Kisa. — Wigg, Anders, hemmansägare, Venjan. — Wigg, Erik,

hemmansägare, Västbygge, Venjan. — Wirgo, E., minister, Stockholm. — Wykman, Rudolf, grosshandlare, Stockholm. — Värmlandsexpeditionen 1928, genom fil. dr A. Bäckström.

Ysenius, Aug., folkskollärare, Eldsberga.

Zickerman, Lilli, fröken, Vittsjö.

Åberg, Hilmer, grosshandlare, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: skrivbord från 1700-talet. — Åkerlindh, familj, Lövås, Väsö. — Åsberg, N. O., smed, Bispfors. — Åsell, J. E., lantbrukare, Vitbacken, Kånkback, Ragunda. — Åtvidabergs Industrier, A.B., filial i Stockholm.

Östensson, Johannes, herr, Flickerbäcken, Idre. — Östensson, Maria, fru, Flickerbäcken, Idre. — Österman, Karl, herr, Långvik, Möja.

Gåvor till Nordiska Museets bibliotek och arkiv hava år 1928 lämnats av följande:

Althin, T., intendent, Stockholm. — Ambrosiani, S., fil. dr, Stockholm. — Andelius, Emma, fru, Stockholm. — Andrén, Märta, fru, Stockholm. — Arwidsson, Anna, doktorinna, Uppsala. — Arwidsson, I., docent, Uppsala. — Aschan, Signe, fröken, Eksjö.

Bäckström, A., fil. dr, Stockholm. — Behm, A., indendent, Stockholm. — Behm, Sigrid, fru, Stockholm. — Berg, G., amanuens, Stockholm. — Bergholz, Emilia, fröken, Stockholm. — Biesert, L., disponent, Lennartsfors. — Billow, A., amanuens, Stockholm. — Bondesson, B., ingenjör, Svalöv. — Bonnier, Alice, fru, Stockholm. — Borg, A., förste postkontrollör, Linköping. — Byberg, A. T., konstnär, Växvik.

Casséns, A. W., doktor, stjärnhus, genom banktjänsteman S. Gyllenspets, Stockholm. — Cederblom, Gerda, fröken, Stockholm. — Cederström, R., friherre, Stockholm. — Celander, H., docent, Göteborg. — Collin, Anna, fröken, Nynäshamn.

Kungl. Ecklesiastikdepartementet, Stockholm. — Ekengren, W., järnvägstjänsteman, Luleå. — Ekman, O., godsägare, Bjärka-Säby. — Engdahl, S., major, Jönköping. — Engström, B., intendent, Västerås. — Ericsson, E., överste, Stockholm. — Erixon, S., intendent, Stockholm.

Feychting, E. O., fabrikör, Stockholm. — Fleetwood, C. E., friherre, Stockholm. Forsblom, V., fil. mag., Helsingfors. — Friberg, A., ingenjör, Jönköping.

Gordon, E., kyrkoherde, Ljusterö. — Grafströms, Th., f. d. medarbetares textiltförening, Stockholm. — Gustafsson, G., amanuens, Stockholm.

v. Hallwyl, Wilhelmina, grevinna, Stockholm. — Hazelius, Gunnel, amanuens, Stockholm. — Hedberg, A., hovbokbindare, Stockholm. — Hemslöjdsföreningarnas riksförbund, genom fröken Ebba Fick, Stockholm. — Heurgren, P., länsveterinär, Örebro. — Hoffsten, Anna, fru, Stockholm. — Hofrén, M., intendent, Kalmar. — Holmgren, Ann Margret, professorska, Stockholm. — Kungl. Husgerådskammaren, Stockholm. — Högelin, Jenny, fru, Stockholm.

Johnsson, P., skriftställare, Broby. — Jäfvert, E., skomakare, Stockholm. — Jönsson, Odina, fru, Allernm.

Karlsson, E. W., herr, Enskede. — Kjellberg, Zelma, fröken, Stockholm. — Konstindustrimuseet, Köpenhamn.

Leijonhuvud, Sigrid, fröken, Stockholm. — Lenk, T., amanuens, Stockholm. — Lewin, Anna, amanuens, Stockholm. — Lewin, Visen, fröken, Stockholm. — Lid, N., universitetsstipendiat, Oslo. — Lindblom, A., professor, Stockholm. — Lindberg, J., trafikbiträde, Bollnäs. — Lindbäck, H., fröken, Göteborg. — Ljungberg, Agnes, fröken, Stockholm. — Lothigius, S., advokat, Stocksund. — Lundh, E. S., redaktör, Örebro. — Lunell, L., skriftställare, Leksand. — Långström, A., lärare, Funäsdalen.

Malmberg, G., amanuens, Stockholm. — Malmö museum, Malmö. — Maurizio, A., professor, Warschau. — Miättun, G., konservator, Oslo. — Milles, E., arkitekt, Stockholm.

Natur och kultur, bokförlag, Stockholm. — Naclér, E., överstelöjtnant, Mörby. — Nordberg, A., kontraktspäst, Neder-Luleå. — Nordén, A., fil. dr, Stockholm. — Nordisk Rotogravyr, Stockholm. — Nordlander, Greta, fröken, Sundsvall.

Pennsylvania Museum and School of Industrial Art, Philadelphia. — v. Plomgren, Thomas, friherre, Måstena.

Red. av Vårt Hem, genom amanuens A. Billow, Stockholm. — Rettig, E., fröken,

Söderhamn — Robsahm, Maria, fru, Gärdesta, Hjo. — Roos, G. V. A., landshövding, Visby. — Rönnow, S., amanuens, Stockholm.

Sahlén, C., disponent, Djursholm. — Samfundet S:t Erik, Stockholm. — Saxon, J. L., redaktör, Stockholm. — Sälling, G., amanuens, Stockholm. — Sidenbladh, E., byråchef, Stockholm. — Simlund, E., bruksförvaltare, Vasselhyttan. — Sjöbergs, Rosalie fröken, stärbhus, Stockholm. — Shetelig, H., professor, Bergen. — A.-B. Stjärnfors-Ställdalen, Ställdalen. — Stockholms högskola, genom professor A. Lindblom. — Svenning, J., docent, Uppsala. — Svenska turistföreningen, Stockholm. — Svensson, S., amanuens, Stockholm. — Sveriges husmodersföreningars riksförbund (Westerberg, Agnes, lärarinna, Arholma; Jonzon, Vivi, fru, Ullevad; Löfgren, Mattis, fru, Vaxholm; von Engeström, Anna, fru, Kiplingeberg) genom fru Marja Edén, Stockholm.

Thorman, Elisabeth, fröken, Stockholm. — Tjeckoslovakiska legationen, Stockholm. — af Ugglas, G., friherre, Forsmark. — Uldall, K., underinspektör, Köpenhamn. — Upmark, G., Nordiska Museets styresman, Stockholm. — U.S.S.R. Society of cultural relations, Moskva.

Vadsbo museum, Mariestad. — Welander, Salla, fröken, Stockholm. — Weslien, J., disponent, Långbanshyttan. — Wrangel, E., greve, professor, Lund.

Älvdalens hembygdsförening, Älvdalen.

Öman, K., agronom, Apertin.

Gåvor till Skansen hava år 1928 lämnats av följande:

Abrahamsson, Tabea, fröken, Svarthälls säteri, Kungsör. — Ahlgren, Gunnar, herr, Stockholm.

Bergianska trädgården, Stockholm. — Bergman, Sune, Kalix. — Bergström, Gerda, Stockholm. — Bergström, Ulf, studerande, Stockholm. — Bodelsson, Elna, fru, Gaddaröd, Degeberga.

Cedervall, Lotta, Lidingö. — Cedervall, Sven Otto, Lidingö. — Carlsson, C. E., Stockholm. — Carlsson, Gotthard, Stockholm. — Carlsson, C., trädgårdsm., Berga, Västerhaninge. — Carlsson, Lina, fru, Olseröd. — Carlsson, Lilly, fru, Olseröd. — Cylén, Otto, ingenjör, Stockholm.

Dahlqvist, Maria, fru, Grönhult, Degeberga.

Edberg, fröken, Stockholm. — Egnell, Irma, fru, Stockholm.

Filipsson, O., herr, Lilla Sjötullen, Stockholm. — Florin, G. L., trädgårdsmästare, Bergianska trädgården, Stockholm. — Flygare, Ida, fru, Degeberga. — Forsberg, A., tjänsteman, Stockholm. — Fredriksson, J. H., maskinist, Stockholm.

Giertz, K. H., överläkare, Stockholm. — Glom & Co, Stockholm. — Gustafsson, Viktor, herr, Stockholm. — Gylling, O., intendent, Malmö: 1 tobisgrissla, 1 ejderhöna.

Hazelius, Gunnel, amanuens, Stockholm. — von Hoffsten, Iris, Djurgården, Stockholm. — Holmberg, A., konsul, Stockholm.

Jansson, Gerhard, fiskhandl., Stockholm. — Jansson, K. J., Lilla Nackebyhov. — Jansson, K., maskinist, Stockholm. — Jenssen, Holger, dir., Hälsingborg. — Johnsson, & Co, Stockholm. — Johansson, Lennart, Djurgården, Stockholm. — Johansson, Rolf, mekaniker, Stockholm. — Johnson, Helge Ax:son, hovjägmästare, Berga, Västerhaninge.

Kaila, A., fröken, Stockholm. — Knös, K. J., studerande, Stocksund. — Kärger, Styrbjörn, Fittja.

Larsson, H., fru, Stockholm. — Larsson, Hulda, fru, Stockholm. — Larsson, Rut, fru, Stockholm. — Levander, Hans, studerande, Stockholm. — Lindblom, Carl, Stockholm. — Lindham, Sigröd, fru, Stockholm. — Lindqvist, Nils, föreståndare, Älkistan, Stocksund: 1 rörhöna. — Lindqvist, Walter, studerande, Berlin. — Lönnberg, E., professor, Stockholm: 1 havshäst.

Möller, stadsfogde, Kristinehamn: 1 älgkalv.

Nilsson, Elna, fru, Folkestorp, Olseröd. — Nilsson, Hanna, fru, Österlia, Olseröd. — Nilsson, Märta, fru, Lidingö. — Nilsson, Sofia, fru, Hörred, Degeberga. — Nyström, Nils Olof, Stockholm. — Nyström, Birgit, Stockholm.

Olsson, Elina, fr., Hörred, Degeberga. — Olsson, A., fröken, Stockholm. — Olsson, Ingar, Lillehem, Maglehem.

Parment, O., ingenjör, Härnösand. — af Petersens, Vera, Erstavik, Saltsjö-Duvnäs.

Rundgren, S. W., elektriker, Stockholm: 1 tjäderhöna. — Rignér, Enoch, konstnär, Stockholm: dräktdelar från Mora sn, Dalarna.

Samuelsson, hushållerska, Stockholm. — Sandén, Carl, Vreta kloster, Björkö. — Schön, Leila, fru, Stockholm. — Silow, A., fröken, Stockholm. — Silof, K., tandläkare, Stockholm. — Sjösten, Albin, chaufför, Stuvsta. — Sjöholm, E., djurvårdare, Skansen, Stockholm. — Stengård, Manda, prostinna, Gotland: i orgel. — Stenkvist, Gösta, studerande, Stockholm. — Sucksdorff, Arne, Lidingö, — Sucksdorff, Britta, Lidingö. — Sucksdorff, Barbro, Lidingö. — Svensson, John E., kamrer, Stockholm.

Tandén, Carl, Vreta kloster, Björkö. — Tengstedt, Emmy, fru, Stockholm. — Tham, Adolf, major, Båstad. — Themptander, S., advokat, Stockholm. — Thorell, Sofia, fru, Hörred, Degeberga. — Tjäders fröhandel, Stockholm. — Tolleus, Hugo, Stockholm: i mansdräkt från Delsbo s:n, Hälsingland.

Wahlgren, G., åkare, Djursholm, Danderyd. — Wallfn, Linnéa, fru, Stockholm. — Wetterling, Anna, fröken, Stockholm. — Winter, T., agronom, Ystad: 3 st. vattensvin.

Ågren, Martin, förman, Värtan. — Ånstrand, E. V., Stockholm.

Öhlin, Sigvard, herr, Stockholm.

Gåvor till Nordiska museet och Skansen hava år 1928 lämnats
av följande personer:

(forts.) Tanden, C., Björkö; Tham, A., Båstad; Themptander, S., Sthlm; Thorell, Sofia, Degeberga; Thorman, Elisabeth, Sthlm; Thunberg, F. J., Sköllersta; Thyselius, Gerda, Sthlm; Tjeckoslovakiska Legationen, Sthlm; Tjäders Förläggning, Sthlm; Tollens, H., Sthlm. — af Ugglas, G., Forsmark; Uldall, K., Köpenhamn; Ullenius, G., Sthlm, Upmark, G., Sthlm; U. S. S. R. Society of Cultural relations, Moskva; Utterström Matilda, Glumserud. — Vadsbo museum, Mariestad; Wallin, Hilda, Sthlm; Wallin Linnea, Sthlm; Wahlgren, G., Danderyd; v. Walterstorff, E., Sthlm; Vattenfallsstyrelsen, Sthlm; Welander, Salla, Sthlm; Weslien, J., Långbanshyttan; Wester, A., Gryt; Wester, B., Sthlm; Wester, K., Karlskrona; Westin, N., Möja; Vestman, P., Vemdalen; Wetterling, Anna, Sthlm; Vide, Anna, Sundsvall; Vidingstorps gård, Kisa; Wigg, A., Venjan; Wigg, E., Venjan; Winter, T., Ystad; Wirgo, E., Sthlm; Wrangel, E., Lund; Wykman, R., Sthlm. — Ysenius, A., Eldsberg. — Zickerman, Lilli, Vittsjö. — Åberg, H., enl. test., Sthlm; Ågren, N., Värtan; Åkerlindh, N., Väse; Ånstrand, E. W., Sthlm; Åsberg, N. O., Bispfors; Åsell, J. E., Ragunda; Åtvidabergs Industrier, A.-B., Sthlm. — Älvdalens Hembygdsförening, Älvdalen. — Öhlin, S., Sthlm; Öman, K., Apertin; Östensson, I., Idre; Östensson, Maria, Idre; Österman, K., Möja.

Gåvor till Nordiska museet från landsorten insändas under adress Nordiska museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid varje föremål böra fyndort och givarens namn, titel och adress samt i övrigt varje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angivas.

Fotografier av kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, husgeråd, dräkter, utövandets av lantliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, fornföremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet av Nordiska museet.

Uppteckningar om levnadssätt, sysslor och bruk i äldre tider samt om folkseder, lekar, forntro och vidskepelser, sägner o. s. v. äro likaledes särdeles välkomna bidrag till museets arkiv för svensk folkkänedom.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska museet*, Stockholm 14. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften årligen och åtföljes dessutom av en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 10 kr. för årgång. Till de ledamöter i Skansenföreningen (Samfundet för Nordiska museets främjande), som äro bosatta utom Stockholm, utdelas tidskriften gratis. I huvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halva boklådspriset vid rekvisition genom museets expedition å Skansen.

